

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI İLE DERS
KİTAPLARINDAKİ COĞRAFYA KAZANIM VE
ETKİNLİKLERİNİN YENİLENMİŞ BLOOM
TAKSONOMİSİNDEKİ BİLİŞSEL SÜREÇ BASAMAKLARINA
GÖRE ANALİZİ**

Ruşen BÜKEN

Yüksek Lisans Tezi

Eskişehir, 2021

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI İLE DERS

KİTAPLARINDAKİ COĞRAFYA KAZANIM VE ETKİNLİKLERİNİN

YENİLENMİŞ BLOOM TAKSONOMİSİNDEKİ BİLİŞSEL SÜREÇ

BASAMAKLARINA GÖRE ANALİZİ

Ruşen BÜKEN

2021

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI İLE DERS
KİTAPLARINDAKİ COĞRAFYA
KAZANIM VE ETKİNLİKLERİNİN YENİLENMİŞ BLOOM
TAKSONOMİSİNDEKİ BİLİŞSEL SÜREÇ BASAMAKLARINA GÖRE
ANALİZİ

Ruşen BÜKEN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ

Eskişehir, 2021

ESKİŞEHİR OSMANGAZI ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ruşen BÜKEN tarafından hazırlanan **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanım Ve Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Analizi** başlıklı bu tez, 16/06/2021 tarihinde *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği*'nin ilgili maddeleri uyarınca yapılan **Tez Savunma Sınavı** sonucunda **başarılı** bulunarak, jürimiz tarafından oy birliği ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı Adı SOYADI</u>	<u>İmza</u>
Jüri Başkanı :	Prof. Dr. Nazlı GÖKÇE	.....
Danışman :	Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ	.....
Üye :	Prof. Dr. İsmail ACUN	.....

Prof. Dr. M. Zafer BALBAĞ
Enstitü Müdürü

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı İle Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanım Ve Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Analizi başlıklı tezin bizzat tarafımda hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan “Bilimsel İntihal Tespit Programı”yla tarandığını ve hiçbir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

Ruşen BÜKEN

Teşekkür

Yüksek lisans eğitimim süresince bilgisi, işleri kolaylaştırıcılığı ve nezaketiyle bana her zaman yardımcı olan kıymetli danışmanım Prof. Dr. Eyüp Artvinli'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimimde dersine katılmaktan mutluluk duyduğum aynı zamanda tez izleme jürimde de yer alarak beni onurlandıran Prof. Dr. İsmail Acun'a, yine tez izleme jürimde yer alarak eleştirileriyle beni geliştiren saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nazlı Gökçe'ye;

Bu zorlu süreç boyunca birbirimize destek olduğumuz, ihtiyacım olan her an ulaşabildiğim, yardımlarını benden esirgemeyen arkadaşlarım Emre Sevigen ve Neslihan Er' e çok teşekkür ederim.

Son olarak; hayatlarını biz kızlarına adayan sevgili annem ve babam; omzumdaki eliniz bana güç veriyor. Sizin küçük kızınız olmak ne büyük gurur. Minnettarım.

Ruşen BÜKEN

Şanlıurfa / 2021

İçindekiler

Teşekkür.....	iii
Tablolar Listesi	vi
Şekil Listesi.....	vii
Özet.....	1
Abstract.....	2
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. Giriş	3
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
1.7. Kısaltmalar	8
İKİNCİ BÖLÜM	9
2. Kavramsal Çerçeve	9
2.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları	9
2.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya.....	12
2.3. Aktif Öğrenme	14
2.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Etkinlikler	16
2.5. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi.....	18
2.6. İlgili Araştırmalar.....	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	28
3. Yöntem.....	28
3.1. Araştırma Deseni.....	28
3.2. Veri Kaynakları.....	29
3.2.1. Veri kaynaklarının toplanması	30
3.3. Verilerin Çözümlemesi	30
3.3.1. Araştırmanın inandırıcılığı	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	35
4. Bulgular	35
4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımı.....	35

4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 7. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımı.....	37
4.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Dağılımı.....	39
4.3.1. A1. Millî Eğitim Bakanlığına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.....	39
4.3.2. A2. özel yayınevine ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.....	42
4.3.3. 2018 SBDÖP coğrafya kazanımları ile A1 ve A2 ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin karşılaştırılması	44
4.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Dağılımı.....	57
4.4.1. B1. Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.....	58
4.4.2. B2. Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.....	60
4.4.3. B3. özel yayınevine ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı.....	63
4.4.4. 2018 SBDÖP 7. sınıf coğrafya kazanımları ile B1, B2 ve B3 sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin karşılaştırılması	65
BEŞİNCİ BÖLÜM	78
5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler	78
5.1. Sonuç.....	78
5.2. Tartışma.....	82
5.3. Öneriler	86
KAYNAKÇA.....	88
ÖZGEÇMİŞ	100

Tablolar Listesi

Tablo Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	Aktif Sınıf ve Geleneksel Sınıf Karşılaştırması	15
2.2	YBT Sınıflama Tablosu	19
2.3	YBT Bilgi Boyutu Tablosu	20
2.4	YBT Bilişsel Süreç Tablosu	21
3.1	Kazanımların ve Etkinliklerin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Sınıflandırılmasında Yararlanılan Anahtar Tablo	32
4.1	2018 SBDÖP 6. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının YBT'ye Göre Dağılımı	35
4.2	2018 SBDÖP 7. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının YBT'ye Göre Dağılımı	37
4.3	A1 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları	39
4.4	A2 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Anadol Yayıncılık	42
4.5	6. sınıf Coğrafya Kazanımları ile A1 ve A2 Ders Kitabı Coğrafya Etkinliklerinin YBT'ye Göre Karşılaştırılması	45
4.6	B1 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları	58
4.7	B2 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları	61
4.8	B3 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ekoyay Yayıncılık	63
4.9	7. Sınıf Coğrafya Kazanımları ile B1, B2 ve B3 Ders Kitap Etkinliklerinin YBT'ye Göre Karşılaştırması	66

Şekil Listesi

Şekil Numarası	Başlık	Sayfa Numarası
2.1	OBT ve YBT karşılaştırma Piramidi	19
4.1	A1.3ÖA.E3 Kodlu Etkinlik	40
4.2	A1. 2ÖA. E6 Kodlu Etkinlik	41
4.3	A1.2ÖA.E7 Kodlu Etkinlik	41
4.4	A2.5ÖA.E7 Kodlu Etkinlik	43
4.5	A2.2ÖA.3E Kodlu Etkinlik	45
4.6	A1.5ÖA.E14 Kodlu Etkinlik	49
4.7	A1.7ÖA.E1 Kodlu Etkinlik	50
4.8	A1.5ÖA.E18 Kodlu Etkinlik	51
4.9	A1.3ÖA.E7 Kodlu Etkinlik	52
4.10	A2.3ÖA.E12 Kodlu Etkinlik	54
4.11	A2.5ÖA.E13 Kodlu Etkinlik	54
4.12	A2.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik	55
4.13	A2.2ÖA.E2 Kodlu Etkinlik	56

4.14	A1 ve A2 Ders Kitaplarındaki Coğrafya etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımını Gösteren Grafik	57
4.15	B1.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik	59
4.16	B1.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik	60
4.17	B2.2ÖA.E2 Kodlu Etkinlik	62
4.18	B2.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik	62
4.19	B3.3ÖA.E24 Kodlu Etkinlik	64
4.20	B3.5ÖA.E16 Kodlu Etkinlik	65
4.21	B1.3ÖA.E2 Kodlu Etkinlik	70
4.22	B1.7ÖA.E10 Kodlu Etkinlik	71
4.23	B1.5ÖA.E12 Kodlu Etkinlik	72
4.24	B2.5ÖA.E20 Kodlu Etkinlik	73
4.25	B2.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik	73
4.26	B2. 7ÖA. E15 Kodlu Etkinlik	74
4.27	B3.5ÖA.E15 Kodlu Etkinlik	75
4.28	B3.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik	76

4.29	B3.7ÖA.E13 Kodlu Etkinlik	76
4.30	B1, B2 ve B3 Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımını Gösteren Grafik	77
4.31	A1, A2, B1, B2 ve B3 Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımını Gösteren Grafik	77

Özet

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Ders Kitaplarındaki Coğrafya Kazanım ve Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Analizi

Ruşen BÜKEN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Eyüp ARTVİNLİ

2021

Amaç: 6. ve 7. sınıf 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarını ve ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerini Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelemek ve karşılaştırmaktır.

Yöntem: Nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi kullanılmıştır. Veri kaynaklarını oluşturan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları ve aynı sınıf düzeylerindeki ders kitaplarına ait coğrafya kazanımları betimsel analiz tekniğiyle çözümlenmiştir.

Bulgular: Veri kaynaklarını oluşturan 22 coğrafya kazanımı ve 340 coğrafya etkinliği Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamağına göre incelenmiştir. İncelenen coğrafya kazanımlarının ve coğrafya etkinliklerinin genellikle hatırlama ve anlama basamağında olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışma sonucuna göre, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya kazanımlarının ve ders kitaplarında bu kazanımlara yönelik yer verilen coğrafya etkinliklerinin yeterli derecede üst bilişsel seviyeyi ölçen ve hedefleyen bir yaklaşımda olmadıkları tespit edilmiştir. Program güncellemeleri ve ders kitaplarının hazırlanma aşamalarında Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin üst bilişsel düzey basamaklarını hedefleyen kazanım ve etkinliklere yer verilmesi önerilmektedir. Böylece ortaokul öğrencilerinin gelecekte daha çok problem çözen bireyler olarak yetiştirilmesine imkân sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Coğrafya etkinliği, Coğrafya kazanımı, Sosyal bilgiler, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

Abstract

Analysis of Attainment Targets of Geography in Social Studies Curriculum and Student Activities in Social Studies Textbooks Based on Cognitive Process of Revised Bloom Taxonomy

Ruşen BÜKEN

Eskisehir Osmangazi University Institute of Education

Department of Turkish and Social Sciences Education

Advisor: Prof. Dr. Eyüp ARTVINLİ

2021

Purpose: To examine and compare attainment targets of geography in the 6th and 7th grade social studies curriculum and geography activities in the textbooks according to the Revised Bloom's Taxonomy.

Method: Document analysis, one of the qualitative research methods, was used. The 6th and 7th grade geography achievements of the 2018 social studies curriculum, which constitute the data sources, and the geography acquisitions of the textbooks at the same grade were analyzed with the descriptive analysis technique.

Results: 22 geography acquisitions and 340 geography activities that make up the data sources were examined according to the cognitive process stage of the Renewed Bloom's Taxonomy. It has been concluded that both geography activities gains and geography activities are generally at the lower level of thinking, at the stage of recall and comprehension.

Conclusion and Suggestions: This study reveals the cognitive level of the achievements in the social studies curriculum and the activities in the textbook, and reveals that understanding of education that measures and targets the metacognitive level is not reflected in our curriculum and textbooks. Paying attention to these criteria during the program updates and textbook preparation stages may contribute to the development of high-level cognitive skills of students.

Keywords: Geography activity, Geography acquisition, Social studies, Revised Bloom's Taxonomy

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Giriş

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarının ve ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analiz edildiği bu tezin birinci bölümünde araştırma konusuyla ilgili problem durumu özetlenmiş; tezin amacı ve önemi açıklanmıştır. Ayrıca tezin varsayımları ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Öğrenme ortamlarında en çok kullanılan öğretim materyallerinden biri olan ders kitaplarının çağın eğitim anlayışını yakalaması beklenmektedir. Öğrencilerin en kolay ulaşabildiği materyal olması bakımından ders kitabının önemi büyüktür. Öğrenciye öğrenmesi gereken bilgileri, bireyi geliştirecek etkinlikleri ve neyi ne kadar öğrendiğini belirlemek amacı ile hazırlanmış değerlendirme sorularını içeren ders kitapları, eğitim için rehber niteliğindedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları ayırt etmeden toplumun her kesimine ulaşması sebebiyle ders kitapları toplum için büyük önem arz etmektedir (Ersoy ve Şahin, 2012, s. 1549). Ders kitaplarının toplumun her kesimini kucaklayan, ön yargıdan uzak ifadelerle dolu olması gerekmektedir (Seçgin, 2021, s. 193).

Ders kitapları, öğrencinin ders içeriğini kendi kendine, doğru ve sıralı bir şekilde öğrenebilmesi için hazırlanmış; öğretim programlarına uygun yazılı metinlerdir (Demircioğlu, 2011, s. 8; Gülersoy, 2013, s. 8; Şahin, 2004, s. 367). Öğrenme ve öğretme sürecinde etkin rol oynayan ders kitapları bir dersin amacına ulaşmasında, öğrencinin öğreneceği konuları belirlemede, öğretmenin öğreteceği konuları düzenlemede büyük öneme sahiptir (Gümüş, 2004, s. 83).

Öğretimin verimli olması için öğrenciler aktif olmalıdır. Bunu sağlamak için de ders kitaplarının doğru öğrenme stratejileriyle yazılması gerekmektedir (Tay, 2005, s. 223). Programlarda benimsenen yaklaşımın ders kitaplarına ne kadar yansıdığı önem arz etmektedir. Programdaki yaklaşımın öğrenme ortamlarında etkili şekilde uygulanması ve eğitime yansıtılması için en önemli eğitim materyali olan ders kitapları bu anlayışa hizmet etmelidir (Çetin ve Çakır, 2013, s. 105). Ders kitabının kimlik kazanması ve derste

kullanılabilmesi için dersin öğretim programında belirlenen kazanımlara ulaşması gerekir (Çiftçi ve Kaplan, 2018, s. 185). 2005 yılında, yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle eğitim sistemimizde birçok yenilik meydana gelmiştir. Bu değişikliklerden biri de ders kitaplarıyla ilgilidir.

MEB, ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşıma ve değişen sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına göre hazırlanması konusunda çalışmalar yapmış ve bu doğrultuda ders kitaplarında değişiklikler meydana gelmiştir (Altun, 2013, s. 19; Kabapınar, 2019, s. 25). Yapılandırmacı yaklaşıma göre yazılan ders kitaplarında, davranışçı yaklaşım ders kitaplarının aksine; uzun, bilgiyi direkt sunan, tanımlarla dolu söz öbeklerine yer verilmemiştir (Kabapınar, 2019, s. 51; Ocak ve Yurtseven, 2009, s. 96). Yapılandırmacı öğrenme anlayışında ürün ve süreci değerlendirme bakış açısı ders kitaplarındaki etkinliklerin ve metinlerin işleme şekilleriyle uygulamaya geçirilmektedir (Göçer, 2008, s. 198). Öğrencilerin ders kitabındaki konulara uygun etkinlikleri yapmalarını sağlamak onlara öğrenme sürecine aktif olarak katılma imkânı sunmaktadır (Kabapınar, 2009, s. 387). Ölçme değerlendirme etkinliklerinin benimsenen yaklaşım gereğince üst düzey zihinsel becerileri geliştirmeye yönelik olması gerekmektedir (Ulum, 2007, s. 2).

Öğretim programlarındaki kazanımlar incelenerek; programın uygulanması halinde ulaşılması beklenen hedefler somutlaştırılmaktadır. Bu amaçla kazanımlar aracılığıyla programların incelenmesinde birçok taksonomi kullanılmaktadır (Gültekin ve Burak, 2019, s. 124). Program geliştirmede kazanım belirlemeyi kolaylaştırmak için birçok taksonomi geliştirilmiş ve bunlardan en ilgi göreni Bloom Taksonomisi olmuştur (Bümen, 2006, s. 3). Geliştirilen Bloom Taksonomisi, kazanımları tasnif etmek, kazanımları öğrencide davranışa dönüştürmek ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde tasarlarlarken ölçme değerlendirme aşamasında sistemli bir araç olarak kullanılabilir (Gültekin ve Burak, 2019, s. 124). Bir taksonomiye bağlı olarak hazırlanan ölçme değerlendirme teknikleri, öğretmene kolaylık sağlamasının yanı sıra öğrencinin üst düzey becerilerini geliştirip soruların belirli basamakta çevresinde yoğunlaşmasını önleyecektir (Büyükalın-Filiz, 2009, s. 171).

Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarının taksonomik düzeyini analiz etmek için araştırmada cevap aranacak alt problemler şunlardır:

1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. sınıf coğrafya kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarına dağılımı nasıldır?

2. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 7. sınıf coğrafya kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarına dağılımı nasıldır?

3. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarına dağılımı ve kazanımlarla ilişkisi nasıldır?

4. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutu basamaklarına dağılımı ve kazanımlarla ilişkisi nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; 6. ve 7. sınıf 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarını ve ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerini Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutuna göre analizini yapmak ve karşılaştırmaktır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarının taksonomik boyutunun ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerine nasıl yansıdığını belirlemek ve karşılaştırmak da bu çalışmanın başka bir amacıdır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sosyal bilgiler dersi ülkemizde farklı zamanlarda farklı özellikleriyle ön plana çıkarılmıştır. 1950'li yıllardan sonra "Sosyal Bilgiler" adıyla ve disiplinlerarası yapısıyla daha çok ön plana çıkmaktadır. Farklı zamanlarda ise coğrafya, tarih ve vatandaşlık derslerinin ayrı ayrı okutulduğu dönemler olmuştur. Gerek disiplinlerarası yaklaşım dönemlerinde gerekse branş bazlı olarak ayrı okutulduğu dönemlerde sosyal bilgiler dersinin önemli bir bileşeni de coğrafya olmuştur.

Duran; ülkemizdeki coğrafya eğitiminin en önemli sorunlarından biri olarak, Osmanlı döneminden bu yana yapılan farklı çalışmalarda dağ, ova, nehir, şehir adı ezberleten bir ders, belli başlı ürünlerin bölgelere göre üretim miktarlarının ezberletildiği ezbere dayanan bir ders olmaması gerektiğini vurgulamıştır (Akt., Sağdıç, 2020, s 407). Coğrafya öğretiminde yaşanan bu güncel problemlerin önemli bir tarihsel geçmişe dayandığı bilinmektedir (Sağdıç, 2020, s. 407).

NA Press'e göre günümüzde coğrafya eğitimi, küresel dünyanın giderek artma eğilimindeki sorunlarını hem ticari hem de mesleki olarak araştırmasının yanında siyasi

alanlarda da ülke birikimine anlamlı ve önemli katkılar yapmaktadır. Artık modern dünyada coğrafyaya, mekân ve lokasyonların karakterleri ile bazı alışılmış özelliklerini bir seri şeklinde ezberleten ders olarak yaklaşılmamaktadır. Geçmişte coğrafyanın yer adları ezberleten ders olduğu düşünülürken, günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde hemen hemen bütün toplumsal, doğal ve ekonomik sorunlara ancak coğrafya açısından iyi eğitilmiş bireylerin çözüm üretebileceğine inanılmaktadır (Akt., Artvinli, 2007, s. 2-3).

Coğrafyanın bu şekilde ezbere dayalı öğretimi coğrafyayı sevimsiz, sıkıcı, anlaşılması güç, bir yığın istatistiki bilgidan oluşan bir ders hüviyetine sokmaktadır (Şahin, 2003, s. 73). Oysa ki yaşadığı yerin ve dünyanın coğrafi özelliklerini, doğal kaynaklarını, ekonomik, siyasi, tarihi ve kültürel özelliklerini bilen doğal afetlerle mücadele etmede yetkin bireylerin önemi büyüktür. Bu yetkinlikler için de coğrafya disiplini gereklidir. Olayların geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında değerlendirildiği sosyal bilgiler dersinde; Mezopotamya'nın neden yerleşim yeri olarak seçildiği, Mezopotamya'ya da kurulan uygarlıklardan günümüze neden mimari eserler kalmadığı, Türklerin neden başka yeri değil de Anadolu'yu yurt olarak benimsediği gibi konulara değinilirken coğrafya disiplininden yararlanmamak mümkün değildir (Karatekin ve Sönmez, 2016, s. 154).

Dolayısıyla coğrafya derslerinin geçmişten beri süregelen ezbere dayalı dersler olma hüviyetinin gerekçeleri ortaya çıkartılarak bu dersin daha öğrenci merkezli, dağ nehir, şehir adı ezberleten ders olmaktan çıkarılması gerekmektedir. Coğrafya derslerinin ilk olarak okutulduğu entegre ders olan sosyal bilgiler dersinde bu dersin ve konularının öğrencilere nasıl öğretildiği bu anlamda büyük önem taşımaktadır. Çünkü ortaokulda işlenen coğrafya konularında "ezbere" dayalı olarak sürdürülen coğrafya derslerinin lise düzeyinde de öğrenci önyargıları nedeniyle bu şekilde algılanması doğal olabilir. Ortaokul düzeyindeki genç beyinlere ezber yaptırılarak ya da bilgileri tekrar etmeleri istenerek işlenen coğrafya derslerinin ilerideki coğrafya algısına da zararlı etkilerinin olabileceği düşünülmelidir. Bu nedenlerle, öğrencilerin organize bir şekilde ilk kez ortaokulda karşılaştıkları coğrafya derslerinde aldıkları eğitimin hangi düzeyde ezbere dayalı olduğuna dair veya ezbere dayalı olup olmadığına dair çeşitli araştırmalar yapılarak bu durumun ortaya çıkartılmasına ihtiyaç vardır. Bunu ortaya çıkarabilmek için de ortaokuldaki derslerin işleniş şekline, öğretim yöntemlerine, derse giren öğretmenden, eğitim alınan sınıflara ve öğrenme ortamlarına, bu ortamların ezbere dayalı eğitimi mi yoksa öğrenci merkezli, süreç odaklı ve beceriye dayalı eğitimi mi teşvik

ettiğine kadar birçok nedenin araştırılması da gerekebilir. Ancak tüm bunlardan önce Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya kazanımlarının bu bakış açısıyla mahiyetinin ortaya çıkartılarak içerik açısından hangi düzeyde öğrenci merkezli yaklaşımı, üst düzey bilişsel becerileri önceleyen bir yapıda olduğu; hangi düzeyde de alt düzey bilişsel basamakları önemseydiği, dolayısıyla ezbere ve bilgi aktarmaya dayalı bir süreci öncelendiğinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Çünkü bu noktadan itibaren organize edilecek her şey, örneğin ders kitapları, etkinlik örnekleri, süreç odaklı beceriye dayalı etkinlikler vb. tamamen bu kazanımlar ışığında şekillenmektedir.

Tüm bu gerekçelerden dolayı sosyal bilgiler dersinde tamamlayıcı bir unsur olan coğrafya disiplinine ait kazanımlar bu araştırmanın konusu olarak seçilmiş ve lise basamağına geçmeden hemen önce en son iki sınıf düzeyinde yer alan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları ve ders kitaplarında bunlara karşılık gelen coğrafya etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre incelenmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımlarının ve ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinliklerinin bilişsel süreç basamaklarının öğrenilmesi sosyal bilgiler dersindeki coğrafi konuların, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin hangi bilişsel düzeylerine yönelik işlendiği, öğrencilerle ders esnasında yapılan etkinliklerin hangi bilişsel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olduğunu ortaya koymaya ve dolayısıyla bunların üzerine inşa edilen ders süreçleri ile etkinliklerin de bu duruma hangi düzeyde paralellik gösterdiğinin ortaya konulmasına çalışılmıştır. Böylece ortaokul düzeyindeki coğrafya konularının hangi düzeyde ezbere dayalı ders süreçlerine ilişkin yaklaşımları teşvik ettiğinin de ortaya çıkarılması açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Böylece bu konudaki eksik ve yetersiz kazanım ve etkinliklerin yeniden ele alınmasının önemi de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.4. Varsayımlar

İncelenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarının ve sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel basamaklarına dağılımının doğru yapıldığı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklar çerçevesinde yapılmıştır.

- a) 2020-2021 eğitim-öğretim yılında MEB tarafından okutulmasına karar verilerek Aralık 2019'da Tebliğler Dergisinde yayınlanan Sosyal Bilgiler dersi iki adet 6. sınıf ve üç adet 7. sınıf ders kitabı ile sınırlıdır.
- b) İncelenen etkinlikler ve kazanımlar coğrafya disiplini ile sınırlıdır.
- c) İncelenen etkinlikler ve kazanımların sınıflandırılmasında yalnızca Yenilenmiş Bloom Taksonomisi kullanılmıştır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005, s. 46).

1.7. Kısaltmalar

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

YBT: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

OBT: Orijinal Bloom Taksonomisi

İKİNCİ BÖLÜM

2. Kavramsal Çerçeve

Bu kısımda sosyal bilgiler ders kitapları, sosyal bilgiler dersinde coğrafya, aktif öğrenme ve sosyal bilgiler ders kitaplarında etkinlikler ile Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne değinilmiştir. Bölümün son kısmında ise ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Türkiye'de ders kitaplarının yayımlanması için MEB tarafından belirlenmiş kriterler bulunmaktadır. Bu kriterlere uygun Millî Eğitim Bakanlığı ve özel yayınevleri tarafından yazılan ders kitapları, MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı onayını aldıktan sonra okutulmaktadır (Çalışkan ve Yıldız, 2008, s. 76; Kılıçoğlu, 2020, s. 630).

Öğretim programına uygun olarak hazırlanan ders kitaplarının yaygın olarak kullanılmasının sebebi organizasyon şeklidir. Öğretim programındaki amaç, beceri, kazanım ve değerlendirme özelliklerine uygun bilgiler ders kitaplarında sırasıyla yer alır (Yanpar-Şahin ve Soner, 1999, s. 47). Ders kitaplarıyla hedeflenen, programda belirlenen bilgi, beceri, kazanım ve özellikleri öğrencilere kazandırması ve yol gösterici özellikte olmasıdır (Altun, 2013, s. 17; Kılıç ve Seven, 2003, s. 19). Ders kitapları, içeriğinde yer alan metinler, etkinlikler, görseller ve ölçme değerlendirme sorularının bulunduğu bütün kısımlarıyla öğretim programlarının amaçlarını gerçekleştirmek için hazırlanmıştır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan beceri, değer ve kazanımlar, öğrencilere ders kitabı aracılığıyla yansıtılmaktadır (Erbaş, 2021, s. 25). Öğretmenler dersin çoğunu ders kitabıyla yürütmekte, birçok öğretmen öğretim programındaki düzenlemeleri takip etmeyip bu yenilikleri ders kitabından izlemektedir (Kızılcıoğlu, 2003, s. 19). Bu durum ders kitaplarının önemini artırmaktadır. Öğrencilerin eğlenerek öğrenmeleri için ders kitaplarındaki içeriğin, etkinliklerin, farklı strateji, yöntem ve tekniklerin uygulanması oldukça önemlidir (Kaçar ve Taşkiran, 2020, s. 1753).

12 Eylül 2012 tarihli 28409 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan raporda MEB ders kitapları yönetmeliği yayınlanmış ve ders kitaplarının hazırlanma sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde belirlenmiştir:

a) İçerik

1) Dersin eğitim ve öğretim programını kapsayacak şekilde düzenlenir.
2) Dersin özelliğine göre ünite, bölüm, tema ve konular arasında hacim bakımından eğitim ve öğretim programının içeriğine uygun bir denge kurulur.

b) Dil, anlatım ve üslup;

1) Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
2) Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır.

3) Dilin kullanımında, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır.

c) Öğrenme, öğretme, ölçme ve değerlendirme;

1) Öğrenme yöntemleri ve stratejileri dikkate alınır ve üst düzey düşünme becerileri geliştirilir.

2) Değerlendirmeye ilişkin unsurlar, ölçme ve değerlendirmenin ilke ve teknikleri dikkate alınarak düzenlenir.

ç) Teknik, tasarım ve düzenleme;

1) Görsel ve içerik tasarımı, öğrenmeyi destekleyecek nitelikte ve öğrencilerin gelişim özelliklerini dikkate alarak yapılır.

2) Kitaplarda yer alacak Türk Bayrağı, 22/9/1983 tarihli ve 2893 sayılı Türk Bayrağı Kanunu ve 25/1/1985 tarihli ve 85/9034 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen Türk Bayrağı Tüzüğüne uygun olarak verilir (MEB, 2012, s. 2-3).

Türkiye’de ilk sosyal bilgiler kitabı, 1968 yılında yayınlanan öğretim programına göre hazırlanmış, 1990 ve 1998 yıllarında güncellense de 2005 yılında kabul gören yapılandırmacı yaklaşıma geçilene kadar kullanılmıştır (Danabaş ve Tay, 2020, s. 121). Geçmişten bugüne sosyal bilgiler ders kitapları, dönemin kabul gören öğretim programına göre yazılmaktadır. 2005 yılında uygulanmaya başlanan öğretim programıyla birlikte sosyal bilgiler dersinin tematik anlayışla oluşturulduğu, ders kitaplarının bir set şeklinde; öğretmen kılavuz kitabı, ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı şeklinde yer aldığı görülmektedir (Tay, 2017, s. 466).

Sosyal bilgiler ders kitapları, öğrencilerin eğitim sistemimizin misyon ve vizyonunu öğrenmelerinde, sosyal bilgiler dersinin bilincini kazanmalarında önemli rol oynamaktadır (MEB, 2005, s. 50). Çok yönlü bir ders olan sosyal bilgiler dersi, küçük yaş grubundaki öğrencilerin yaşama katılmasını kolaylaştıracak bir ders niteliğindedir. Öğrencilerin benlik gelişimlerinde önemli olan sosyal bilgiler dersinin bu sebeple ders içeriği ve ders kitabı da önemlidir. Ders kitabının oluşturulması, içeriğinin belirlenmesi

ve kullanılması dersin hedeflerine ulaşmak için önemlidir (Dursun ve Eşgi, 2008, s. 22). Sosyal bilimler farklı bilimsel yöntemleri içerdiğinden dolayı toplum ve insan arasındaki ilişkiyi, onların değerlerini araştırır, geliştirir ve arttırmaya çalışır. Bu yüzden ilköğretim çağındaki öğrencilerin hayata hazırlanmasında sosyal bilgiler dersinin önemli bir yeri bulunmaktadır (Evin ve Kafadar, 2004, s. 294). Sosyal bilimlerin ışığında hazırlanan; sosyal bilgiler ders kitapları da sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan konularla ilgili bilgileri sistemli şekilde düzenleyip açıklar (Demirkaya, 2013, s. 89). Sosyal bilgiler ders kitaplarıyla öğrencilerin sosyal olaylara farklı bakış açıları geliştirebilmeleri, olayların temelindeki neden sonuç ilişkisini görebilmeleri beklenmektedir. Yaşamın içinden örneklerle yazılmış, öğrencinin önceki bilgi ve deneyimlerinden yararlanmasını sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır (Kabapınar, 2009, s. 377-381).

Sosyal bilimlerin farklı disiplinlerini içeren sosyal bilgiler ders kitaplarında yazılı kaynakların yanı sıra görsel kaynakların da önemi büyüktür (Akbaba, 2013, s. 235). Sosyal bilgiler ders kitaplarının harita, Tablo-grafik, minyatür, gravür, kavram haritaları, haber yazıları ve fotoğraf gibi görsellerle desteklenmesi, öğretilmek istenen konunun anlaşılmasında yardımcı olmaktadır (Memişoğlu ve Karacabey, 2021, s. 93).

Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenciler ilk kez sosyal bilimlerin farklı alanlarındaki içeriklerle karşılaşmaktadırlar. Öğrencilerin kitapla bağ kurabilmesi ve ders kitabının verimli olabilmesi için öğrencinin ilgisini çekmesi, bireye öğrenme imkânı sunması gerekmektedir (Öcal ve Yiğittir, 2007, s. 52-53). Öğrenciler sosyal bilgiler ders kitaplarında, sosyal bilimlerin içeriğini öğrenirken aynı zamanda anadilinin düzgün kullanıldığını da görmelidir. Dilimizin sade, anlaşılır ve olabildiğince yabancı kelimelerden arındırılmış şekilde kullanılması gerektiği her ders kitabı için geçerlidir (Demir, 2013, s. 107).

Sosyal bilgiler ders kitaplarının sözel, matematiksel, görsel, müziksel, bedensel gibi farklı öğrenme becerilerine sahip öğrenciler için uygun yapıda olması önemlidir. Kitaptaki her öğrenme alanının başında konu başlıklarına örgütsel şema şeklinde yer verilmesi, öğrencinin konuyu anlamlandırmasına yardımcı olacaktır (Keçe, 2013, s. 43). Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan ölçme değerlendirme araçları; çoktan seçmeli sorular, doğru yanlış maddeleri, eşleştirmeli ifadeler, açık uçlu sorular, performans değerlendirme, öz değerlendirme, rubric, portfolyo şeklindedir (Demirkaya, 2013, s. 95; Tonga ve Aksoy, 2013, s. 434-440).

2.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya

Coğrafya alanı, ortaokulda öğrencilerin seviyesine göre birçok farklı ders içerisine belirli kazanımlarla entegre edilmiş bir disiplindir. Bu durum coğrafya disiplininin yaşam için ne kadar gerekli olduğunu gözler önüne sermektedir. Coğrafya dersi sosyal ve fen bilimleri ile ilişkilendirilen bir disiplindir. İlköğretim düzeyindeki öğretim programlarımızda hayat bilgisi, sosyal bilgiler ile fen ve teknoloji derslerinde kendisine yer bulmuştur. Sosyal bilgiler dersinde 7. sınıfa kadar ülkemiz ve genel coğrafi bilgiler hakkında bilgilere yer verilmektedir (Kızılçaoğlu, 2006, s. 83).

Sosyal Bilgilerin ana unsurlarından biri olan coğrafya, insanın doğayla olan ilişkisini açıklamaktadır (Atalay, 2005, s. 1). Coğrafya bilimi insanın çevresi ile ilgili tüm aktivitelerini ve insanın çevreye nasıl uyum sağladığını inceler. İnsanın fiziki çevre üzerine etkisini incelerken diğer taraftan fiziki çevrelerin de insan yaşamı üzerindeki etkilerine eğilmektedir (Üçışık ve Demirci, 2002, s. 131). Coğrafya bireyin günlük hayatında karşılaştığı haritaları inceleyip, yorumlamasına ve anlamlar çıkarmasına yardımcı olmaktadır (Kızılçaoğlu, 2006, s. 100).

Öğrencilerden yaşadıkları çevreden başlayıp dünyadaki farklı coğrafi mekanları, bu mekanlardaki insanların yaşayış tarzlarını ve bu farklılıkların coğrafyayla olan ilişkisini kurabilmesi beklenmektedir (Kızılçaoğlu ve Taş, 2007, s. 102). Coğrafya derslerinde öğrenciler, fikirlerini paylaşabilecekleri ve akranlarının farklı bakış açılarını görebilecekleri bir eğitim öğretim ortamı içinde bulununca istedik davranış sergilemeleri daha mümkün olacaktır (Demirkaya, 2008, s. 108).

Coğrafyanın, öğrencilerin yakın çevresinden başlayıp ülkemiz ve dünyamızla ilgili coğrafi bilinç kazandırması; mekânı algılama, doğanın önemini kavrama ve vatan toprağı bilincini aşıl原因an bir disiplin olması sebebiyle sosyal bilgilerle coğrafyanın önemli bir bağı bulunmaktadır (Meydan, 2013, s. 168). İçerik ve hitap ettiği öğrenci grubuna bakıldığında coğrafya öğretiminin verilebileceği en uygun ders sosyal bilgiler dersidir (Öner ve Memişoğlu, 2018, s. 195). Uluslararası Coğrafya Birliği tarafından hazırlanan bildiri ve dünya çapında coğrafya eğitimindeki gelişmeler sayesinde Türkiye’de coğrafya eğitimi ezbercilikten çıkıp sorgulayıcı, araştırmacı ve problem çözmeye dayalı bir niteliğe kavuşturulmuştur (Artvinli ve Kaya, 2010, s. 97).

MEB’in (2018, s. 8) özel amaçlarına göre öğrencinin; yakın çevresinden başlayarak dünyadaki coğrafi özellikleri bilmesi, insan ve çevre ilişkisini anlaması, mekânı algılama becerisini geliştirmesi, doğal çevre ve kaynakların önemini, sınırlılığını bilmesi, ülke ve dünya gündemine karşı duyarlı olması beklenmektedir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafi beceriler; harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, gözlem, mekânı algılama, Tablo grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama, konum analizi ve kanıt kullanma olarak sıralanabilir (Çiftçi ve Akça, 2019, s. 42-44).

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim, küresel bağlantılar öğrenme alanlarında coğrafya ile ilgili kazanımlara yer verilmektedir. Coğrafi beceriler ve değerlerle destelenen bu öğrenme alanlarında coğrafya ve coğrafya ile ilişkili konular işlenmektedir.

Kültür ve miras öğrenme alanı tarih konulu bir yapıya sahiptir ancak milli kültürümüzün tüm öğelerini içinde barındırması, bu öğelerin korunması ve geliştirilmesi üzerine değindiği konular bakımından geniş bir yelpazeye sahiptir (MEB, 2018, s. 11)

İnsanlar, yerler ve çevreler; öğrencilere, insan yaşamı için gerekli olan çevresel bilgi, beceri ve değerleri kazandırmayı amaçlayan coğrafya temelli bir öğrenme alanıdır. İnsanın çevresiyle olan etkileşimini bilmek, bu etkileşimin neden ve sonuçlarını anlayıp geleceğe yönelik bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmaktadır (MEB, 2018, s. 11).

Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında bilinçli tüketici ve girişimci bireyler yetiştirmek hedeflenmiştir. Öğrencinin ülke ekonomisinde yer alan kaynakları, bu kaynakların korunmasını, yaşadığı yerin ekonomik durumunu öğrenip geliştirmeleri beklenmektedir. Ayrıca meslekleri tanıyıp özelliklerini bilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2018, s. 11).

Küresel bağlantılar öğrenme alanında öğrencilerin gelişen dünyanın hızına ayak uydurmaları için gündemi takip eden, gelişmelerden haberdar olan, karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilen, etkili vatandaşlar yetiştirmek amaçlanmaktadır. Öğrencilerin ülkeler arasındaki iş birliği ve rekabeti görmeleri, bu ilişkileri değerlendirebilmeleri öğrenme alanının konularındandır (MEB, 2018, s. 12). Sorumluluk, tasarruf, doğal çevreye karşı duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık ve saygı dersin coğrafi temelli değerlerini oluştururken; mekânı algılama, harita kullanma, konum analizi, Tablo, grafik diyagram çizme ve yorumlama, öz denetim, karar verme, finansal okuryazarlık, araştırma ve empati coğrafi temelli becerilerdir (MEB, 2018, s. 14-16). Coğrafya ile ilgili kazanımları içinde barındıran bu öğrenme alanları, öğrencilerin coğrafi becerilerinin gelişmesinde önemli bir etkidir.

2.3. Aktif Öğrenme

2005 yılında benimsenen yapılandırmacı yaklaşımla birlikte öğrencilerin derse etkin bir şekilde katılmalarını sağlamak önem kazanmıştır. Bu amaçla hem öğretim programları hem de ders kitapları yeni anlayışa göre değiştirilmiş ve böylelikle, öğrencinin daha aktif olmasını sağlamak için çaba sarf edilmiştir. 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım etkisiyle değişen sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrencinin aktif olduğu, kendi bilgisini ve bakış açısının oluşturduğu bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir (Özsoy-Sümengen, 2010, s. 33). Bu bakış açısı 2018 yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda da sürdürülmüştür.

Aktif öğrenme, kuramsal temelini yapılandırmacılık ve bilişselcilikten almaktadır. Bu iki yaklaşımda öğretim süreciyle değil öğrenme süreciyle ilgilenmektedir. Bilginin önemini vurgulamakta fakat öğretene bunu nasıl yapması gerektiğine dair bilgi vermemektedir (Ün-Açıkgöz, 2014, s. 59). Aktif öğrenme, öğrenciye hazır bilgi vermekten ziyade bilgiye ulaşmasını sağlamak ve ezbercilikten kurtulmayı öğretmektedir. Sorgulayan, üreten, araştıran ve öğrenmeyi yaşam tarzı haline getiren bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Özcan, 2019, s. 72). Aktif öğrenmenin amacı öğrenciye kazanımlara uygun üst düzey öğrenme becerisini geliştirmek ve öğrencinin düşünmesini sağlamaktır. (Ün-Açıkgöz, 2014, s. 85). Geleneksel öğretim anlayışının yerine aktif öğrenmenin benimsenmesiyle alt düzey düşünme becerilerinin ötesine geçmek mümkün olmuştur (Artvinli, 2010, s. 187). Aktif öğrenmede, öğrencinin hazır olan bilgiyi doğrudan almasından ziyade var olan bilgiyi üst düzey zihinsel becerileriyle elde etmesi anlamlıdır (Kavak, 2020, s.41). Aktif öğrenme eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerine katkı sağlamaktadır. Öğrenciler bilgileri kendileri keşfederek öğrenir ve eğitim süreçlerini kendileri yönetmiş olur (Sivan, Woon ve Kember, 2000, s. 388).

Bu yaklaşımla birlikte ölçme değerlendirme etkinlikleri geleneksel yöntemlerin ezber gerektiren formundan çıkıp, üst düzey düşünme becerilerini ölçen bir forma dönüşmüştür (Arseven, Şimşek ve Güden, 2016, s. 244). Öğrenme sürecinde öğrencilerin aktif olmasını sağlamak için hazırlanan ders kitaplarında konu anlatımından ziyade konuyla ilgili etkinliklere yer verilmektedir (Karatay ve İpek, 2017, s. 247). Ders materyallerinde yer alan veya öğretmenin ders esnasında sorduğu sorular, eğitim öğretim sürecinde önemli bir yere sahiptir. Tek yanıtı ve çok yanıtı sorular olarak ikiye ayrılan soru türlerinden, çok yanıtı sorular aktif öğrenme sürecinde kullanılması gereken soru tiplerindedir (Ün-Açıkgöz, 2014, s. 249-252).

Aktif öğrenmede öğretmen, sınıfta etkili iletişimi başlatmak ve sürdürmekle görevlidir. Öğrenme ortamının hazırlanmasında, araç ve gereçlerin temin edilmesinde etkili bir rolü bulunmaktadır. Öğrenciye olumlu mesajlar vererek derse aktif olarak katılımını sağlamalıdır. Öğretmen kolaylaştırıcı, araştırmacı ve tasarımcı gibi özelliklere sahip olmalıdır (Babadoğan, 2005, s. 103). Aktif öğrenme sürecinde öğrencinin öğrenmede daha çok görevinin olması, öğretmenin etkisizleştiğini göstermemektedir. Aktif öğrenmede öğretmen öğrencilere fikir veren değil onlara yön veren, rehberlik eden konumdadır. Öğrencilerinin gelişimlerini izlerken eksik gördüğü durumlarda müdahaleleri ve önerileriyle eğitime katkı sunmaktadır (Ün-Açıkgöz, 2014, s. 34).

Aktif öğrenmede öğrenci, çevresiyle etkileşime açık, sorgulayan, araştıran, eleştiren, yaratıcı düşünen ve değerlendirebilen özelliklere sahiptir. Aktif öğrencinin zihni de aktif olmalıdır (Ün-Açıkgöz, 2014, s. 39). Öğrencinin merkezde olduğu aktif öğrenme stratejilerinin uygulandığı öğretim sürecinde; eğitim öğretim sürecinden bizzat sorumlu olan öğrencinin neyi, ne kadar, nasıl öğrendiği; hangi konularda eksik olduğu, yardım isteyeceği kişilere karar vermesi gibi kendi öğretim sürecinin sorumluluğunu alması beklenmektedir (Akay ve Kocabaş; 2013, s. 94). Geleneksel öğrenme ortamlarında bunların çoğuna öğretmen karar verir. Geleneksel eğitim yaklaşımından çok daha farklı bir yapıya sahip olan aktif öğrenme, öğrenme ortamlarına yeni bir boyut kazandırmış ve eğitimin daha etkili olmasına olanak sağlamıştır. Ün-Açıkgöz'e göre (2014, s. 35-36) geleneksel ve aktif sınıf karşılaştırması şu şekilde yapılabilir:

Tablo 2.1

Aktif Sınıf ve Geleneksel Sınıf Karşılaştırması

	Aktif Sınıf	Geleneksel Sınıf
Görüntü	Öğrenciler farklı biçimlerde oturur, (U, O, V vb.) sınıfın her köşesinde öğretim etkinliği sürer. Öğretmen sınıf içinde aktif hareket eder.	Öğrenciler sıralarda hareketsiz bir şekilde oturur, başlarında öğretmen anlatım yapar. Etkileşim sınırlıdır.
Amaç	Bilgi özümser, anlamlandırılır ve yeniden üretilir. Problem çözme ve öğrenilen bilgiler kullanılır.	Öğretmen tarafından aktarılan bilgiyi öğrenci alır ve tekrarlar.

Tablo 2.1 (Devam)

Kurallar	Öğrenciler fikirlerinin dinleneceğini bilir. Ders akışını sağlayacak kurallar harici pek kural yoktur.	Söz verilmedikçe konuşamayan öğrenci, fazla hareket etmez ve arkadaşlarıyla etkileşimde bulunmaz.
Öğrenci	Üst düzey düşünme becerilerini kullanır ve verilen bilgileri hayatta kullanır.	Bilgileri not alır, tekrar eder, ezberler. Sınavlarda tekrarlar ve daha sonra unuttur.
Öğretmen	Öğrenmeyi kolaylaştırıcıdır.	Bilgiyi aktaran, karar verendir.
Sorunlar	Fikir ayrılıkları yaşanabilir, ancak bu durumun olumlu yönleri vardır.	Öğretmen ve öğrencilerin zamanla verimsizleşmesi.
Avantajları	Etkili, ekonomik, kullanışlı, çağa uygun.	-
Yetiştirilen İnsan Tipi	Etkili iletişim kurabilen, donanımlı, çağa ayak uyduran bireyler.	Girişken, yaratıcı olamayan, bağımlı kişilik.
Bağlam	Öğrencilerin kapasitesini geliştirme, herkesin başarılı olmasını sağlama.	Yarışma, iyileri seçme, tek tip öğretim.

Aktif öğrenmenin hayata geçirilmesi ve öğrencilere bu fırsatın verilebilmesi için öğrenme esnasında uygun öğretim yöntem ve teknikleri uygulanmalıdır. Aksi takdirde aktif öğrenme kullanılmamış olup sadece kuramsal olarak kalacaktır (Ün-Açıkgoz, 2014, s. 128).

2.4. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Etkinlikler

Her ders kitabında olduğu gibi sosyal bilgiler ders kitaplarında da etkinlikler mevcuttur. Bu etkinlikler öğrencilerin derste öğrendiklerini pekiştirmesi ve farklı faaliyetler yaparak öğrencilere bakış açısı kazandırması açısından önemlidir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğretmen ve öğrenci rollerini değiştirmenin yanı sıra ölçme değerlendirme faaliyetlerini de değiştirmiştir. Benimsenen yapılandırmacı yaklaşımın ölçme değerlendirme anlayışı; ders sırasında öğrenciye yaptırılan etkinliklerin öğrencide soru sorma, problem çözme ve öğrenme gibi becerileri geliştirip geliştirmediğini irdelemektir (Dinç ve Doğan, 2010, s. 22). Bu yaklaşımla derslerde yapılacak etkinliklerde öğrenci merkezde olacağı için anlama, uygulama, çözümlenme,

değerlendirme ve yaratma boyutlarını içeren bir ders akışı mümkün olmaktadır (Artvinli, 2010, s. 187).

Ders kitaplarının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışları öğrenciye kazandırma amacına ulaşması için kitaplarda birçok farklı etkinliğe sahip olması gerekmektedir (Maskan, Maskan ve Atabay, 2007, s. 23). Ders kitaplarında öğrencileri araştırma, sorgulama ve çalışma gibi öğrenmeye sevk eden derse hazırlık soruları, metin içi ara sorular ve ünite sonu ölçme değerlendirme soruları yer almaktadır (Demirel, 2000, s. 40; Demircioğlu, 2016, s. 590). Üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması için ders esnasında kullanılan öğretim materyalleri, ölçme ve değerlendirme uygulamaları bu becerileri geliştirmeye yönelik olmalıdır. Derste öğrencileri üst düzey düşünme becerilerine yönlendirecek etkinlik ve soruların seçilmesi önemlidir (Karakaş-Yıldırım, 2020, s. 317).

Eğitim öğretim sürecinde etkinlikler yapılarak programda belirlenen kazanımların gerçekleştirilmesi imkânı sağlanmakta ve öğrencilere bu becerileri sergileyebilmeleri için ortam oluşturulmaktadır (Göçer, 2014, s. 2; Seyidoğlu ve Acun, 2019, s. 420). Derste, etkinlik ve soruların yardımıyla öğrencilerin neyi ne kadar öğrendiği kolaylıkla belirlenebilmektedir (Demircioğlu, 2016, s. 589). Öğrencilerin ders içi ve ders dışı etkinliklere katılmaları; etkin olmalarını, sorumluluk almalarını, özgüven duygularını geliştirmelerini sağlamaktadır. Verilecek geri dönütler öğrencilerin yaşamlarına katkı sağlamaktadır (Göçer, 2014, s. 31). Sınıf içi ve dışındaki etkinlikleri gerçekleştirmek öğrenmenin temellerindedir, dersin işleyişini ve öğrenmeleri kolaylaştırmaktadır. Etkinliklerin öğrencilerin kaygısını en aza indirerek performansı kolaylaştıracak nitelikte olması gerekmektedir (Kyriacou, 2007, s. 112).

Etkinlikler öğrencileri güdülemek, daha anlaşılır ve kalıcı öğrenmeyi sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Aktif öğrenme ile önem kazanan etkinlikler yapılandırmacı yaklaşımın temel öğrenme aracı olmuştur (Çevik ve Güneş, 2017, s. 273). Ders kitaplarındaki etkinlikler öğrencide merak ve istek uyandırmalı, sorular üst düzey zihinsel becerileri içermelidir. Etkinliklerin uygulanabilir, ölçülebilir ve gözlenebilir olması önemlidir (Doğan ve Torun, 2018, s. 113). Anlama, dinleme, konuşma, okuma, yazma gibi dil ve zihinsel becerileri içeren etkinlikler; bu becerileri kullanıp geliştirmektedir. Öğrenciler etkinlik için bilgi toplama, değerlendirme, bilgileri düzenleyip uygulamaya geçmektedir. Etkinlikleri yaparken akranlarıyla ortak hareket eden öğrenciler, etkinlik sayesinde sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Çevik ve Güneş, 2017, s. 273-274). Sosyal bilgiler ders kitabında yer alan etkinliklerin sosyal bilimler disipliniyle

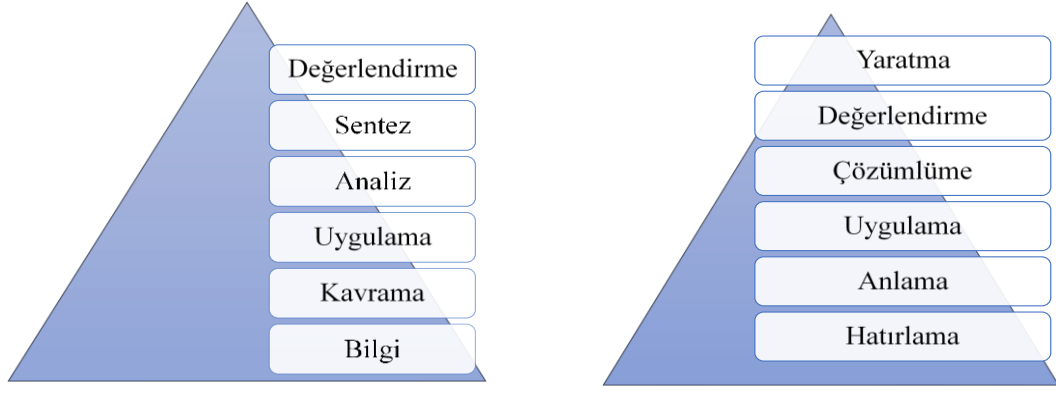
ilişkilendirilmesi ve günlük yaşamla ilgisi olması etkinliklerden alınan verimi artıracaktır (Keçe, 2013, s. 41). Sosyal bilgiler ders kitaplarının ayrılmaz bir parçası olan etkinlikler öğrencinin gelişimine katkı sağlayan unsurlardandır.

2.5. Yenilenmiş Bloom Taksonomisi

1956 yılında yayınlanan Bloom'un bilişsel alan taksonomisi altı seviyeden oluşmaktadır ve bu seviyeler kolaydan zora doğru hiyerarşik bir düzende sıralanmaktadır. Bu kategoriler bilgi, anlama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirmedir (Krathwohl, 2002, s. 212; Michael & Coffman, 1956, s. 401). Taksonominin kullanılması, belirli bir eğitim planı için belirli davranışları vurgulama konusunda bir bakış açısı kazanılmasına yardımcı olabilir (Bloom, Engelhart, Furst, Hill & Krathwohl, 1956, s. 2).

Bloom Taksonomisi çeşitli gerekçelerle eleştirilse de son yıllardaki birçok öğretim programının temelini oluşturmaktadır (Ormell, 1974, s. 3). Bu eleştiriler sebebiyle 2001 yılında Bloom'un meslektaşları ve öğrencileri tarafından güncellenip yenilenmiştir. Bu revizyonun iki sebebi bulunmaktadır. İlki taksonomiyi eğitimciler için tekrar gündeme getirip güncelliğini korumak, diğeri ise dünyadaki gelişmelere bağlı olarak taksonominin günümüz eğitim anlayışını yakalamasını sağlamaktır (Bümen, 2006, s. 4; Önlen, Tatan ve İbret, 2020, s. 3; Tutkun, Demirtaş, Arslan ve Gür-Erdoğan, 2015, s. 58). Yenilenmiş Bloom Taksonomisi; program geliştirme, öğretim etkinlikleri, öğretim programı kazanımları, ölçme değerlendirme gibi konular üzerine odaklanmıştır (Arı ve İnci; 2015, s. 19; Beyreli ve Sönmez, 2017, s. 218).

Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde yapı ve terminoloji bakımından önemli değişiklikler yer almıştır (Amer, 2006, s. 217). Orijinal taksonomide bilgi, analiz ve sentez basamakları yenilenmiş taksonomide; hatırlama, çözümlleme ve yaratma adını almıştır. Yenilenmiş taksonominin yazarları bu değişikliği; isim formdan fiil forma dönüştürülen revize taksonominin basamaklarının öğretmenler tarafından daha kolay anlaşılacağını gerekçe göstermiştir (Bümen, 2006, s. 7; Tutkun vd., 2015 s. 60). Değerlendirme basamağı ve üst biliş olgusu daha anlaşılır ve uygulanabilir hale gelmiş, yapısal ve terminolojik yenilikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ni daha kullanışlı kılmıştır (Tutkun vd., 2015, s. 61).

İsim Formdan

Fiil Forma

Şekil 2.1. *OBT ve YBT Karşılaştırma Piramidi*

(Wilson, 2001, s. 4)

Orijinal Bloom Taksonomisi basamakları isim şeklinde yer almıştır. Öğretmenlerin ders esnasında kullandıkları fiillerden, kazanımların ve ders planlarının yapısından yola çıkılarak Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nde fiillerin basamaklara daha uygun olduğu düşünülmüş ve değiştirilmiştir (Anderson, Krathwohl, Airasian Cruikshank, Mayer, Pintrich, Raths & Wittrock, 2018, s. 353).

Bu revizyon ile birlikte taksonomiye yeni bir boyut da eklenmiştir. Bilişsel alan, bilgi boyutu ve bilişsel süreç olarak iki boyutta düzenlenmiştir. Bilgi boyutu kısmına üstbilişsel bilgi kademesi eklenmiştir. (Tutkun vd., 2015, s.60). Bilgi ve bilişsel süreç boyutlarının birlikte yer aldığı yeni Tablo taksonominin ana Tablosudur. Kazanımlar, öğretim etkinlikleri ve değerlendirme gibi öğretim süreci içerisinde yer alan görevleri bu Tabloya göre çözmek mümkündür (Anderson vd., 2018, s. 354).

Tablo 2.2

YBT Sınıflama Tablosu

Bilişsel Süreç Basamakları	
1.Hatırlama 2. Anlama 3. Uygulama 4. Çözümleme 5. Değerlendirme 6. Yaratma	
Bilgi Boyutu	
Olgusal Bilgi	
Kavramsal Bilgi	
İşlemsel Bilgi	
Üstbilişsel Bilgi	

(Krathwohl, 2002, s. 214)

Öğrencinin pasif konumdan çıkıp yapılandırmacı yaklaşımla daha etkin hale getirilmesiyle, öğrenme esnasında neleri bildiği (bilgi boyutu) ve bunları nasıl (bilişsel süreç boyutları) öğrendiği önem kazanmıştır (Anderson vd., 2018, s. 49).

Tablo 2.3

YBT Bilgi Boyutu Tablosu

Bilgi Boyutu ve Alt Türleri / Örnekler
a) Olgusal Bilgi : Öğrencinin bir disiplin için bilmesi gereken temel bilgiler. a.a Terimler bilgisi: teknik terimler, matematiksel semboller vb. a.b. Özel ayrıntı ve öğelerin bilgisi: Güvenilir bilgi kaynakları.
b) Kavramsal Bilgi: Kapsamlı durumlar arasındaki öğelerin ilişkileri b.a. Sınıflama ve kategoriler bilgisi: b.b. İlke ve genellemeler bilgisi b.c. Kuram, Model ve Yapıların Bilgisi
c) İşlemsel Bilgi: Bir şeyin nasıl yapılacağıyla ilgili teknik, yöntem, algoritmaları elde etme yolları c.a. Konuya özel beceri ve algoritmaların bilgisi c.b. Konuya özel teknik ve yöntemlerin bilgisi c.c. Uygun yöntemlerin ne zaman, nasıl kullanılacağı bilgisi
d) Üstbilişsel Bilgi: Bireyin kendi biliş süreciyle ilgili farkındalık bilgisi d.a. Stratejik bilgi d.b. Bilişsel görevler bilgisi d.c. Özbilgi

(Anderson vd., 2001, s. 29)

Olgusal bilgiler terminolojik, ayrıntılı bilgilerden oluşmaktadır. Kavramsal bilgiler; karmaşık bilgilerden oluşan ve kategorilere, ilkelere göre düzenlenmiş bilgileri kapsamaktadır. İşlemsel bilgiler, bir şeyin nasıl yapılacağına, yöntem ve tekniklerine eğilmektedir. Üstbilişsel bilgiler ise bireyin bilişsel farkındalığıyla ilgilidir (Anderson vd. 2001, s. 27). Orijinal Bloom Taksonomisi'nde bulunmayan bilgi boyutu, YBT'de dört ana başlık altında verilmiş kendi içinde de 11 alt başlığa ayrılmıştır. Gökler, Aypay ve Arı (2012, s. 118) bilgi boyutu türlerine İngilizce dersini baz alarak YBT bilgi türlerine örnekler vermiştir:

Olgusal Bilgi: Kelimelerin doğru telaffuzunu gösteren semboller bilgisi.

Kavramsal Bilgi: Cümlenin öğeleri bilgisi.

İşlemsel Bilgi: İngilizce mektup yazarken yararlanılan beceriler bilgisi.

Üstbilişsel Bilgi: İngilizce kelimeleri kolaylıkla öğrenebilmek için şiirleştirme, sözlük tutma, örnek cümleler içinde ifade etme gibi geliştirme stratejileri bilgisi.

Tablo 2.4

YBT Bilişsel Süreç Tablosu

1-HATIRLAMA: İlgili bilgiyi uzun süreli bellekten alma.
1.1. Tanıma: ABD tarihindeki önemli olayları tanıma, bilme.
1.2. Anımsama: ABD tarihindeki önemli olayları hatırlama.

2- ANLAMA: Sözel, yazılı ve grafiksel öğretim mesajlarından anlam oluşturma.
2.1. Yorumlama: Önemli konuşma ve belgeleri kendi cümleleriyle ifade etme.
2.2. Örnekleme: Çeşitli sanatsal eserlere örnekler verme.
2.3. Sınıflama: Gözlenmiş veya tanımlanmış zihinsel rahatsızlıkları sınıflandırma.
2.4. Özetleme: Bir film veya yazıdaki olayları kısaca özetleme.
2.5. Sonuç Çıkarma: Yeni bir dil öğrenirken örneklerden dil bilgisi kurallarını çıkarma.
2.6. Karşılaştırma: Tarihsel olaylarla günümüz olaylarını karşılaştırma.
2.7. Açıklama: 18.yy.'da Fransa'da ki olayların nedenlerini açıklama.

3- UYGULAMA: Verilen bir durumda işlemi yürütme veya kullanma.
3.1. Yürütme: Çok basamaklı bir sayıyı başka bir sayıya bölme.
3.2. Gerçekleştirme: Newton'un kanunu uygun durumda kullanmak için tespit etme.

4- ÇÖZÜMLEME: Materyali bileşenlerine ayırma, bütünle nasıl ilişki içinde olduğunu belirleme.
4.1. Ayırıştırma: Bir matematik problemindeki ilgili ve ilgisiz sayıları ayırt etme.
4.2. Örgütleme: Tarihsel bir açıklamayı lehine veya aleyhine kullanabilme.
4.3. İrdeleme: Bir makale üzerinden yazarın görüşünü ortaya çıkarma.

Tablo 2.4 (Devam)

5-DEĞERLENDİRME: Ölçüt ve standartlara göre bir sonuca varma.
5.1. Denetleme: Bir bilim insanının gözlemlediği sonuçların bilimsel verilerden çıkıp çıkmadığını belirleme.
5.2. Eleştirme: Verilen bir problem için en iyi çözüm yolunun hangi iki yoldan biri olduğunu belirleme.

6-YARATMA: Unsurları bir araya getirme, yeni bir örüntü oluşturma, düzenleme.
6.1. Oluşturma: Gözlemlenmiş bir fenomen için hipotez üretme.
6.2. Planlama: Verilen tarihsel bir konu hakkında araştırma planı tasarlama.
6.3. Üretme: Belirli bir canlı türü için yaşam alanı inşa etme.

(Anderson vd., 2001, s. 31)

Geliştirilen bilişsel alan sınıflandırmasında bireyden öğrenmesi beklenen bilgileri en basit bilişsel seviyeden başlayarak en karmaşık bilişsel seviyelere doğru gitmesi öngörülen bir düzen hakimdir (Özdemir, Altıok ve Baki, 2015, s. 366).

Hatırlama basamağı, uzun süreli bellekten bilgi getirme durumudur. Anlamlı bir öğrenme, problem çözme ve daha karmaşık görevlerde kullanmak için gereklidir. Tanıma ve anımsama bilişsel süreçleriyle ilişkilendirilir (Mayer, 2002, s. 626). Öğrenciyi değerlendirmek için en basit işlem sürecidir. Bir problemi çözmek, öğrenmeyi sağlamak ve daha karmaşık görevleri yapabilmek için gereklidir (Anderson vd., 2001, s. 66). Öğretimin amacı akılda kalmayı teşvik etmek olduğu için en önemli bilişsel süreçtir (Anderson vd., 2001, s. 70). Öğrenciden verilen görev üzerinde değişiklik yapmadan yerine getirmesi beklenir (Anderson vd., 2018, s. 88). Bu seviyenin öğrenciden beklentisi, sorulan soruları derste öğrendiği haliyle yanıtlamasıdır. Sınavlardaki tanım soruları bu basamağa yöneliktir (Çepni ve Ayvaci, 2019, s. 368). Hatırlama basamağının alt basamaklarından olan tanıma da öğrenci kendisine verilen bilgiyi tarar, bu bilgiye yakın veya birebir aynı bir öğrenmesi olup olmadığını gözden geçirir. Bu terim belirleme olarak da adlandırılabilir. Anımsama ise öğrencinin uzun süreli belleğindeki bilgiye erişmesidir (Anderson vd., 2018, s. 89-90).

Anlama basamağında öğrencilerden ders esnasında kullanılan öğretim araçlarından, verilen bilgilerden sözel, yazılı veya grafiksel olarak anlamlar çıkarmaları beklenmektedir. Öğrenciler önceki bilgilerinin üstüne yeni bilgiler inşa etmektedir

(Anderson vd., 2001, s. 70). Öğrencinin hatırlama basamağında öğrendiği bilgileri, anlama basamağında anlamlandırarak kendi cümleleriyle ifade etmesi, yorumlaması beklenmektedir (Çepni ve Ayvacı, 2019, s. 370). Öğrencilerin yeni öğrendiği bilgiler, önceki öğrenmelerine şema ve bakış açılarıyla birleşmiş olmaktadır (Anderson vd., 2018, s. 91). Yorumlama, örnekleme, sınıflama, özetleme, sonuç çıkarma, karşılaştırma ve açıklama alt basamaklarını içermektedir (Mayer, 2002, s. 626).

Uygulama basamağı bir problem çözme veya bir işlemi uygulamayı gerektirir. Yürütme ve gerçekleştirme alt basamaklarını içerir. İlk defa karşılaştıkları bir sorun karşısında öğrenciler hangi bilgileri kullanacaklarını, hangi yolu izleyeceklerini belirler (Anderson vd., 2001, s. 77). Uygulama basamağı bilgi boyutlarından işlemsel bilgiyle yakından ilişkilidir (Anderson vd., 2018, s. 100). Bu seviyede öğrenciden bir konu hakkındaki bilgilerini yeni bir duruma uyarlaması beklenmektedir (Çepni ve Ayvacı, 2019, s. 371).

Çözümleme basamağı, bir materyalin parçalarının birbiriyle ve bütünüyle nasıl bir ilişkisi olduğunu irdelemektedir. Ayırıştırma, örgütleme ve irdeleme alt basamaklarını içermektedir. Değerlendirme ve yaratma basamaklarının ön hazırlığı olarak düşünülmektedir. Sosyal bilgiler ve fen bilimleri dersinde öğretmenler çözümleme yapmayı öğretmeye önem vermektedir (Anderson vd. 2001, s. 79). Değerlendirme ve yaratma basamaklarına bir başlangıç olarak ele alınmaktadır (Anderson vd., 2018, s. 104).

Değerlendirme basamağı, kriterler ve standartlar üzerinde yargıya varmak olarak nitelendirilir. Bu kriterler kalite, etkinlik, verimlilik ve tutarlılıktır. Denetleme ve eleştirme alt basamaklarını içermektedir. (Anderson vd., 2001, s. 83). Bilişsel süreçlerin çoğu bir durum hakkında yargıya varmayı gerektirse de değerlendirme basamağını bunlardan farklı kılan, bu kararın belirli ölçütlere göre verilmesinden kaynaklanmaktadır (Anderson vd., 2018, s. 109).

Yaratma basamağı parçaları kullanışlı ve mantıklı bir yapı olarak bir araya getirmeyi, yeniden düzenlemeyi içermektedir. Oluşturma, planlama ve üretme alt basamaklarını içerir (Anderson vd., 2001, s. 84). Bu basamakta orijinallik söz konusudur. Öğrencinin önceki bilgilerinden hareketle yeni bir ürün ortaya koyarak sonuçlanır (Anderson vd., 2018, s. 112). Bilişsel süreç boyutlarını Forehand (2005, s. 6) “Goldilocks ve üç ayı” hikayesini YBT bilişsel süreç boyutu üzerinden şöyle örneklendirmiştir.

Hatırlama: Goldilocks’un yaşadığı yeri tarif et.

Anla: Goldilocks hikayesini ne hakkında olduğunu özetle.

Uygulama: Goldilocks niçin eve gittiği üzerine teori üret.

Çözümleme: Her hikâye olayında, Goldilocks nasıl tepki gösterdiği ile senin nasıl tepki gösterdiğin arasında farklılıkları göster.

Değerlendirme: Bu olayın Goldilocks'un başına gerçekten gelip gelmediğini değerlendir.

Yaratma: Goldilocks'un hikayesini yeni bir forma dönüştürerek şarkı, şiir, ya da skeç oluştur.

Adams'e göre (2015, s. 153) yukarıdaki basamakları içeren Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, üst düzey bilişsel becerileri gerektiren öğrenme hedefleriyle daha derin bir öğrenme sağlamaktadır.

2.6. İlgili Araştırmalar

Yapılan literatür araştırmasında, Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile ilgili yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırmalardan bazılarında aşağıda yer verilmiştir.

“Okul Öncesi Eğitim Etkinlik Kitabının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi” adlı çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan “Okul Öncesi Eğitim Etkinlik Kitabı” Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiştir. Etkinlik kitabında yer alan kazanım ve etkinliklerin incelenmesi sonucunda kazanımların birçoğunun uygulama basamağında yer aldığı, üst düzey düşünme becerilerine ait olan çözümleme değerlendirme ve yaratma basamaklarında yer alan kazanım sayısının daha az olduğu, kazanımların yoğunluğun ilk üç basamakta yer aldığı görülmüştür (Yılmaz, Akbaba, Halıpınar, Oral ve Ulusoy-Ünlü, 2021, s. 343).

“2005-2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 5, 6 ve 7. Sınıf Kazanımlarının Yenilenen Bloom Taksonomisi'ne Göre Karşılaştırmalı Analizi” adlı bu çalışmada, iki öğretim programına ait 5, 6 ve 7. sınıf kazanımları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiş ve bulgular Tablolar halinde yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulardan iki programdaki kazanımların genel olarak hatırlama, anlama ve uygulama basamaklarına ait olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Önlen vd., 2020, s. 11).

“İlkokul 3 ve 4. Sınıf Matematik Ders Kitaplarındaki Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne Göre İncelenmesi” adlı çalışmada 2009 ve 2018 yıllarına ait 3. ve 4. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelemek, bu etkinlikleri bilgi ve bilişsel beceri boyutunda değerlendirmek

amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda her iki yıla ait kitaplardaki etkinliklerde üstbilişsel becerilere yönelik etkinliklerin yer almadığı gözlemlenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşıma daha uygun ders kitaplarının hazırlanması konusunda öneride bulunmuştur (Usluoğlu, 2020, s. 6-65).

“6. Sınıf Fen Bilimleri Ders Kitabındaki Etkinliklerin Fen Öğretim Programı’ndaki Hedef ve Kazanımlarla İlişkinin ve Yeterliliğinin İncelenmesi” adlı çalışmada, 2016-2017 Eğitim Öğretim yılında okutulan ve MEB tarafından hazırlanan 6. sınıf fen bilimleri ders kitabında bulunan etkinliklerin, fen bilimleri öğretim programındaki kazanımlarla ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. 2016-2017 eğitim-öğretim yılı 6. sınıf fen bilimleri ders kitabında yer alan etkinliklerin sayısı ile öğretim programındaki kazanım sayısının birbiri ile örtüştüğü görülmüştür fakat her kazanıma karşılık olarak etkinliğin yer almadığı, bazı kazanımların ise birden çok etkinliğe tekabül ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Can ve Ekim, 2020, s. 249).

“7.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Soruların Üst Düzey Düşünme Becerileri Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada MEB yayınlarına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki sorular Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre soruların genellikle alt düzey becerileri geliştirecek hatırlama ve anlama basamaklarına yönelik olduğu gözlemlenmiştir. Ders kitabındaki soruların üst düzey becerilere yönelik olarak düzenlenmesi gerektiği önerilmiştir (Özkaral, 2019, s. 219).

“Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Değerlendirme Sorularının Bloom Taksonomisi’nde Bilişsel Alan Basamaklarına Göre İncelenmesi” isimli bu çalışmada 2018-2019 öğretim yılındaki 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki değerlendirme soruları Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiş sonuçlara göre genellikle alt düzey becerilere yönelik sorular olduğu görülmüştür. Yapılandırmacı yaklaşıma göre yazılması gereken ders kitaplarında farklı etkinlik tipleriyle öğrencilerin değerlendirilmesi önerilmiştir (Oran ve Karalı, 2019, s. 88).

“10. Sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre Değerlendirilmesi” adlı çalışmada amaç, 2018 yılındaki Coğrafya Dersi Öğretim Programı kazanımlarının YBT sınıflandırması ile ünitelere ne ölçüde dağıldığını belirlemektir. Araştırmanın bulgularına göre kazanımlar en çok kavramsal bilgi seviyesinde, en az ise işlemsel bilgi seviyesinde yer almaktadır. Üstbilişsel bilgi basamağında ise herhangi bir kazanıma yer verilmediği sonucu araştırmacılar tarafından

ortaya çıkarılmıştır. Anlama basamağına en çok yer verilen bilişsel süreç boyutu olduğunu belirtilmiştir (İlhan ve Gülersoy, 2019, s. 10).

“9. Sınıf Biyoloji Dersi Öğretim Programı’ndaki Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre Karşılaştırılması: 2013, 2017 ve 2018 Yılları” adlı çalışmada belirtilen yıllardaki yayınlanmış 9. Sınıf biyoloji öğretim programlarında yer alan kazanımlar YBT’ye göre incelenmiş ve sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre 2013 9. sınıf Biyoloji Öğretim Programı’nda değerlendirme ve yaratma bilişsel düzeylerinde kazanım bulunurken 2017 ve 2018 9. sınıf biyoloji öğretim programında değerlendirme ve yaratma düzeyinde kazanım olmadığı bilgisine ulaşılmıştır (Aslan-Efe ve Efe, 2018, s. 1).

“2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının (5, 6, 7, 8. Sınıf) Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi” adlı çalışmada, 2018 Türkçe dersi öğretim programında yer alan kazanımlar (5, 6, 7, 8. sınıf), YBT’ye göre incelenmiş, bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu bakımından dağılımlarını belirlenmesi amaçlamıştır. Çalışma kapsamında yapılan analizler sonucunda Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımların bilgi boyutu açısından bakıldığında, çoğunluğunun işlemsel ve kavramsal bilgi türünde olduğu, çok az bir alanının ise olgusal bilgi türünde olduğu belirlenmiştir. Üst bilişsel bilgi kategorisinde ise kazanım olmadığı görülmüştür. Ayrıca kazanımlar bilişsel süreç boyutu bakımından incelendiğinde önemli bir bölümünün anlama ve uygulama basamağında olduğu tespit edilmiştir (Çerçi, 2018, s. 70).

“MEB İlkokul 2, 3 ve 4. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne Göre İncelenmesi” isimli çalışmada devlet okullarında okutulan 2016-2017 yıllarında 2, 3 ve 4. sınıflarda okutulan Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki etkinlikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiştir. Etkinlikler bilgi birikimi ve bilişsel süreç boyutu bakımından analiz edilirken öğrencilerin bilişsel gelişimine katkısı ile üst düzey bilişsel becerilerin fayda sağlayıp sağlamadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada, kitaplarda yer alan etkinliklerin daha çok alt düzey becerileri geliştirmeye yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çağın gereklerine uygun kitaplar yazılması konusunda öneride bulunmuştur (Ulum, 2017, s. 5-91).

“4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının Program Etkinliklerinin ve Ders Kitaplarının Yapılandırıcılık Açısından Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmada 4. sınıf öğretim programındaki 46 kazanım ve 63 etkinlik Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiş, programın ve kitabın yapılandırıcı yaklaşımı

uygunluğunu belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre programdaki kazanımların alt düzey becerileri geliştirmeye yönelik olduğu görülmüş, ders kitabındaki etkinliklerde de aynı duruma rastlanmıştır. Programların tekrar gözden geçirilmesi ve üst düzey becerileri geliştirmeye yönelik kazanımların artırılması, etkinliklerin yapılandırma yaklaşımının önerdiği farklı teknik ve ölçme araçlarına göre düzenlenmesi önerilmiştir (Tuncil-Can, 2017, s. 28-51).

“4. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Sorulan Öğretmen Sorularının Bloom Taksonomisi’nin Bilişsel Alanına Göre İncelenmesi” adlı çalışmada 2014-2015 eğitim öğretim yılında, 4. ve 7. sınıftaki derslere dört hafta boyunca girilmiş ve öğretmenin sorduğu sorular gözlemlenmiştir. Gözlemler sonucunda öğretmenlerin genellikle Bloom Taksonomisi’nin alt düzey becerilerini geliştirecek sorular sorduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hizmet içi eğitim almaları ve üst düzey bilişsel becerileri geliştirecek sorular sormaları önerilmiştir (Yılmaz ve Gazel, 2017, s. 173).

“6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Bloom’un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sınıflandırılması” isimli bu çalışmada 6, 7 ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe çalışma kitaplarındaki etkinlikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre tasnif edilip, eleştirel düşünme becerisi ile ilişkisi incelenmiştir. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dört temel beceriye ait etkinliklerin genellikle alt basamaklarda yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma kitabında üst düzey becerileri geliştiren etkinlik sayılarının artırılması önerilmiştir (Durukan ve Demir, 2017, s. 1619).

“Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Dinleme Etkinliklerinin Güncelleştirilmiş Bloom Sınıflamasına Göre Üst Düzey Bilişsel Beceriler Açısından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada ders kitaplarındaki dinleme etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelenmiş ve bilişsel beceri basamaklarına göre sınıflandırılmıştır. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme etkinliklerinin alt düzey becerileri geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Bu sorunun ortadan kaldırılması için program hazırlayan, kitap yazan ve dersin öğretmenlerinin üst düzey becerileri geliştirmeye yönelik düzenlemeler yapmaları önerilmiştir (Savaş, 2014, s. 100).

“Yeniden Yapılandırılan Bloom Taksonomisi’ne Göre Fen ve Teknoloji Dersi Yazılı Sorularının İncelenmesi” isimli çalışmada fen bilgisi öğretmenlerinin hazırladığı yazılı sınav kağıtları, YBT’ye göre incelenmiş ve bulgular sonucunda soruların alt düzey becerileri geliştirmeye yönelik olduğu belirlenmiştir. Çalışmada branş öğretmenlerinin öğrencilere yeni anlayışa uygun, ezberden uzak, üst düzey becerileri geliştirmeye yönelik sorular hazırlamaları önerilmiştir (Ayvacı ve Türkdoğan, 2010, s. 13).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Yöntem

Bu bölümde; araştırmanın deseni, veri kaynakları, veri kaynaklarının toplanması, verilerin çözümlenmesi ve araştırmanın inandırıcılığı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır.

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle nitel araştırma, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 41).

Nitel araştırmacılar; bireysel görüşme, odak grup görüşmesi, belge/doküman incelemesi ve gözlem gibi birçok veri toplama yollarını kullanabilmektedirler. Bu kaynaklar soruna ilişkin geniş bir bilgi sağlarken incelemek için de geniş bir zaman dilimi gerektirmektedir (Özden ve Saban, 2019, s. 7).

Bu araştırmada verilerin toplanması sürecinde doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırma konusuna uygun tüm belgeler doküman olarak kabul edilmektedir. Araştırmanın konusuyla ilgili tüm belgeleri incelemek araştırmacının görevidir (Karataş, 2015, s. 72). Doküman analizinde kimi zaman resmi evraklar bir kaynak olarak kullanılırken kimi zaman da mektup, günlük gibi özel belgeler veri kaynağı olarak kullanılmaktadır (Güçlü, 2019, s. 138; Güler, Halıcioğlu ve Taşgın, 2015, s. 130).

Doküman analizi, nitel araştırmalarda araştırmacının gözlem veya görüşme yapmadan ihtiyacı olan veriyi elde etmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte araştırmada diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında araştırmanın geçerliliğini artırmış olup veri çeşitliliğini sağlayacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 190). Doküman analizinde çeşitli kaynakların kullanımı farklı bakış açılarının incelenmesini sağlarken, dokümanlar araştırma konusunun tarihsel gelişimini de gösterebilmektedir (Baş ve Akturan, 2017, s. 119). Doküman analizinde veri kaynaklarının güvenilirliğini artırmak için veriler analiz edilirken uzman veya başka bir araştırmacının görüşü alınmalıdır.

Araştırmacının belirli bir süre boyunca araştırmasının dokümanları üzerinde çalışması da elde ettiği sonuçların gerçeğe uygunluğunu göstermektedir (Cansız-Aktaş, 2015, s. 365).

Frechtling'e göre (2002, s. 59) doküman analizi; masrafsız olması, süreç içindeki değişimleri takip edebilmesi ve zaman sıkıntısının olmaması açısından olumludur fakat kısıtlı bilgiye ulaşması, kaynakların doğrulanması ve araştırmaya uygunluğunun belirlenmesi açısından zayıf kalabilmektedir. Özellikle tarihsel niteliği bulunan arşiv dokümanlarının teyit edilmesi güçtür ancak gelişen teknoloji sayesinde doküman ve arşiv taraması kolaylaşmıştır (Akt., Güçlü, 2019, s. 138).

Forster'e göre doküman incelemesi beş aşamada gerçekleştirilebilir. Bunlar; (1) dokümanlara ulaşma, (2) orijinalliği kontrol etme, (3) dokümanları anlama, (4) veriyi analiz etme, (5) veriyi kullanma şeklinde sıralanır (Akt., Yıldırım ve Şimşek 2018, s. 194).

Dokümanların anlaşılması ve analizi, araştırma açısından çok önemlidir. Araştırmacıların bu kaynakları doğru anlamlandırması ve sözel olarak ifade etmesi gerekmektedir (Baş ve Akturan, 2017, s. 123). Bu araştırma eğitim konulu bir çalışma olduğundan dolayı öğretim programı ve ders kitapları doküman incelemesinin kaynağını oluşturmaktadır.

3.2. Veri Kaynakları

Araştırmanın veri kaynaklarını 2018 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları ve Tebliğler Dergisinin 2019 Aralık sayısında belirtilen 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri oluşturmaktadır. Öğretim programındaki kazanımlar ve ders kitabı etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenerek, karşılaştırma yapılmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları 2 coğrafya eğitimcisi alan eğitimi uzmanı ile 1 sosyal bilgiler öğretmeninden görüş alınarak belirlenmiştir.

Veri toplamaya başlamadan önce konu hakkında literatür taranmış, bu kaynaklarda (Anderson vd., 2018, s. 86-88; Arı, 2013, s. 263; Bümen, 2006, s. 6; Krathwohl, 2002, s. 215; Ulum, 2017, s. 101-103) hangi anahtar kelimelerin genel olarak hangi bilişsel beceri basamağına dahil olduğu yazılı ve görsel materyaller incelenerek belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Veri kaynaklarının toplanması

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 6 ve 7. sınıf seviyelerinde yer alan 22 kazanım doküman incelemesine tabi tutulmuştur.

Millî Eğitim Bakanlığının 2019 yılı Aralık ayı sayısındaki Tebliğler Dergisinde belirlenen ve 2020-2021 eğitim öğretim yılında okutulan beş adet sosyal bilgiler ders kitabındaki coğrafya etkinlikleri doküman incelemesine tabi tutulmuştur. Veri kaynaklarını oluşturan kitaplar şu şekilde kodlanmıştır. Bunlar;

A1. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2019, 1. Baskı.

A2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Anadol Yayıncılık, 2019.

B1. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2019, 2. Baskı.

B2. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, MEB Yayınları, 2019, 1. Baskı.

B3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Ekoyay Eğitim Yayıncılık, 2019.

Çalışmada kullanılan ve MEB tarafından dağıtılan sosyal bilgiler ders kitaplarına, Millî Eğitim Bakanlığına ait www.eba.gov.tr adlı siteden erişilmiştir. Ancak A2 kodlu ders kitabına fiziksel olarak ulaşılmıştır. Ders kitapları ve etkinlikler yorumlanırken kolaylık sağlanması için kodlanmıştır.

Örnek etkinlik kodu: A1. 2ÖA. E3. şeklindedir.

A1: 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

2ÖA: Etkinliğin bulunduğu Öğrenme Alanı (2. öğrenme alanı)

E1: Etkinlik sayısı (1. etkinlik)

3.3. Verilerin Çözümlemesi

Bu araştırmada, elde edilen dokümanlar betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde, araştırmanın veri kaynakları önceden belirlenmiş temalara göre incelenip yorumlanmaktadır. Bu incelemede doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir. Betimsel analizin amacı elde edilen bilgileri düzenleyip okuyucuya sunmaktır. Araştırmacı tarafından neden-sonuç ilişkisi incelenmekte ve bazı sonuçlara ulaşılmaktadır. Araştırmacı kendi yorumunu yapabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239). Araştırılmakta olan konu, davranış, olgu ile ilgili özellikler belirlenir ve not edilir. Kategorilere göre ayrılan veriler daha sonra birbiri ile ilişkilendirilir (Güçlü, 2019, s. 158).

Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla: (1) Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, (2) Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, (3) Bulguların tanımlanması, (4) Bulguların yorumlanması şeklinde sıralanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240).

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma:

Araştırmanın amaçları kapsamında verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulur. Verilerin hangi tema altında inceleneceği belirlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240). Yapılan bu çalışmada Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutunda yer alan basamaklar betimsel analiz teması olarak belirlenmiştir.

2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi:

Önceden belirlenmiş temaya göre elde edilen veriler gözden geçirilip, düzenlenir ve makul bir şekilde birleştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240). Bu çalışmaya kaynak olan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı coğrafya kazanımları ile 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri bilişsel süreç boyutuna göre Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin basamaklarına göre Tabloya işlenmiştir. Veri kaynakları çözümlenirken uzman görüşüne başvurulmuştur.

3. Bulguların tanımlanması:

Düzenlenen araştırma verileri tanımlanır ve doğrudan alıntılarla desteklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240). Kazanımlar ve etkinlikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmiş ve elde edilen bulgular sistematik bir biçimde betimlenmiştir.

4. Bulguların yorumlanması

Bir önceki aşamada tanımlanan bulgular bu aşamada tanımlanır, arasındaki ilişkiler neden-sonuç bağlamında anlamlandırılır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 240). Bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular bu aşamada Tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri kaynakları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel süreç basamaklarına göre betimlenmesinde kullanılan kodlar aşağıdaki Tabloda verilmiştir.

Tablo 3.1

Kazanımların ve Etkinliklerin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Sınıflandırılmasında Yararlanılan Anahtar Tablo

Basamaklar	Özellikler	Beceriler
Hatırlama Tanıma Anımsama	Bilgiyi uzun süreli bellekten geri getirme	Hatırlamak
		Tanımlamak
		Listelemek
		Aktarmak
		İfade Etmek
		Eşleştirmek
		Ezberlemek
		Bire bir saymak
		Kaydetmek
		Anlama Yorumlama Açıklama Örnekleme Sınıflama Sonuç çıkarma İlişkilendirme
Ayrıntılı tanımlamak		
Farklı sözcüklerle ifade etmek		
Örneklendirmek		
Tespit etmek		
Tartışmak		
Yorumlamak		
Özetlemek		
Çeviri yapmak		
Uygulama Yapma Yararlanma	Verilen bir duruma göre işlem yapma veya ondan yararlanma	
		Çalıştırmak
		Çözmek
		Kullanmak
		Üzerinde değişiklik yapmak
		Meydana getirmek
		Tahmin yürütmek
		Geliştirmek

Tablo 3.1 (Devam)

Çözümleme Ayrıştırma Örgütlenme İrdeleme	Bir bütünü parçalara ayırma, parçaların birbiriyle ve materyalin bütünüyle içinde olduğu ilişkiyi belirleme	Ayırt etmek
		Sorgulamak
		Muhasebesini yapmak
		Karşılaştırmak
Değerlendirme Denetleme Eleştirme	Belirli bir ölçüt dahilinde olay veya materyaller hakkında sonuca varma	Kategorilere ayırmak
		Çözümüne ulaşmak
		Tartışmak
		Test etmek
Yaratma Oluşturma Planlama Üretme	Bir düzen içerisinde işlevsel bir yapı meydana getirme	Yargılamak
		Karara varmak
		Öneride bulunmak
		Hipotez oluşturmak
		Kontrol etmek
		Yapılandırmak
		Dönüştürmek
		Yaratmak
		Geliştirmek
		Tasarlamak
		Ortak çalışmak
		Dizayn etmek
		Modelini yapmak
		Müzakere etmek

(Anderson vd. 2018, s. 86-88; Arı, 2013, s. 263; Ulum, 2017, s. 101-103).

3.3.1. Araştırmanın inandırıcılığı

Araştırmacının üzerinde çalıştığı bir durum veya olgu hakkında elde ettiği verileri veya ulaştığı sonuçları doğrularken birtakım ek yöntemler geliştirmesi gerekmektedir. Bunlar; çeşitleme, katılımcı teyidi, uzman görüşü gibi yöntemlerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 269). Bu araştırmada dokümanların incelenmesi ve verilerin çözümlenmesinde uzman görüşü alınmış ve araştırmanın inandırıcılığını artırmak amaçlanmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları ile ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri, 2 coğrafya eğitimcisi alan eğitimi

uzmanı ile 1 sosyal bilgiler öğretmeninden görüş alınarak belirlenmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında ders kitabındaki etkinliklere doğrudan alıntılarla yer verilmiş ve bu alıntılar araştırmacı tarafından yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, alt problemlere uygun olarak veri toplama süreci boyunca elde edilmiş bulgulara yer verilmiştir.

4.1. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımı

Bu aşamada, araştırmanın veri kaynaklarından biri olan 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenmiştir. Araştırmanın ilk alt problemine ait olan 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. sınıf coğrafya kazanımları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamağına göre analiz edilmiştir. 6. sınıf coğrafya kazanımlarının YBT'nin bilişsel süreç basamaklarına ilişkin bulguları Tablo 4.1'e göre şu şekildedir.

Tablo 4.1

2018 SBDÖP 6.Sınıf Coğrafya Kazanımlarının YBT'ye Göre Dağılımı

6. Sınıf Coğrafya Kazanımları	Öğrenme Alanları	Bilişsel Süreç Basamakları
SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.		Anlama
SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.	Kültür ve Miras	Çözümleme
SB.6.2.5. Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.		Anlama

Tablo 4.1 (Devam)

SB.6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.		Hatırlama
SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Anlama
SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.		Uygulama
SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.		Anlama
SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.		Anlama
SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Çözümleme
SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.		Yaratma
SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.		Çözümleme
SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Küresel Bağlantılar	Çözümleme
SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder		Çözümleme

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 6. sınıf düzeyinde toplam 34 sosyal bilgiler kazanımı bulunmaktadır. Bu kazanımlar uzman görüşü de alınarak incelendiğinde, 13 tane kazanımın coğrafya disipliniyle ilgili olduğu tespit edilmiştir. Bu coğrafya kazanımlarının kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ile küresel bağlantılar adlı öğrenme alanlarında yer aldığı görülmektedir. Coğrafya kazanımı olarak belirlenen bu 13 kazanım Tablo 3.1'e göre incelenmiş ve bilişsel süreçleri belirlenmiştir.

Tablo 4.1'de yer alan verilere göre coğrafya kazanımlarının hatırlama basamağında 1, anlama basamağında 5, uygulama basamağında 1, çözümlenme basamağında 5, yaratma basamağında ise 1 kez yer aldığı görülmüştür. Değerlendirme basamağında hiçbir kazanımın yer almaması dikkat çekicidir. Bu kazanımlarda öğrencilerin genellikle bir durum veya konu hakkında yorum yapması, çıkarımda bulunması, olaylar arasında ilişki kurması gibi düşünme becerilerini geliştirmeyi hedefleyen kazanımlar yer aldığı görülmüştür.

4.2. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 7. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımı

Araştırmanın ikinci alt problemindeki 2018 SBDÖP'te yer alan 7. sınıf coğrafya kazanımları Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre incelenmiş ve bulgular Tablo 4.2'de verilmiştir.

Tablo 4.2

2018 SBDÖP 7. Sınıf Coğrafya Kazanımlarının YBT'ye Göre Dağılımı

7. Sınıf Coğrafya Kazanımları	Öğrenme Alanları	Bilişsel Süreç Basamakları
SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	Kültür ve Miras	Anlama
SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Anlama

Tablo 4.2 (Devam)

SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılışıını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Anlama
SB.7.3.3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.		Anlama
SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.	Üretim, Dağıtım ve	Anlama
SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	Tüketim	Değerlendirme
SB.7.7.1. Türkiye’nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.		Anlama
SB.7.7.2. Türkiye’nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.	Küresel Bağlantılar	Hatırlama
SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir		Yaratma

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda 7. sınıf düzeyinde toplam 31 kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar uzman görüşü alınarak incelendiğinde 9 adet kazanımın coğrafya disipliniyle ilgisi olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ile küresel bağlantılar adlı öğrenme alanlarında yer aldığı görülmüştür. Tablo 4.2’ye bakıldığında coğrafya kazanımlarının hatırlama basamağında 1, anlama basamağında 6, değerlendirme basamağında 1 ve yaratma basamağında 1 kez yer aldığı görülmüştür. Uygulama ve çözümleme bilişsel süreç basamaklarına ise rastlanmamıştır. Kazanımların anlama kategorisinde yoğunlaşması; öğrencilerden genellikle bir durum hakkındaki yorumları, çıkarımları, olayı özetlemeleri gibi becerilerini geliştirmeye yönelik olduğuna işaret eder.

4.3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Dağılımı

Araştırmanın veri kaynaklarını oluşturan, Tebliğler Dergisinin 2019 yılı Aralık ayı sayısında adı yer alan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. Bu dönemde okullarda okutulmasına karar verilen iki tane ders kitabı bulunmaktadır. Bunlardan biri Millî Eğitim Bakanlığına, diğeri ise özel bir yayınevi olan Anadolu Yayıncılık'a aittir. Bu ders kitapları detaylı bir şekilde incelenmiş ve tüm öğrenme alanlarına göre analiz edilmiştir. Kitapta yer alan coğrafya etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre analiz edilmiştir. 6. sınıf ders kitapları incelendikten sonra kazanımlarla olan karşılaştırması Tablo şeklinde verilmiş ve yorumlanmıştır.

4.3.1. A1. Millî Eğitim Bakanlığına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

Bu aşamada Millî Eğitim Bakanlığına ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Ders kitaplarında coğrafya etkinliği olarak tespit edilen 68 tane etkinliğin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre dağılımı Tablo 4.3'te verilmiştir. Bulgular şu şekilde yer almıştır.

Tablo 4.3

A1. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları

	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Küresel Bağlantılar	Toplam Bilişsel Süreç Basamakları
Hatırlama	3	4	9	4	20
Anlama	6	18	7	7	38
Uygulama	1	1	1	-	3
Çözümleme	1	1	-	4	6
Değerlendirme	-	-	-	-	-
Yaratma	-	-	1	-	1
Toplam Etkinlik	11	24	18	15	68

(Yıldırım, Kaplan, Kuru, Yılmaz, 2019)

Ders kitabının tamamı incelenmiş ve coğrafya etkinliklerinin kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarında olduğu görülmüştür. Toplam 68 etkinlik incelendiğinde en çok coğrafya etkinliğinin insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında olduğu, en az coğrafya etkinliğinin ise kültür ve miras öğrenme alanında olduğu görülmüştür. Bu etkinliklerin 20 tanesi hatırlama basamağında, 38 tanesi anlama basamağında, 3 tanesi uygulama basamağında 6 tanesi çözümlene basamağında 1 tanesi ise yaratma basamağındadır. Değerlendirme basamağında coğrafya etkinliğinin olmadığı görülmüştür.

Örneğin kültür ve miras öğrenme alanında verilen bir metine yönelik yer alan etkinlikte; “Yukarıdaki metinden yola çıkarak Kök Türkler’in yaşadığı yerin coğrafi özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusu sorulmuş ve bu etkinlik alt düzey düşünme becerilerinden olan anlama basamağına yerleştirilmiştir. Bu ders kitabına ait tek yaratma basamağı ise, üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanına ait olan “Yaşadığımız yerin coğrafi şartlarını düşünerek aşağıda verilen yatırım projesinden hareketle bir yatırım projesi hazırlayıp sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız” ifadesiyle yer alan coğrafya etkinliğidir.

Etkinlik Kodu: A1.3ÖA.E3

Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

 Sıra Sizde

Aşağıdaki ifadelere uygun olan konumu işaretleyiniz.

	Mutlak Konum	Göreceli Konum
1. Türkiye Kuzey Yarımküre’de yer alır.	☒	☐
2. Ülkemizdeki dağların güney yamacı kuzey yamacından daha sıcaktır.	☐	☐
3. Türkiye’nin batısından doğusuna doğru dağların yükseltisi artar.	☐	☐
4. Türkiye’nin güneyinden kuzeyine doğru sıcaklıklar azalır.	☐	☐
5. Ülkemizin üç tarafı denizlerle çevrilidir.	☐	☐
6. Türkiye’nin batısından doğusuna doğru sıcaklıklar azalır.	☐	☐
7. Türkiye iki kıtayı birbirine bağlayan köprü konumunda bir ülkedir.	☐	☐

Şekil 4.1. A1.3ÖA.E3 Kodlu Etkinlik

A1 kodlu MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan etkinlikte öğrenciye daha önce verilmiş olan bilgilerin öğrenci tarafından hatırlanması ve direkt olarak söylenip ders kitabındaki ait olduğu yere işaretlenmesi beklenmektedir. Bu etkinlik Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin en alt bilişsel süreç basamağı olan hatırlama basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: A1. 2ÖA. E6

Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Yukarıdaki metinden yola çıkarak Kök Türklerin yaşadığı yerin coğrafi özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Şekil 4.2. A1. 2ÖA. E6 Kodlu Etkinlik

A1 kodlu MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabına ait etkinlikte; öğrencinin ders kitabında verilen metinden anladıklarıyla soruyu yorumlaması ve bir açıklama yapması gerektiğinden bu etkinliğin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarından anlama basamağına ait olduğuna karar verilmiştir.

Etkinlik Kodu: A1.2ÖA.E7

Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

Günümüzde tarihi İpek Yolu'nun geçtiği ülkeler ve şehirlerin hangileri olduğunu coğrafya atlasınızdan faydalanarak bulunuz. Yol güzergâhını harita üzerine çiziniz.

Şekil 4.3. A1.2ÖA.E7 Kodlu Etkinlik

A1 kodlu MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının kültür ve miras öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte, öğrencilerden önceki deneyimlerine dayanarak yeni bir işlemi yerine getirmesi beklenmektedir. Öğrencinin harita üzerine, daha önce öğrendiği İpek Yolu güzergahında bulunan şehir ve ülkeleri çizmesi Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ndeki uygulama bilişsel süreç basamağını işaret ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.3.2. A2. özel yayınevine ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

Bu aşamada özel bir yayınevine ait olan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Anadol yayınlarına ait bu kitaptaki coğrafya etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamağına göre incelenmiştir. Bulgulara Tablo 4.4'te yer verilmiştir.

Tablo 4.4

A2. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Anadol Yayıncılık

	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Küresel Bağlantılar	Toplam Bilişsel Süreç Basamakları
Hatırlama	1	5	3	3	12
Anlama	2	17	7	2	28
Uygulama	1	1	-	1	3
Çözümleme	1	-	2	-	3
Değerlendirme	-	1	1	3	5
Yaratma	-	-	1	-	1
Toplam Etkinlik	5	24	14	9	52

(Şahin, 2019)

Ders kitabının tamamı incelenmiş ve coğrafya etkinliklerinin kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarında olduğu görülmüştür. Toplam 52 etkinliğin incelendiği bu kitapta en çok coğrafya etkinliğinin insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında olduğu, en az coğrafya etkinliğinin ise kültür ve miras öğrenme alanında olduğu belirlenmiştir. Toplamda 12

hatırlama basamağı, 28 anlama basamağı, 3 uygulama basamağı, 3 çözümlenme basamağı, 5 değerlendirme basamağı ve 1 yaratma basamağı etkinliği bulunmaktadır. Alt düzey düşünme becerilerine ait etkinliklerin yoğunlukta olduğu görülmektedir.

Örneğin, “Okulunuzun bulunduğu yeri bilmeyen birine okulunuzu bulabilmesi için nasıl yardımcı olursunuz?”, “Verilen haritayı inceleyerek, Orta Asya’da yaşayan Türklerin yaşadığı coğrafyanın özelliklerinin ve buradaki yaşam şekillerinin nasıl olacağını tahmin ediniz.” İfadeli etkinlikler uygulama basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: A2.5ÖA.E7

Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

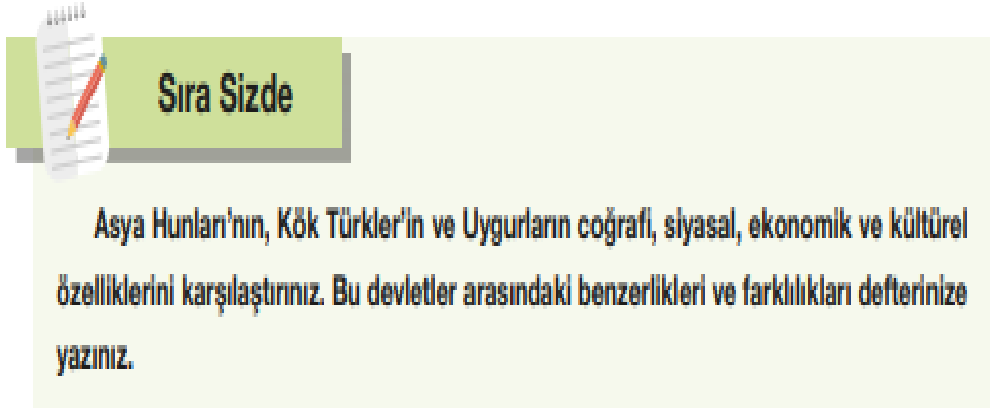

Şekil 4.4. A2.5ÖA.E7 Kodlu Etkinlik

Anadol Yayıncılık’a ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte; öğrencinin verilen görseli yorumlaması ve çıkardığı anlamları açıklaması beklenmektedir. Ders kitabında verilen bu etkinlik Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin bilişsel süreç basamaklarından anlama basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: A2.2ÖA.3E

Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümleme

Sıra Sizde

Asya Hunları'nın, Kök Türkler'in ve Uygurların coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerini karşılaştırınız. Bu devletler arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları defterinize yazınız.

Şekil 4.5. A2.2ÖA.3E Kodlu Etkinlik

Özel Anadolu Yayıncılık'a ait olan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki kültür ve miras öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte öğrenciden verilen devletler arasında bağ kurması, kıyaslama yapması, bu devletleri farklı kategoriler altında irdelemesi istenilmiştir. Etkinlikte öğrenciden beklenen beceriler göz önüne alındığında etkinliğin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin çözümleme basamağına uygun olduğu kararına varılmıştır.

4.3.3. 2018 SBDÖP coğrafya kazanımları ile A1 ve A2 ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin karşılaştırılması

2018 SBDÖP'te yer alan 6. sınıf coğrafya kazanımları ile incelenen A1 ve A2 kodlu ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamakları açısından karşılaştırılmıştır. Öğretim programında yer alan kazanımın ders kitaplarındaki etkinliklere hangi bilişsel seviyede yansıdığı aşağıda yer alan Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5

6. Sınıf Coğrafya Kazanımları ile A1 ve A2 Ders Kitabı Coğrafya Etkinliklerinin YBT'ye Göre Karşılaştırması

Kazanım- YBT Basamağı	A1. 6. Sınıf MEB	A2 6.Sınıf Anadol Yayıncılık
SB.6.2.1. Anlama	2ÖA.E1 Hatırlama 2ÖA.E2Anlama	2ÖA.E1 Anlama 2ÖA.E2 Uygulama 2ÖA.E3 Çözümleme
SB.6.2.4. Çözümleme	2ÖA.E3 Hatırlama 2ÖA.E4 Anlama 2ÖA.E5 Çözümleme 2ÖA.E6 Anlama	2ÖA.E4 Anlama
SB.6.2.5. Anlama	2ÖA.E7 Uygulama 2ÖA.E8 Hatırlama 2ÖA.E9 Anlama 2ÖA.E10 Anlama 2ÖA.E11 Anlama	2ÖA.E5 Hatırlama
SB.6.3.1. Hatırlama	3ÖA.E1 Hatırlama 3ÖA.E2 Anlama 3ÖA.E3 Hatırlama	3ÖA.E1 Uygulama 3ÖA.E2 Hatırlama 3ÖA.E3 Hatırlama
SB.6.3.2. Anlama	3ÖA.E4 Anlama 3ÖA.E5 Anlama 3ÖA.E6 Anlama 3ÖA.E7 Çözümleme 3ÖA.E8 Anlama 3ÖA.E9 Anlama	3ÖA.E4 Hatırlama 3ÖA.E5 Anlama 3ÖA.E6 Anlama 3ÖA.E7 Anlama 3ÖA.E8 Anlama 3ÖA.E9 Değerlendirme

Tablo 4.5 (Devam)

	3ÖA.E10 Anlama	
	3ÖA.E11 Anlama	3ÖA.E10 Anlama
	3ÖA.E12 Anlama	3ÖA.E11 Anlama
	3ÖA.E13 Anlama	3ÖA.E12 Anlama
	3ÖA.E14 Anlama	3ÖA.E13 Anlama
SB.6.3.3.	3ÖA.E15 Anlama	3ÖA.E14 Anlama
Uygulama	3ÖA.E16 Anlama	3ÖA.E15 Anlama
	3ÖA.E17 Anlama	3ÖA.E16 Anlama
	3ÖA.E18 Anlama	3ÖA.E17 Anlama
	3ÖA.E19 Uygulama	3ÖA.E18 Hatırlama
	3ÖA.E20 Hatırlama	
		3ÖA.E19 Anlama
	3ÖA.E21 Anlama	3ÖA.E20 Anlama
SB.6.3.4.	3ÖA.E22 Anlama	3ÖA.E21 Anlama
Anlama	3ÖA.E23 Anlama	3ÖA.E22 Anlama
	3ÖA.E24 Hatırlama	3ÖA.E23 Anlama
		3ÖA.E24 Hatırlama
	5ÖA.E1 Anlama	
	5ÖA.E2 Hatırlama	
	5ÖA.E3 Hatırlama	
	5ÖA.E4 Hatırlama	5ÖA.E1 Anlama
SB.6.5.1.	5ÖA.E5 Hatırlama	5ÖA.E2 Anlama
Anlama	5ÖA.E6 Anlama	5ÖA.E3 Anlama
	5ÖA.E7 Anlama	5ÖA.E4 Çözümleme
	5ÖA.E8 Hatırlama	
	5ÖA.E9 Hatırlama	

Tablo 4.5 (Devam)

	5ÖA.E10 Hatırlama	
	5ÖA.E11 Anlama	5ÖA.E5 Anlama
	5ÖA.E12 Anlama	5ÖA.E6 Hatırlama
SB.6.5.2.	5ÖA.E13 Uygulama	5ÖA.E7 Anlama
Çözümleme	5ÖA.E14 Hatırlama	5ÖA.E8 Anlama
	5ÖA.E15 Hatırlama	5ÖA.E9 Anlama
	5ÖA.E16 Anlama	5ÖA.E10 Hatırlama
	5ÖA.E17 Anlama	
		5ÖA.E11 Değerlendirme
SB.6.5.3.		5ÖA.E12 Çözümleme
Yaratma	5ÖA.E18 Yaratma	5ÖA.E13 Yaratma
		5ÖA.E14 Hatırlama
	7ÖA.E1 Anlama	
	7ÖA.E2 Anlama	
SB.6.7.1.	7ÖA.E3 Anlama	7ÖA.E1 Hatırlama
Çözümleme	7ÖA.E4 Anlama	7ÖA.E2 Anlama
	7ÖA.E5 Anlama	7ÖA.E3 Uygulama
	7ÖA.E6 Hatırlama	
	7ÖA.E7 Anlama	7ÖA.E4 Değerlendirme
SB.6.7.2.	7ÖA.E8 Anlama	7ÖA.E5 Hatırlama
Çözümleme	7ÖA.E9 Hatırlama	7ÖA.E6 Değerlendirme
	7ÖA.E10 Çözümleme	
	7ÖA.E11 Çözümleme	
	7ÖA.E12 Hatırlama	7ÖA.E7 Değerlendirme
SB.6.7.3.	7ÖA.E13 Çözümleme	7ÖA.E8 Anlama
Çözümleme	7ÖA.E14 Çözümleme	7ÖA.E9 Hatırlama
	7ÖA.E15 Hatırlama	

Tablodan elde edilen bulgulara göre; 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya kazanımlarına karşılık 6. sınıf ders kitaplarında en az 1

coğrafya etkinliği tasarlanmıştır. 6. sınıfta yer alan 13 coğrafya kazanımına karşılık A1 kodlu 6. sınıf MEB sosyal bilgiler ders kitabında 68 coğrafya etkinliği; A2 kodlu 6. sınıf ders kitabında ise 52 coğrafya etkinliği yer almaktadır.

A1 kodlu ders kitabında yer alan 68 etkinliğin 41 tanesi kazanımın bilişsel sũreç basamağının altında yer alan etkinliklerdir. 24 etkinlik kazanımların bilişsel sũreç basamağına eşdeğer olarak yazılmışken 3 etkinlik ise kazanımın bilişsel sũreç basamağının ¼zerinde yer alan etkinliklerdir.

A1 kodlu MEB 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında iki kazanıma karşılık gelen etkinliklerin tamamı alt d¼zey etkinlikler olarak tasarlanmıştır. Bunlar, “SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce t¼kertilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.” ile “SB.6.7.1. ¼lkemizin T¼rk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan k¼lt¼rel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.” kazanımlarıdır. Her iki kazanımda ç¼z¼mlleme basamağında yer alırken, A1 kodlu ders kitabında bu kazanımlara verilen coğrafya etkinlikleri hatırlama ve anlama basamağında yoğunlaşmıştır. Geriye kalan kazanımlara y¼nelik A1 kodlu ders kitabında en az 1 etkinlik hem kazanım hem de etkinlik açısından bakıldığında YBT’nin bilişsel sũreç basamağına eşdeğer olarak hazırlanmıştır.

Kazanım: SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce t¼kertilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.

Kazanım Bilişsel Sũreç Basamağı: Ç¼z¼mlleme

Etkinlik Kodu: A1.5ÖA.E14

Etkinlik Bilişsel Sũreç Basamağı: Hatırlama

Aşağıda verilen ifadelerden doğru olanı “✓”, yanlış olanı “X” sütununun altına işaretleyiniz.

1. Fosil enerji kaynakları kömür, petrol, doğal gazdır.....>	☒	☐
2. Rüzgâr enerjisi, yenilenemeyen enerji kaynağıdır.....>	☐	☐
3. Atmosferi en fazla kirleten fosil enerji kaynağı taş kömürüdür.....>	☐	☐
4. Yenilenebilir enerji kaynakları çevre dostudur.....>	☐	☐
5. Ülkemiz petrol bakımından zengin bir ülkedir.....>	☐	☐

Şekil 4.6. A1.5ÖA.E14 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP’te çözümlene basamağında yer alan SB.6.5.2. coğrafya kazanımı, A1 kodlu ders kitabındaki coğrafya etkinliğinde hatırlama basamağında yer almaktadır. MEB’e ait bu kitaptaki etkinlikte öğrencinin sorgulanan bilgiyi tanıması ve doğru/yanlış soru tarzında cevaplanması beklenmektedir. Hatırlama ve ezber becerilerinin öne çıktığı bu coğrafya etkinliğinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin en alt bilişsel süreç basamağı hatırlamaya ait olduğuna karar verilmiştir. Kazanım ve A1 kodlu ders kitabındaki etkinlik YBT’nin bilişsel süreç basamakları açısından uyumsuzdur.

Kazanım: SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümlene

Etkinlik Kodu: A1.7ÖA.E1

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Şekil 4.7. A1.7ÖA.E1 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP'te çözümleme basamağında yer alan SB.6.7.1 coğrafya kazanımının A1 kodlu ders kitabında yer alan örneğinde anlama basamağında olduğu görülmüştür. Ders kitabındaki coğrafya etkinliğinde öğrencinin verilen haritayı incelemesi ve göreceli konum hakkında yorum yapması istenmiştir. YBT'nin anlama basamağına yerleştirilen bu coğrafya etkinliği, 2018 SBDÖP'te karşıladığı kazanımla bilişsel süreç basamağı açısından uyuşmamaktadır.

Kazanım: SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Etkinlik Kodu: A1.5ÖA.E18

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Sıra Sizde

Yaşadığımız yerin coğrafi şartlarını düşünerek aşağıda verilen yatırım projesinden hareketle bir yatırım projesi hazırlayıp sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Proje Örneği

Projenin Adı: Zeytinyağı ürettiyorum.

Projenin Konusu: Muğla ilinde zeytinyağı üretiminin yaygınlaştırılması, zeytinyağı fabrikalarının artırılması ve ülke ekonomisine kazanç sağlanması.

Projenin Amaçları:

- Zeytinyağı üretiminin ham maddesi için zeytin tarımını yaygınlaştırmak.
- Boş arazileri zeytin ağaçları dikilerek tarıma kazandırmak.
- Dikilen zeytin ağaçları sayesinde erozyonu önlemek.
- Kendine özgü zeytin ve zeytinyağı üretimiyle Muğla'yı tanıtmak.
- Kurulan zeytinyağı üretim tesisleri ile bölge halkına iş imkânı sağlamak.
- Üretilen zeytinyağının ihracatı sayesinde ülke ekonomisine katkıda bulunmak.

Yatırım Yapılan Yer: Zeytinyağı üretimi için gerekli olan şartları taşıyan (iklim ve yer şekilleri, ulaşım, pazarlama vb.) Muğla ve çevresi

Pazarlama: Üretilen zeytinyağının reklamını yaparak ülke içinde pazarlanması ve ardından ihracatının gerçekleştirilmesi.

Projenin Adı: .....

Projenin Konusu: .....

Projenin Amaçları: .....

.....

.....

.....

.....

.....

Yatırım Yapılacak Yer: .....

.....

Pazarlama: .....

.....

Şekil 4.8. A1.5ÖA.E18 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP’te yer alan SB.6.5.3. coğrafya kazanımı YBT’ye göre yaratma bilişsel süreç basamağında yer almaktadır. A1 kodlu ders kitabında, bu kazanıma ait 1 coğrafya etkinliği bulunmaktadır. Üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanındaki bu coğrafya etkinliğinde öğrencinin verilen bir duruma yönelik bir yatırım projesini planlaması, yaratması beklenmektedir. Ders kitabında verilen bu etkinlik Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin bilişsel süreç basamaklarından yaratma basamağına yerleştirilmiştir.

Kazanım: SB.6.3.2. Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Etkinlik Kodu: A1.3ÖA.E7

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümleme

Aşağıda yükselti ve engebenin fazla olduğu yerlerin özellikleri verilmiştir. Siz de bu özelliklerden yola çıkarak yükselti ve engebenin az olduğu yerlerde meydana gelecek değişimleri ilgili boşluklara yazınız.

Yükselti ve Engebenin Fazla Olduğu Yerlerde:	Yükselti ve Engebenin Az Olduğu Yerlerde:
- Sıcaklık ortalaması düşüktür.	- Sıcaklık ortalaması .....
- Ulaşım	- Ulaşım .....
- Tarım alanları	- Tarım alanları .....
- Sanayi ve ticaret	- Sanayi ve ticaret .....
- Diğer bölgelere göç	- Diğer bölgelerden göç .....
- Nüfusu	- Nüfusu .....

Şekil 4.9. A1.3ÖA.E7 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP’te yer alan SB.6.3.2. coğrafya kazanımı, YBT’nin anlama bilişsel süreç basamağında yer almaktadır. A1 kodlu ders kitabında bu kazanıma karşılık verilen altı coğrafya etkinliğinden beş tanesi kazanımın bilişsel seviyesine eşdeğer olarak yazılmış, 1 tanesi ise kazanımın bilişsel süreç basamağının üstünde yer alarak çözümleme basamağına uygun yazılmıştır. Ders kitabında A1.3ÖA.E7 koduyla yer alan coğrafya

etkinliği öğrenciden verilen bilgileri detaylandırıp, aralarında ilişki kurmasını ve kategorilere ayırmasını beklediğinden YBT'nin çözümlene basamağına yerleştirilmiştir.

A2 kodlu ders kitabında yer alan 52 coğrafya etkinliğinin 28 tanesi kazanımın bilişsel seviyesinin altında yazılmışken 16 tanesi kazanımın bilişsel seviyesine eşdeğer olarak ders kitabında yer almış, 8 coğrafya etkinliği ise kazanımın bilişsel seviyesinin üzerinde yazılmıştır.

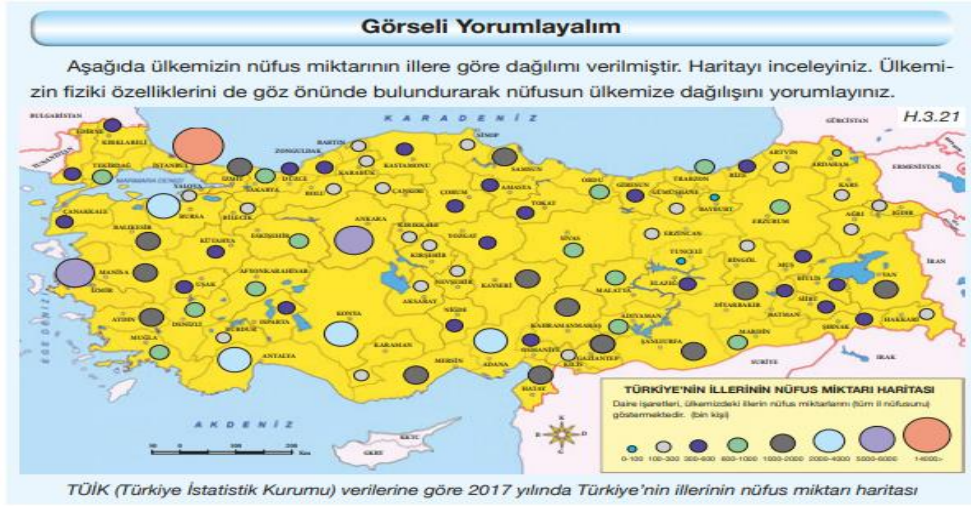
A2 kodlu Anadol Yayıncılık 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise beş kazanıma denk gelen etkinliklerin tamamı kazanımın bilişsel seviyesinden daha alt seviyedeki etkinliklerdir. Bu kazanımlar; “SB.6.2.4. Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder.”, “SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.”, “SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.”, “SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.” ve “SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.” kazanımlarıdır. 2018 SBDÖP'te yer alan “SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.” ve “SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.” kazanımlarına ait etkinliklerde kazanımın bilişsel seviyesine ait etkinlik bulunmamasına karşın kazanımın bilişsel seviyesinden daha üst düzey etkinliklere yer verilmiştir. Geriye kalan altı kazanımın bilişsel seviyesiyle ders kitaplarındaki etkinliklerin bilişsel seviyesi en az bir etkinlikle uyumluluk göstermektedir. Bazı kazanımlara karşılık gelen yalnızca bir etkinlik olduğu gibi birden fazla etkinliğin de tasarlandığı tespit edilmiştir.

Kazanım: SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

Etkinlik Kodu: A2.3ÖA.E12

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Şekil 4.10. A2.3ÖA.E12 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP'te yer alan SB.6.3.3. coğrafya kazanımı YBT'nin uygulama bilişsel basamağına yerleştirilmiştir. A2 kodlu ders kitabında bu kazanıma yönelik verilen coğrafya etkinliğinde, öğrencinin haritadan çıkarımlar yapması ve yorumlayarak ifade etmesi beklenmektedir. Etkinliğin geliştirdiği beceriler YBT'nin bilişsel süreçlerinden anlama basamağına uygun görülmüştür. Kazanım ve etkinlik YBT'nin bilişsel süreçleri açısından uyumsuzluk göstermektedir.

Kazanım: SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Etkinlik Kodu: A2.5ÖA.E13

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Araştırma Paylaşım

Ülkemizin coğrafi özelliklerini dikkate alarak istediğiniz bir konuda yatırım ve pazarlama proje önerisi hazırlayınız. Çalışmanızda görsel öğeler kullanabilirsiniz. Bunun için kitabınızın 179 ve 180. sayfalarındaki, yatırım yapılırken dikkat edilmesi gereken faktörleri göz önünde bulundurunuz. Hazırlayacağınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 4.11. A2.5ÖA.E13 Kodlu Etkinlik

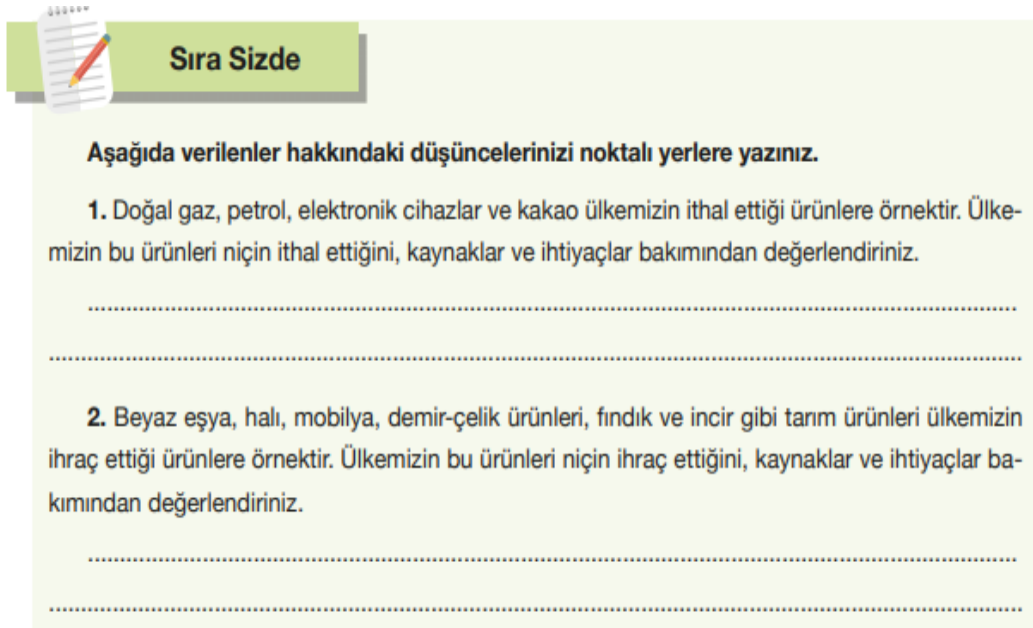
2018 SBDÖP’te yer alan SB.6.5.3. kazanımı YBT’nin bilişsel süreç basamağında yer almaktadır. A2 kodlu ders kitabında bu kazanıma karşılık gelen coğrafya etkinliği, öğrencinin planlama, üretme ve öneri getirme becerilerine yönelik bir yatırım proje önerisi olduğundan yaratma basamağına yerleştirilmiştir. Kazanım ve etkinlik YBT’nin bilişsel süreç basamakları açısından uygunluk göstermektedir.

Kazanım: SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümleme

Etkinlik Kodu: A2.7ÖA.E6

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Değerlendirme

Sıra Sizde

Aşağıda verilenler hakkındaki düşüncelerinizi noktalı yerlere yazınız.

1. Doğal gaz, petrol, elektronik cihazlar ve kakao ülkemizin ithal ettiği ürünlere örnektir. Ülkemizin bu ürünleri niçin ithal ettiğini, kaynaklar ve ihtiyaçlar bakımından değerlendiriniz.

.....

.....

2. Beyaz eşya, halı, mobilya, demir-çelik ürünleri, fındık ve incir gibi tarım ürünleri ülkemizin ihrac ettiği ürünlere örnektir. Ülkemizin bu ürünleri niçin ihrac ettiğini, kaynaklar ve ihtiyaçlar bakımından değerlendiriniz.

.....

.....

Şekil 4.12. A2.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik

2018 SBDÖP’te yer alan SB.6.7.2. coğrafya kazanımı YBT’nin bilişsel süreç basamaklarından çözümleme basamağına yerleştirilmiştir. A2 kodlu ders kitabında bu kazanıma yönelik verilen coğrafya etkinliği ise kazanımın bilişsel seviyesinden üst olan değerlendirme basamağında yer almaktadır. Yukarıda yer alan coğrafya etkinliğinde öğrencilerden, verilen konu hakkında belirli norm ve standartları göz önünde bulundurarak değerlendirip karara varmasını beklenmektedir. Bu yüzden etkinlik kazanımın bilişsel basamağından daha üst basamakta yer alarak değerlendirme basamağına yerleştirilmiştir.

Kazanım: SB.6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Etkinlik Kodu: A2.2ÖA.E2

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

Görseli Yorumlayalım

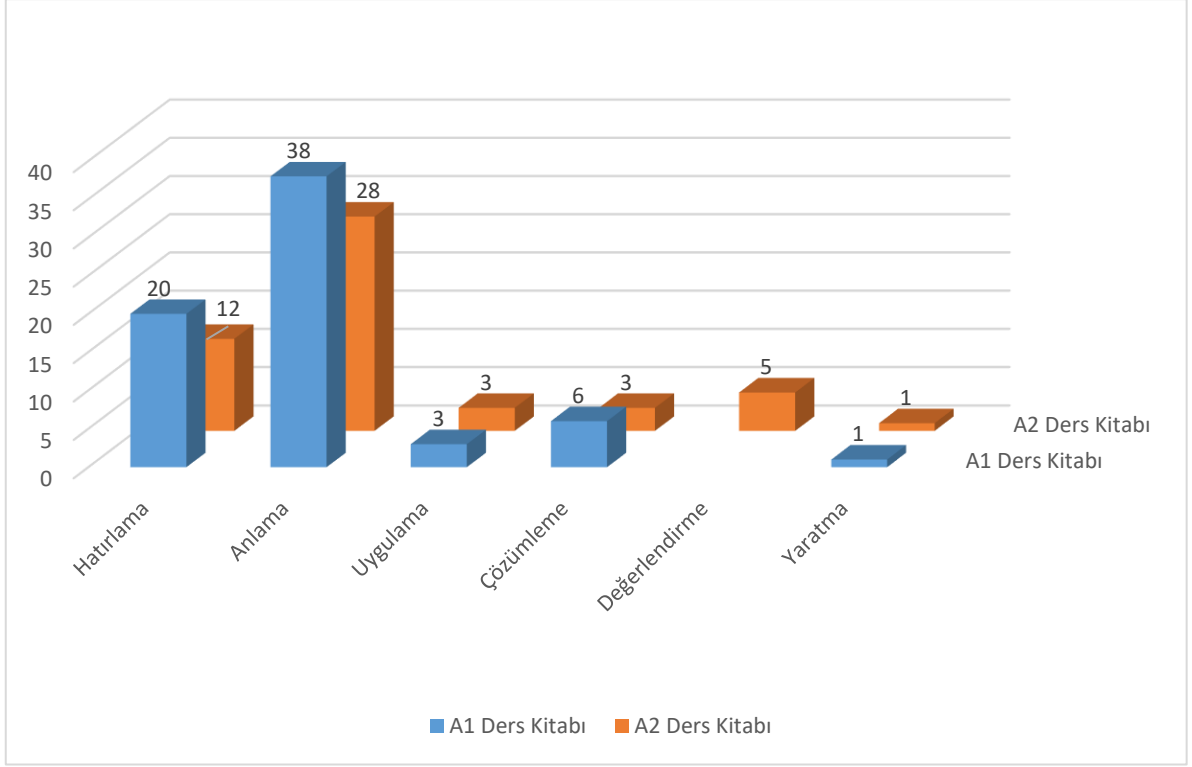
5. sınıfta haritadaki renkleri yorumlayarak yeryüzü şekillerini açıklamayı öğrenmişsiniz. Aşağıda verilen haritadaki renkleri yorumlayarak Orta Asya’da Türklerin yaşadığı coğrafyanın özelliklerinin ve buradaki yaşam şekillerinin nasıl olabileceğini tahmin etmeye çalışınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 4.13. A2.2ÖA.E2 Kodlu Etkinlik

A2 kodlu Anadolu Yayıncılık’a ait 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında verilen bu etkinlikte öğrencinin karşılaştığı bir durumla ilgili önceki deneyimlerinden yararlanmaları ve bir işlem uygulamaları beklenmektedir. 5. sınıfta öğrendikleri bir konuyla ilgili öğrenciden tahmin yürütmesini beklemek; YBT’nin uygulama bilişsel basamağına işaret etmektedir. Ait olduğu kazanımın bilişsel seviyesinin üzerinde bir coğrafya etkinliği olduğu görülmektedir.

6. sınıfa ait her iki ders kitabında yer alan coğrafya etkinliklerinin YBT’nin bilişsel süreç basamaklarına dağılımı aşağıdaki şekilde karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Şekil 4.14. A1 ve A2 Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımını Gösteren Grafik

4.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Dağılımı

Bu aşamada araştırmanın veri kaynakları içinde yer alan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları incelenmiştir. 2019 yılı Aralık ayı sayısında yayınlanan Tebliğler Dergisine göre 7. sınıflara ait üç tane ders kitabı bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Millî Eğitim Bakanlığına, bir tanesi ise özel bir yayınevi olan Ekoyay Yayıncılık'a aittir. Ders kitaplarının tüm öğrenme alanları incelenmiş ve coğrafya etkinliği olarak belirlenen etkinlikler Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre analiz edilmiştir. Veriler Tablolar halinde sunulmuştur. Tüm 7. sınıf ders kitaplarının analizinden sonra programda yer alan 7. sınıf coğrafya kazanımları ve 7. sınıf ders kitaplarında yer aldığı belirlenen coğrafya etkinlikleri karşılaştırılmış ve tek Tabloda sunulmuştur.

4.4.1. B1. Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tamamı incelenmiştir. Bu ders kitabında yer alan coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre dağılımı Tablo 4. 6'da verilmiştir.

Tablo 4.6

B1. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları

	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Küresel Bağlantılar	Toplam Bilişsel Süreç Basamakları
Hatırlama	5	9	5	2	21
Anlama	3	10	4	3	20
Uygulama	-	-	1	-	1
Çözümleme	-	1	-	-	1
Değerlendirme	2	1	1	3	7
Yaratma	-	-	1	2	3
Toplam Etkinlik	10	21	12	10	53

(Gültekin, Akpınar, Nohutcu, Özerdoğan ve Aygün, 2019)

Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş ve coğrafya etkinliklerine kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ile küresel bağlantılar öğrenme alanlarında rastlanmıştır. Toplam 53 coğrafya etkinliğinin bulunduğu bu kitapta 21 tane hatırlama basamağına, 20 tane anlama basamağına, 1 tane uygulama basamağına, 1 tane çözümleme basamağına, 7 tane değerlendirme ve 3 tane de yaratma basamağına ait etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerin alt düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir. En çok coğrafya etkinliğinin insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında olduğu belirlenmiştir. En az coğrafya etkinliği ise kültür ve miras ile küresel bağlantılar öğrenme alanlarında yer almaktadır.

Örneğin; insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan “Çatalhöyük halkının yerleşim yeri tercihindeki doğal faktörleri aşağıdaki boşluklara yazınız.”

şeklindeki etkinliğin öğrencinin öğrendiği bilgileri uzun süreli belleğinden çağırmasıyla ilişkilendirilmiş ve hatırlama basamağına yerleştirilmiştir. Küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan “Sınıfta arkadaşlarınızla bir grup oluşturup, aşağıda verilen küresel sorunlarından birini seçerek geliştirdiğiniz çözüm önerilerini sununuz.” şeklindeki etkinlik üst düzey bilişsel süreç basamaklarından yaratma basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: B1.7ÖA.E6

Bilişsel Süreç Boyutu: Hatırlama

Tabloda ekonomik olarak bağlantımızın olduğu bölge ve kuruluşlara ait bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerin ait kuruluşları boşluklara yazınız.

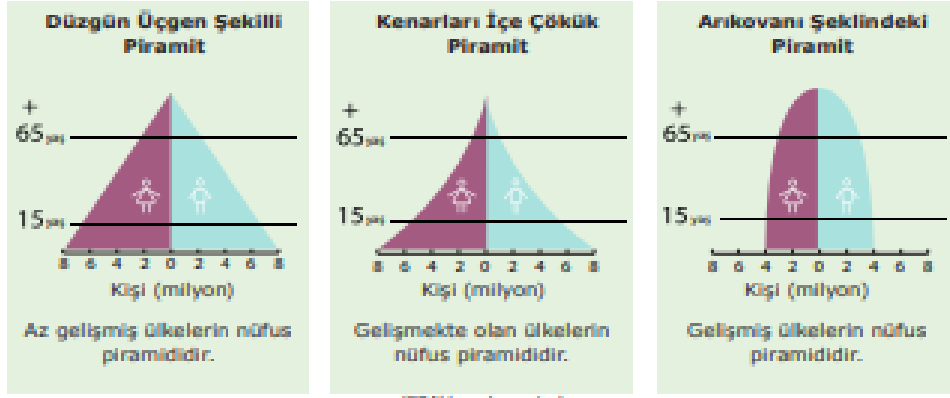
15 Haziran 1997 tarihinde İstanbul’da yapılan Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi’nde resmen kurulan kuruluştur.	
Üye ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunmayı hedefleyen ,kurucu Üyeleri; Türkiye İran Pakistan olan teşkilattir.	
Amaç Avrupa-Akdeniz bölgesinde barış, istikrar, güvenliği ve ortak ekonomik iş birliğini sağlamaktır.	
Merkezi İstanbul’da olan, Karadeniz Havzası’nın bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını temin etmeye çalışan işbirliğidir.	
Dünya ekonomisinin %90’ını, ticaretinin %80’ini ve nüfusunun 2/3’ünü temsil eden birliktir.	

Şekil 4.15. B1.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik

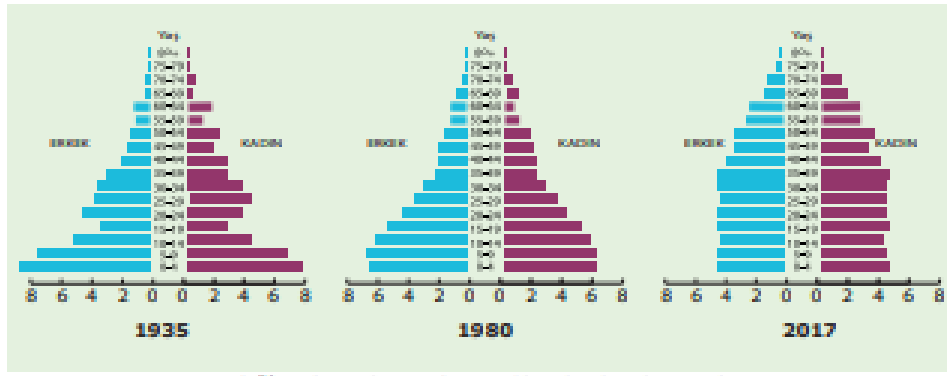
B1 kodlu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan bu coğrafya etkinliğinde; öğrencinin verilen bilgilerin hangi kuruluşa ait olduğunu bilmesi, sorunca söylemesi, tanınması beklenmektedir. Bu etkinlik YBT’nin en alt basamağı olan hatırlama basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: B1.3ÖA.E13

Bilişsel Süreç Basamağı: Değerlendirme

Ülkemizin 1935-1980-2017 nüfus piramitleri şu şekildedir.

Yukarıda verilen ülkelerin gelişmişliğini gösteren nüfus piramitleri ile ülkemizin 1935-1980-2017 nüfus piramitlerini karşılaştırarak ülkemizin gelişmişlik düzeyini değerlendiriniz.

Şekil 4.16. B1.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik

B1 kodlu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan bu coğrafya etkinliğinde öğrencinin verilen nüfus piramitlerini az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin nüfus piramitlerini baz alarak değerlendirmesi beklenmektedir. Verilen belirli bir ölçüte göre öğrencinin karar vermesi istendiğinden bu coğrafya etkinliği YBT'nin değerlendirme bilişsel basamağına yerleştirilmiştir.

4.4.2. B2. Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

Bu aşamada Millî Eğitim Bakanlığına ait B2 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Bu ders kitabında yer alan coğrafya etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamaklarına göre dağılımı Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.7

B2. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı MEB Yayınları

	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Küresel Bağlantılar	Toplam Bilişsel Süreç Basamakları
Hatırlama	3	9	8	-	20
Anlama	3	27	9	6	45
Uygulama	-	2	3	4	9
Çözümleme	-	-	-	2	2
Değerlendirme	-	-	-	4	4
Yaratma	-	-	-	1	1
Toplam Etkinlik	6	38	20	17	81

(Açıl, Güvenç, Hayta ve Kılıç, 2019)

Millî Eğitim Bakanlığına ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiş ve coğrafya etkinliklerine kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarında rastlanmıştır. Toplam 81 coğrafya etkinliği incelenmiştir. En çok etkinlik insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanına aittir. Bu ders kitabında toplamda 20 hatırlama basamağı, 45 anlama basamağı, 9 uygulama basamağı, 2 çözümleme basamağı, 4 değerlendirme basamağı ve 1 yaratma basamağı etkinliği yer almıştır. Üst düzey bilişsel becerilere ait etkinlikler sadece küresel bağlantılar öğrenme alanında tespit edilmiştir. En alt basamak olan hatırlama basamağı küresel bağlantılar öğrenme alanında yer almamıştır.

Örneğin; küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan “Küresel sorunlardan birinin çözülmesinin diğer sorunların çözülmesine olan katkısı neler olabilir?” sorusunda öğrencinin durumlar arasında bağ kurmasını ve bir olayı detaylı şekilde irdelemesini gerektirdiği için YBT belirtke Tablosuna göre çözümleme basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: B2.2ÖA.E2

Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

BİRLİKTE YAPIYORUZ

İspanyol ve Portekizli gemicilerin keşfettikleri yerleri aşağıdaki bölümlere işaretleyiniz.

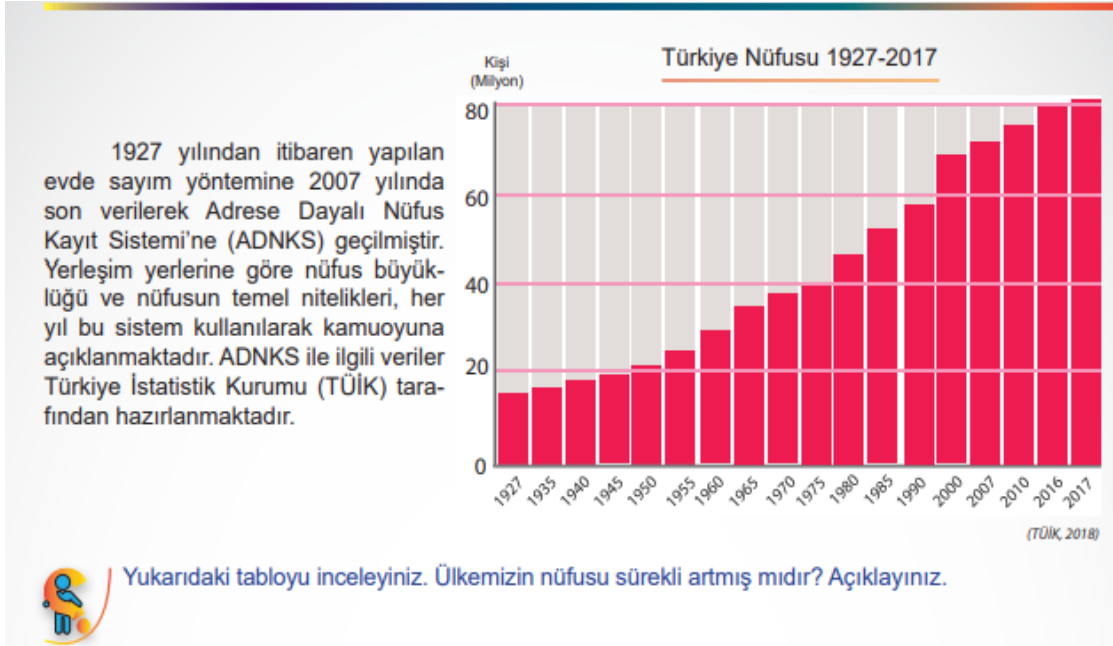
Kâşifler	Ümit Burnu	Amerika	Hindistan
Bartolomeu Dias			
Vasco Da Gama			
Kristof Kolomb			

Şekil 4.17. B2.2ÖA.E2 Kodlu Etkinlik

B2 kodlu 7. sınıf ders kitabının kültür ve miras öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte öğrencilerden; kâşiflerin keşfettikleri yerleri bilip işaretlemeleri istenmiştir. Bilme, ezberleme, yerini tespit etme becerilerinin hedeflendiği bu etkinlik YBT'nin hatırlama basamağına seçilmiştir.

Etkinlik Kodu: B2.3ÖA.E13

Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Şekil 4.18. B2.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik

B2 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan etkinlikte; nüfus ile ilgili verilen grafiğin incelenip, açıklanması istenmiştir. Etkinlik YBT'nin bilişsel süreç basamaklarından anlama basamağına yerleştirilmiştir.

4.4.3. B3. özel yayınevine ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı

Bu aşamada özel bir yayınevine ait olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelenmiştir. Ekoyay yayınlarına ait bu kitaptaki coğrafya etkinlikleri Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç basamağına göre incelenmiştir. Bulgular Tablo 4.8'de verilmiştir.

Tablo 4.8

B3. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Ekoyay Yayıncılık

	Kültür ve Miras	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Küresel Bağlantılar	Toplam Bilişsel Süreç Basamakları
Hatırlama	2	7	6	14	29
Anlama	5	17	9	6	37
Uygulama	-	5	2	-	7
Çözümleme	1	2	1	3	7
Değerlendirme	-	-	-	4	4
Yaratma	-	-	-	2	2
Toplam Etkinlik	8	31	18	29	86

(Azer, 2019)

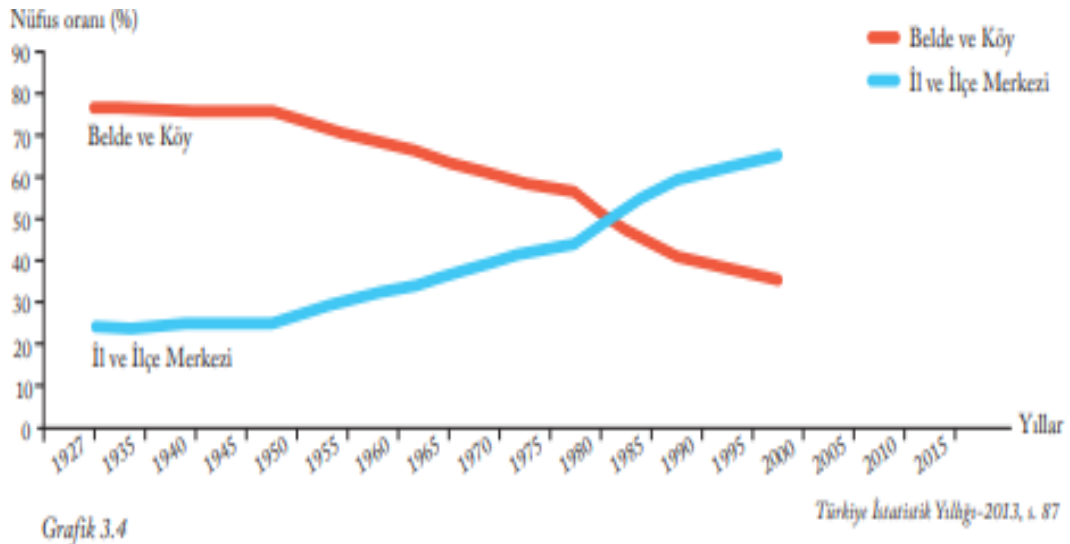
Ekoyay Yayıncılık'a ait olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının tamamı incelenmiş ve coğrafya etkinliklerine kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim ve küresel bağlantılar öğrenme alanlarında rastlanmıştır. Toplam 86 coğrafya etkinliğinin incelendiği bu kitapta en çok coğrafya etkinliği insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında bulunmaktadır.

En az etkinlik ise kültür ve miras öğrenme alanında yer almaktadır. 29 hatırlama basamağı, 37 anlama basamağı, 7 uygulama basamağı, 7 çözümlene basamağı, 4 değerlendirme basamağı ve 2 yaratma basamağına ait coğrafya etkinliği bulunmaktadır.

Örneğin, küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan etkinlikte, “Türkiye’nin üye olduğu ekonomik kuruluşlardan hangileri küresel kuruluştur?” etkinlikleri hatırlama basamağına yerleştirilmiştir. Bu basamakta öğrenciden öğrenilen bilgileri ezbere söyleme, listeleme gibi davranışlar beklenmektedir. Bu tarz etkinlikler uzun süreli bellekten bilgi çağırdığı için hatırlama basamağına işaret etmektedir.

Etkinlik Kodu: B3.3ÖA.E24

Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

- ?** TÜİK'in verilerine göre il ve ilçelerin nüfusunun toplam nüfusa oranı 2013 yılında %77.3, 2017 yılında %92.5'tir. Belde ve köylerin nüfusunun toplam nüfusa oranı ise 2013 yılında %22.7, 2017 yılında ise %7.5'tir. Bu bilgilere göre yukarıdaki grafiğin 2000 yılından sonraki kısmını çizin.

Şekil 4.19. B3.3ÖA.E24 Kodlu Etkinlik

B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte öğrencinin, verilen bilgileri inceleyerek grafiğin devamını çizmesi istenmiştir. Bir işlemi yerine getirme, yapma, yararlanma becerilerini geliştirmeyi hedefleyen bu etkinlik YBT'nin bilişsel süreç basamaklarından uygulama basamağına yerleştirilmiştir.

Etkinlik Kodu: B3.5ÖA.E16

Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümleme

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki cümleleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde daha fazla alan ekilebilir hâle geldi. Bunun sonucunda _____

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde insan gücüne duyulan ihtiyaç azaldı. Bunun sonucunda _____

Üretim teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde yılın her mevsimi ürün elde edilebilir oldu. Bunun sonucunda _____

Şekil 4.20. B3.5ÖA.E16 Kodlu Etkinlik

B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan bu etkinlikte, öğrenciden verilen bilgilerin devamını getirmesi, olayların neden ve sonuçları arasındaki ilişkiyi kurması beklenmektedir. Etkinliğin verilen bir olayı detaylandırıp, olaylar arasında bağ kurma becerisini geliştirmeyi hedefleyen çözümleme bilişsel süreç basamağına ait olduğuna karar verilmiştir.

4.4.4. 2018 SBDÖP 7. sınıf coğrafya kazanımları ile B1, B2 ve B3 sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerinin karşılaştırılması

2018 SBDÖP'te yer alan 7. sınıf coğrafya kazanımları ile 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinlikleri YBT'nin bilişsel süreç basamakları açısından karşılaştırılmıştır. 2018 SBDÖP'te yer alan kazanımların, ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerine hangi bilişsel seviyede yansıdığı Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9

7. Sınıf Coğrafya Kazanımları ile B1, B2 ve B3 Ders Kitap Etkinliklerinin YBT'ye Göre Karşılaştırması

Kazanım/YBT Basamağı	B1 7. Sınıf MEB	B2 7.Sınıf MEB	B3 7.Sınıf Ekoyay Yayıncılık
SB.7.2.3. Anlama	2ÖA.E1Anlama		2ÖA.E1Anlama
	2ÖA.E2Hatırlama		2ÖA.E2Anlama
	2ÖA.E3Hatırlama	2ÖA.E1Anlama	2ÖA.E3Hatırlama
	2ÖA.E4Hatırlama	2ÖA.E2Hatırlama	2ÖA.E4Anlama
	2ÖA.E5Değerlendirme	2ÖA.E3Hatırlama	2ÖA.E5Çözümleme
	2ÖA.E6Anlama	2ÖA.E4Hatırlama	2ÖA.E6Anlama
	2ÖA.E7Hatırlama	2ÖA.E5Anlama	2ÖA.E7Hatırlama
	2ÖA.E8Değerlendirme	2ÖA.E6Anlama	2ÖA.E8Anlama
	2ÖA.E9Anlama		
	2ÖA.E10Hatırlama		
SB.7.3.1. Anlama			3ÖA.E1Anlama
			3ÖA.E2Anlama
	3ÖA.E1Çözümleme		3ÖA.E3Anlama
	3ÖA.E2Hatırlama		3ÖA.E4Anlama
	3ÖA.E3Hatırlama	3ÖA.E1Anlama	3ÖA.E5Anlama
	3ÖA.E4Anlama	3ÖA.E2Anlama	3ÖA.E6Uygulama
	3ÖA.E5Hatırlama	3ÖA.E3Hatırlama	3ÖA.E7Anlama
	3ÖA.E6Anlama	3ÖA.E4Anlama	3ÖA.E8Anlama
	3ÖA.E7Anlama	3ÖA.E5Hatırlama	3ÖA.E9Hatırlama
	3ÖA.E8Hatırlama		3ÖA.E10Anlama
			3ÖA.E11Çözümleme
			3ÖA.E12Hatırlama

Tablo 4.9 (Devam)

		3ÖA.E6Anlama	
		3ÖA.E7Anlama	
		3ÖA.E8Anlama	
		3ÖA.E9Anlama	
		3ÖA.E10Anlama	
		3ÖA.E11Anlama	3ÖA.E13Anlama
	3ÖA.E9Hatırlama	3ÖA.E12Anlama	3ÖA.E14Anlama
	3ÖA.E10Hatırlama	3ÖA.E13Anlama	3ÖA.E15Anlama
	3ÖA.E11Anlama	3ÖA.E14Anlama	3ÖA.E16 Hatırlama
SB.7.3.2.	3ÖA.E12Anlama	3ÖA.E15Anlama	3ÖA.E17Uygulama
Anlama	3ÖA.E13Değerlendirme	3ÖA.E16Anlama	3ÖA.E18Uygulama
	3ÖA.E14Anlama	3ÖA.E17Anlama	3ÖA.E19Uygulama
	3ÖA.E15Anlama	3ÖA.E18Anlama	3ÖA.E20Anlama
		3ÖA.E19Hatırlama	3ÖA.E21Çözümleme
		3ÖA.E20Anlama	3ÖA.E22Anlama
		3ÖA.E21Uygulama	3ÖA.E23Anlama
		3ÖA.E22Hatırlama	3ÖA.E24Uygulama
		3ÖA.E23Hatırlama	3ÖA.E25 Hatırlama
		3ÖA.E24Anlama	
		3ÖA.E25Anlama	
		3ÖA.E26Anlama	
		3ÖA.E27Anlama	
		3ÖA.E28Anlama	
	3ÖA.E16Hatırlama	3ÖA.E29Anlama	3ÖA.E26Anlama
	3ÖA.E17Anlama	3ÖA.E30Anlama	3ÖA.E27Anlama
SB.7.3.3.	3ÖA.E18Anlama	3ÖA.E31Anlama	3ÖA.E28Hatırlama
Anlama	3ÖA.E19Hatırlama	3ÖA.E32Hatırlama	3ÖA.E29Hatırlama
	3ÖA.E20Hatırlama	3ÖA.E33Hatırlama	3ÖA.E30Anlama
	3ÖA.E21Anlama	3ÖA.E34Hatırlama	3ÖA.E31Hatırlama
		3ÖA.E35Uygulama	
		3ÖA.E36Anlama	
		3ÖA.E37Hatırlama	

Tablo 4.9 (Devam)

		3ÖA.E38Anlama	
SB.7.5.1. Anlama	5ÖA.E1Hatırlama	5ÖA.E1Hatırlama	5ÖA.E1Anlama
	5ÖA.E2Hatırlama	5ÖA.E2Anlama	5ÖA.E2Hatırlama
	5ÖA.E3Anlama	5ÖA.E3Anlama	5ÖA.E3Hatırlama
	5ÖA.E4Anlama	5ÖA.E4Anlama	5ÖA.E4Anlama
	5ÖA.E5Değerlendirme	5ÖA.E5Hatırlama	5ÖA.E5Anlama
		5ÖA.E6Hatırlama	5ÖA.E6Anlama
	5ÖA.E6 Hatırlama	5ÖA.E7Uygulama	5ÖA.E7Anlama
	5ÖA.E7Anlama	5ÖA.E8Uygulama	5ÖA.E8Hatırlama
	5ÖA.E8Anlama	5ÖA.E9Anlama	5ÖA.E9Anlama
	5ÖA.E9 Hatırlama	5ÖA.E10Uygulama	
SB.7.5.2. Değerlendirme		5ÖA.E11Anlama	5ÖA.E11Hatırlama
		5ÖA.E12Anlama	5ÖA.E12Anlama
		5ÖA.E13Uygulama	5ÖA.E13Anlama
	5ÖA.E10Hatırlama	5ÖA.E14Hatırlama	5ÖA.E14Hatırlama
	5ÖA.E11Uygulama	5ÖA.E15Hatırlama	5ÖA.E15Uygulama
	5ÖA.E12Yaratma	5ÖA.E16Hatırlama	5ÖA.E16Çözümleme
		5ÖA.E17Anlama	5ÖA.E17Hatırlama
		5ÖA.E18Anlama	5ÖA.E18Anlama
		5ÖA.E19Anlama	
		5ÖA.E20Hatırlama	
SB.7.7.1. Anlama			7ÖA.E1Hatırlama
			7ÖA.E2Hatırlama
	7ÖA.E1Değerlendirme	7ÖA.E1Anlama	7ÖA.E3Anlama
		7ÖA.E2Anlama	7ÖA.E4Hatırlama
	7ÖA.E2Hatırlama	7ÖA.E3Anlama	7ÖA.E5Değerlendirme
	7ÖA.E3Yaratma		me
	7ÖA.E4Anlama	7ÖA.E4Değerlendirme	7ÖA.E6Değerlendirme
			7ÖA.E7Hatırlama

Tablo 4.9 (Devam)

			7ÖA.E8Hatırlama
			7ÖA.E9Anlama
			7ÖA.E10Değerlendirm e
			7ÖA.E11Anlama
			7ÖA.E12 Hatırlama
	7ÖA.E5Değerlendi rme	7ÖA.E5Anlama	7ÖA.E13Çözümleme
SB.7.7.2. Hatırlama	7ÖA.E6Hatırlama	7ÖA.E6Uygulama	7ÖA.E14Hatırlama
	7ÖA.E7Değerlendi rme	7ÖA.E7Anlama	7ÖA.E15Anlama
		7ÖA.E8Çözümleme	7ÖA.E16Değerlendirm e
			7ÖA.E17 Hatırlama
			7ÖA.E18 Hatırlama
			7ÖA.E19 Hatırlama
			7ÖA.E20Hatırlama
			7ÖA.E21Anlama
		7ÖA.E9Anlama	
		7ÖA.E10Değerlendirm e	
		7ÖA.E11Uygulama	7ÖA.E22Anlama
		7ÖA.E12Uygulama	7ÖA.E23Yaratma
	7ÖA.E8Anlama	7ÖA.E13Çözümleme	7ÖA.E24Hatırlama
SB.7.7.4. Yaratma	7ÖA.E9Anlama	7ÖA.E14Uygulama	7ÖA.E25Çözümleme
	7ÖA.E10Yaratma	7ÖA.E15Yaratma	7ÖA.E26Çözümleme
		7ÖA.E16Değerlendirm e	7ÖA.E27Hatırlama
		7ÖA.E17Değerlendirm e	7ÖA.E28Yaratma
			7ÖA.E29Hatırlama

7. sınıf coğrafya kazanımları ile 7. sınıf ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri YBT'nin bilişsel süreç boyutuna göre karşılaştırıldığında her kazanıma ait en az bir etkinliğin tasarlandığı tespit edilmiştir. 7. sınıflarda 9 coğrafya kazanımına karşılık B1

ders kitabında 53 etkinlik, B2 ders kitabında 81 etkinlik, B3 ders kitabında 86 etkinlik olduğu belirlenmiştir.

B1 kodlu MEB 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 53 coğrafya etkinliğinin 23 tanesi kazanımın bilişsel süreç basamağının altında yer almışken, 20 coğrafya etkinliği kazanımın bilişsel basamağına eşdeğer olarak yazılmış, 10 coğrafya etkinliği ise kazanımın bilişsel seviyesinin üzerinde yazılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre B1 kodlu ders kitabında “SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.” kazanımının bilişsel süreç basamağına uygun etkinliklerin yer almadığı görülmüştür.

Kazanım: SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Etkinlik Kodu: B1.3ÖA.E2

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

Çatalhöyük halkının hangi ekonomik faaliyetlerle uğraştığını aşağıdaki nokta ile belirtilen boşluklara yazınız.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....

Şekil 4.21. B1.3ÖA.E2 Kodlu Etkinlik

B1 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında SB.7.3.1. kazanımına yönelik yazılmış bu coğrafya etkinliğinde, öğrencinin önceki bilgilerini hatırlayıp soruyu cevaplandırması beklendiğinden YBT'nin hatırlama bilişsel basamağına yerleştirilmiştir. Kazanım ve etkinlik YBT'nin bilişsel basamakları açısından karşılaştırıldığında seviyelerinin uyuşmadığı, etkinliğin kazanıma göre daha alt bilişsel basamakta yer aldığı görülmektedir.

Kazanım: SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Etkinlik Kodu: B1.7ÖA.E10

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Sınıfta arkadaşlarınızla gruplar oluşturunuz. Aşağıda verilen küresel sorunlardan birini seçerek bu küresel sorunun çözümüne yönelik geliştirdiğiniz çözüm önerilerinizi aşağıya yazınız.

(Küresel iklim değişikimi, doğal afetler, açlık, terör, göç)

Şekil 4.22. B1.7ÖA.E10 Kodlu Etkinlik

B1 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, küresel bağlantılar öğrenme alanında SB.7.7.4. kazanımına yönelik yazılmış bu coğrafya etkinliğinde öğrencinin arkadaşlarıyla birlikte müzakere ederek bir sorunun çözümüne yönelik öneri geliştirmeleri bu coğrafya etkinliğinin YBT'nin yaratma bilişsel basamağında yer aldığını göstermektedir. Kazanım ve etkinlik YBT'nin bilişsel süreç basamakları açısından karşılaştırıldığında bilişsel seviyelerinin eşdeğer olduğu görülmektedir.

Kazanım: SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Değerlendirme

Etkinlik Kodu: B1.5ÖA.E12

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

**Sıra
Sizde**

Toplumsal bir sorun belirleyiniz. Bu sorunu çözmek amacıyla kuracağınız sivil toplum kuruluşu veya dernek ile ilgili aşağıdaki çalışmayı yapınız.

Faaliyet Alanı	:	.....
Kuruluşun Adı	:	.....
Kurulduğu Yer	:	.....
Kuruluş Tarihi	:	.....
Kuruluşun Sloganı	:	.....
Şartları	:	.....
		.....
		.....
		.....

Şekil 4.23. B1.5ÖA.E12 Kodlu Etkinlik

B1 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki üretim, dağıtım ve tüketim öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte öğrencinin bir soruna ilişkin yeni bir yapı meydana getirmesi, üretmesi, planlaması beklenmektedir. Etkinliğin geliştirmeyi hedeflediği beceriler göz önüne alındığında ders kitabında yer alan bu coğrafya etkinliği YBT'nin yaratma bilişsel basamağına aittir. Etkinlik ait olduğu SB.7.5.2. kazanımının bilişsel seviyesinin üzerinde yazılmıştır.

B2 kodlu ders kitabında “SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.” kazanımı ile “SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.” kazanımının bilişsel süreç basamaklarına ait etkinliklerin yer almadığı görülmüştür. Diğer kazanımların bilişsel seviyelerine uygun olarak B2 kodlu ders kitabında en az bir etkinlik bulunmaktadır.

Kazanım: SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Değerlendirme

Etkinlik Kodu: B2.5ÖA.E20

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

BİRLİKTE YAPIYORUZ

Aşağıdaki etkinliği örneğe uygun olarak tamamlayınız.

Zamandan tasarruf ve alışverişte kolaylık sağlar.

E-Ticaretin İnsanlara Sağladığı Kolaylıklar

171

Şekil 4.24. B2.5ÖA.E20 Kodlu Etkinlik

B2 kodlu MEB 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan bu etkinlikte öğrencinin verilen duruma uygun örnekleri sıralaması istenmektedir. YBT'nin hatırlama basamağında yer alan bu etkinlik, ait olduğu SB.7.5.2. kazanımının bilişsel seviyesinin altında yazılmıştır.

Kazanım: SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

Etkinlik Kodu: B2.7ÖA.E6

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

BİRLİKTE YAPIYORUZ

Karadeniz Ekonomik İş Birliği üyesi ülkeleri aşağıdaki haritada işaretli kutucuklara yerleştiriniz.

Şekil 4.25. B2.7ÖA.E6 Kodlu Etkinlik

B2 kodlu MEB 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının SB.7.7.2. kazanımına yönelik yazılmış bu coğrafya etkinliğinde öğrencinin önceki bilgilerinden faydalanarak, üye ülkeleri harita üzerinde göstermesi beklenmektedir. Kazanımın bilişsel seviyesinin üzerinde yazılan bu etkinlik yapma, uygulama becerilerini geliştirmeyi hedeflediğinden YBT'nin bilişsel süreç basamaklarından uygulama basamağına yerleştirilmiştir.

Kazanım: SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

Etkinlik Kodu: B2. 7ÖA. E15

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Yaratma

BİRLİKTE YAPIYORUZ

Küresel bir sorun olan terörizme çözüm üretmek için bir proje hazırlayınız. Projeyi hazırlarken tabloda verilen basamakları takip ediniz. Proje ortağı olarak sınıfınızdan bir arkadaşınızı seçiniz. Terör sorununa bulduğunuz çözüm önerilerinizi paylaşınız.

Proje Sahibinin Adı:	
Projenin Adı:	
Projenin Genel Hedefi:	
Projenin Uygulanacağı Yer/ler:	
Proje Ortakları:	
Projenin Hedef Kitlesi:	
Projenin Beklenen Sonuçları:	
Projenin Temel Faaliyetleri:	

Şekil 4.26. B2. 7ÖA. E15 Kodlu Etkinlik

B2 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında verilen bu etkinlikte öğrenciden küresel sorunlara yönelik bir proje geliştirmesi beklenmiştir. Öğrenciden, sınıf arkadaşıyla müzakere edip birlikte çalışması istenmektedir. Plan yapıp bir fikri hayata geçirme üzerine kurulmuş olan bu etkinlik YBT'nin yaratma bilişsel basamağına seçilmiştir. Kazanım ve etkinlik bilişsel seviye bakımından uyumluluk göstermektedir.

B3 kodlu özel yayınevi Ekoyay Yayıncılık'a ait olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 86 coğrafya etkinliğinin 30 tanesi kazanımın bilişsel seviyesinin altında, 38 tanesi kazanımın bilişsel seviyesiyle eşdeğer, 18 tanesi ise kazanımın bilişsel

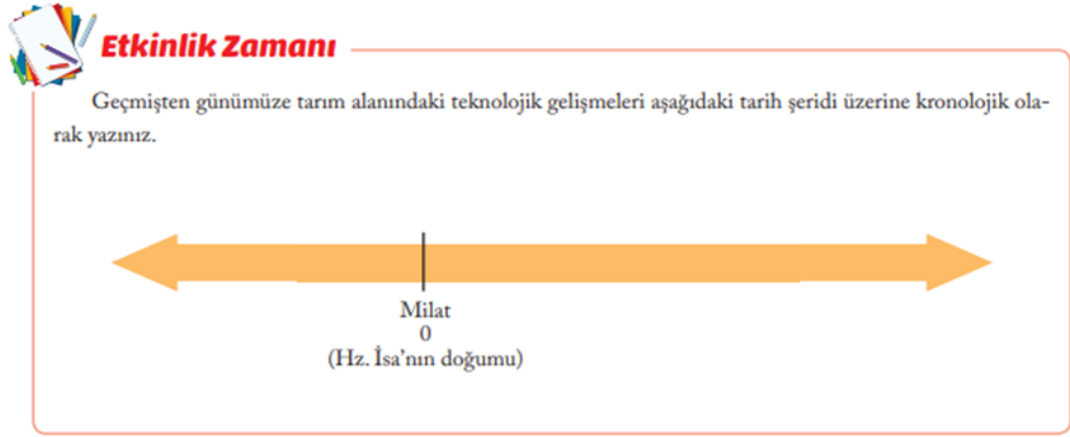
seviyesinden üst düzeyde yer almaktadır. B3 kodlu ders kitabında “SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.” kazanımının bilişsel seviyesine eşdeğer bir etkinlik olmadığı görülmüştür. Diğer kazanımların bilişsel seviyesine eşdeğer en az bir etkinliğin ders kitabında yer aldığı görülmektedir.

Kazanım: SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Değerlendirme

Etkinlik Kodu: B3.5ÖA.E15

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Uygulama

Şekil 4.27. B3.5ÖA.E15 Kodlu Etkinlik

B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan bu coğrafya etkinliğinde öğrencinin önceki öğrenmelerine dayanarak bir tarih şeridi yapması beklenmiştir. Uygulama, geliştirme ve hazırlama gibi becerileri geliştirmeyi hedefleyen bu etkinlik, ait olduğu SB.7.5.2. kazanımının bilişsel seviyesinin altında yer alarak, uygulama basamağına seçilmiştir.

Kazanım: SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

Etkinlik Kodu: B3.3ÖA.E13

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Anlama

NÜFUSUMUZ

Şekil 4.28. B3.3ÖA.E13 Kodlu Etkinlik

B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında yer alan bu etkinlikte, öğrencinin verilen görselleri incelemesi, bir sonuç çıkarması ve yorumlaması istenmiştir. Bu beceriler göz önüne alındığında etkinliğin anlama basamağında yer almasına karar verilmiştir. Kazanım ve etkinliğin birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir.

Kazanım: SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.

Kazanım Bilişsel Süreç Basamağı: Hatırlama

Etkinlik Kodu: B3.7ÖA.E13

Etkinlik Bilişsel Süreç Basamağı: Çözümleme

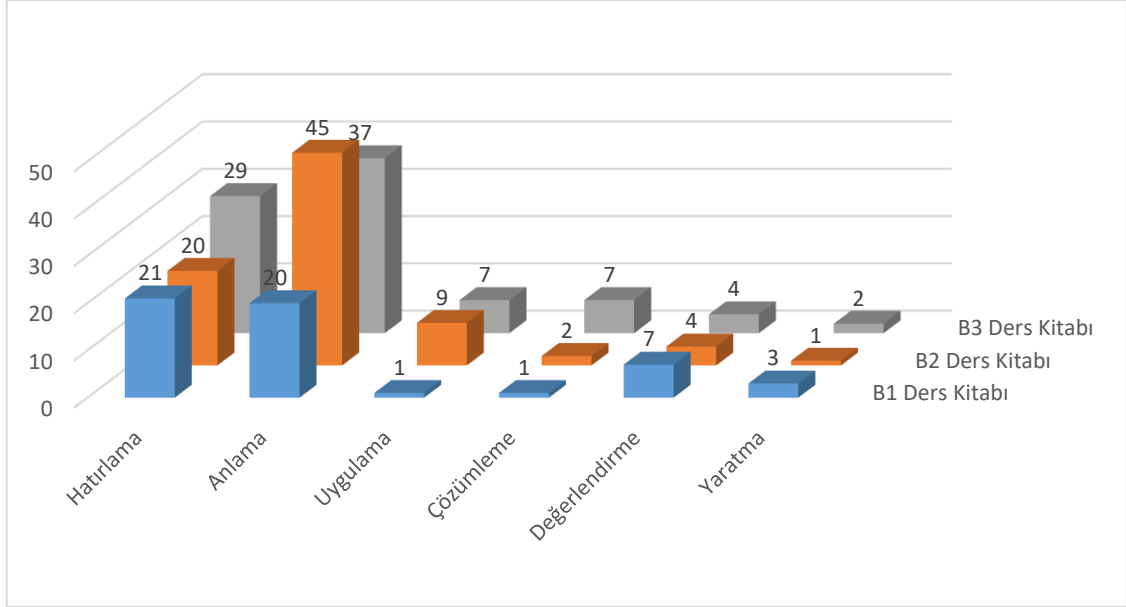
? D-8 ülkelerinin aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olmaları, aralarındaki hangi ortak noktaya işaret etmektedir?

Şekil 4.29. B3.7ÖA.E13 Kodlu Etkinlik

B3 kodlu özel yayınevi Ekoyay Yayıncılık'a ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan etkinlik sorusunda, öğrenciden teşkilatların amaçlarını bilmesi, aralarındaki farkları ayırt etmesi, teşkilatların muhasebesini yapıp ortak noktaları bulması beklenmektedir. Bu yönüyle etkinlik YBT'nin bilişsel süreç basamaklarından çözümleme basamağına yerleştirilmesine karar verilmiştir. Kazanımın bilişsel seviyesinin üzerinde yazılmış bir coğrafya etkinliğidir.

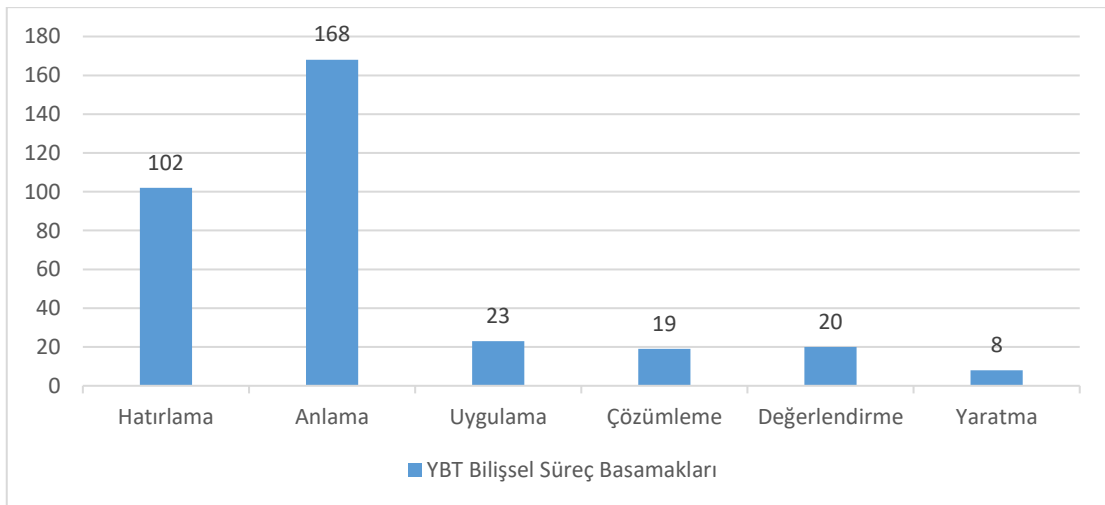

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinliklerinin YBT'nin bilişsel süreç basamaklarına dağılımlarının karşılaştırılması aşağıda yer alan şekilde verilmiştir.

Şekil 4.30. B1, B2 ve B3 Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Dağılımını Gösteren Grafik

Araştırma kapsamında incelenen beş adet sosyal bilgiler ders kitabında yer alan 340 coğrafya etkinliğinin YBT'nin bilişsel süreç basamaklarına dağılımını gösteren grafiğe aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 4.31. A1, A2, B1, B2 ve B3 Ders Kitaplarındaki Coğrafya Etkinliklerinin YBT'nin Bilişsel Süreç Basamaklarına Göre Dağılımını Gösteren Grafik

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde, çalışmanın bulgularından yola çıkılarak ulaşılan sonuçlara, daha önce yapılan çalışmalar ile bu araştırmadan elde edilen sonuçların alanyazındaki yerini belirlemek amacıyla yazılan tartışma kısmına ve son olarak da önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırmanın veri kaynaklarından olan 6 ve 7. sınıf 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı coğrafya kazanımları ile 6. ve 7. sınıf ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri incelenmiştir. 2018 SBDÖP’te 6. ve 7. sınıf düzeyinde 22 coğrafya kazanımı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen iki farklı sınıf düzeyindeki beş farklı kitapta toplam 340 coğrafya etkinliği tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alan coğrafya kazanımlarının, genellikle anlama basamağında yer aldığı görülmektedir. Toplam 22 adet coğrafya kazanımının 11 tanesi anlama basamağında yer almaktadır. Anlama basamağı, öğrencinin verilen bilgileri yorumlamasını, öğrendiği, gördüğü, okuduğu bilgiler hakkında bir yargıya varmasını, öğrencinin açıklama yapmasını gerektiren becerileri geliştirmeye dayalı bir bilişsel basamaktır. Hatırlama basamağında 2 kazanım yer almaktadır. Bu basamak ezberlemeye yönelik becerileri geliştirdiği için az sayıda yer alması olumlu bulunmuştur fakat buna karşılık uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarına ait kazanımlarında az sayıda yer alması öğrencilerin aktif olmasını sağlamak için yetersiz kalılabileceğine işaret etmektedir.

Her iki sınıf düzeyinde de alt bilişsel düzeyleri geliştirmeye yönelik kazanımların daha fazla olduğu görülmüştür. Üst düzey düşünme becerileri olan; çözümlenme, değerlendirme ve yaratma basamaklarında en çok 6. sınıf coğrafya kazanımlarına rastlanmıştır. 7. sınıf coğrafya kazanımlarında üst düzey düşünme becerilerine ait kazanım sayısı çok azdır. Bu sınıf düzeyinde toplam 2 tane üst düzey düşünme becerisine ait kazanım bulunmaktadır. 7. sınıflarda uygulama ve çözümlenme basamaklarına ait kazanım olmadığı belirlenmiştir. Bu anlamda basamaklar arası düzensiz bir dağılım olduğu söylenebilir. Kazanımlarda genellikle alt düzey düşünme becerilerinin; “söyler,

sıralar, tanımlar, özetler, açıklar, yorumlar, inceler, ilişkilendirir vb.” gibi eylemlerine dönük ifadelerin çok olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2019 Aralık ayında yayımlanan Tebliğler Dergisinde, 6. sınıflara ait 2 adet sosyal biler ders kitabı bulunmaktadır. Bunlardan birisi MEB tarafından hazırlanmış diğeri ise özel bir yayınevine ait olan Anadol Yayıncılık tarafından hazırlanmıştır. Ders kitaplarındaki coğrafya etkinlikleri, her iki kitap için de kültür ve miras, insanlar, yerler ve çevreler, üretim, dağıtım ve tüketim, küresel bağlantılar öğrenme alanlarında yer almaktadır. Kazanım ve etkinlik ilişkisi düşünüldüğünde; coğrafya kazanımının olduğu her öğrenme alanında coğrafya etkinliği olduğu görülmüştür. Bu şekliyle kazanım ve etkinlikler konu bakımından uyumaktadır.

A1 kodlu 6.sınıf MEB ders kitabında 68 etkinlik bulunmaktadır. Bu etkinliklerde anlama basamağı 38 etkinlikle yer alarak en çok tekrar eden bilişsel basamak olduğu sonucuna varılmıştır. Daha sonra 20 adet etkinlikle hatırlama basamağı yer almış, uygulama basamağına ait 3 etkinlik olduğu görülmüştür. Ders kitabında en çok etkinliğin anlama ve hatırlama basamağında bulunmasından kaynaklı alt düzey düşünme becerilerinin bu ders kitabında yoğun olduğu görülmektedir. Değerlendirme bilişsel düzeyindeki coğrafya etkinliğine ise hiç rastlanmamıştır.

Üst düzey düşünme becerilerine ait olarak toplam 7 etkinliğin bulunması öğrenci etkinliklerinin genellikle sorulan sorulara cevap verme, özetleme, örnekleme gibi temel seviye etkinliklerden oluştuğunu göstermektedir. Etkinlikler arasında çok keskin çizgiler olduğu görülmüştür. Anlama basamağında bu kadar çok etkinlik varken değerlendirme basamağında hiç etkinlik yer almaması dikkat çekmektedir. Yaratma basamağında 1 tane etkinlik olması; öğrencilerin yaratıcı düşüncelerinin önemsenmediğini, bir konu hakkında planlama yapma, bir fikir veya yapı üretme gibi en üst düzey düşünme becerisinin üzerine gidilmediği izlenimi vermektedir. Her kazanıma ilişkin etkinliğin olması olumlu olarak nitelendirilmiştir ancak A1 kodlu ders kitabındaki 68 coğrafya etkinliğinin 61 tanesinin alt düzey düşünme becerilerine ait olması düzensiz bir dağılım olduğuna işaret etmektedir.

A2 kodlu 6. sınıf Anadol Yayıncılık’a ait ders kitabında toplam 52 coğrafya etkinliği görülmüştür. Bu etkinliklerin en çok yer aldığı basamak 28 etkinlikle anlama basamağıdır. Ardından 12 etkinlikle hatırlama, 3 etkinlikle uygulama, 3 etkinlikle çözümlenme, 5 etkinlikle değerlendirme ve 1 etkinlikle yaratma basamağı gelmektedir. Burada Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’nin bilişsel basamaklarının tamamına ait etkinlikler olduğu tespit edilmiştir. Ders kitabındaki etkinliklerin, hatırlama ve anlama

basamağının daha çok olması sebebiyle, genellikle alt düzey düşünme becerilerini (hatırlama, anlama, uygulama) ölçtüğü kanaatine varılmıştır. Üst düzey düşünme becerilerine (çözümleme, değerlendirme, yaratma) yönelik toplam 9 etkinlik bulunmaktadır. Bilişsel süreç basamakları arasındaki düzensiz dağılımın devam ettiği görülmektedir. Öğrencilerin genellikle alt düzey düşünme becerilerine yönelik etkinlikler yapması dersin yeterince öğrenci merkezli olmadığını işaret etmektedir.

6. sınıflara ait iki ders kitabı incelendiğinde en çok etkinliğin MEB'e ait ders kitabında olduğu tespit edilmiştir. Ancak MEB'e ait ders kitabında üst düzey düşünme becerilerinin özel yayınevine ait ders kitabına nazaran daha az olduğu görülmüştür. Ayrıca MEB 6. sınıf ders kitabında her bilişsel seviyeye ait etkinliğin olmaması da dikkat çekmektedir. Özel yayınevi olan Anadol Yayıncılık'a ait 6. sınıf ders kitabında YBT'nin her bilişsel seviyesine karşılık gelen etkinliğinin olduğu tespit edilmiştir. İki ders kitabında da alt düzey düşünme becerilerinin (hatırlama, anlama, uygulama) açık ara farkla daha çok olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 6. sınıflara ait iki ders kitabı da incelendiğinde, öğretim programında yer alan kazanımlara karşılık gelen etkinliklerin ders kitabında yer aldığı tespit edilmiştir. Bazı kazanımların bir ders kitabında tek etkinlikle yer alırken diğer ders kitabında birden fazla etkinlikle yer aldığı tespit edilmiştir. 6. sınıflara ait iki kitapta etkinlik sayılarının belirgin derecede farklı olduğu belirlenmiştir.

B1 kodlu, MEB'e ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 53 etkinlik olduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin en çok yer aldığı basamak 21 etkinlikle hatırlama, 20 etkinlikle anlama basamağıdır. Uygulama ve çözümleme basamağında birer tane etkinlik bulunmaktayken, değerlendirmede 7, yaratma basamağında ise 3 tane etkinlik vardır. Alt düzey düşünme becerilerine yönelik etkinlikler bu kitapta da baskın şekilde yer almıştır. Bu ders kitabında da öğrenciler çoğunlukla; örnek verme, hatırlama, sonuç çıkarma, karşılaştırma yapma gibi etkinlik ifadeleriyle karşılaşmaktadırlar. Üst düzey düşünme becerilerine (çözümleme, değerlendirme, yaratma) ait keşfedip ortaya çıkarma, eleştirme, öneri sunma, oluşturma gibi etkinlik ifadeleriyle daha az karşılaşmaktadırlar. Bazı basamaklarda çok fazla etkinlik olup bazılarında çok az olması sebebiyle düzensiz bir dağılım göstermesine rağmen tüm bilişsel düzeylere (hatırlama, anlama, kavrama, uygulama, çözümleme, değerlendirme, yaratma) ait coğrafya etkinlikleri bu ders kitabında görülmüştür.

B2 kodlu MEB'e ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında toplam 81 coğrafya etkinliği incelenmiştir. MEB'in B1 kodlu ders kitabına nazaran etkinlik sayısının arttığı

görülmüştür. B2 kodlu ders kitabında 20 hatırlama, 45 anlama, 9 uygulama, 2 çözümlenme, 4 değerlendirme ve 1 yaratma basamağına ait coğrafya etkinliğı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alt düzey düşünme becerilerine ait olan hatırlama ve anlama basamaklarının, etkinliklerin bilişsel düzeylerinin çoğunluğunu oluşturduğu görülmüştür. Hatırlama basamağında öğrenciden verilen bilgileri tanıması, ezberlemesi, sorulunca söylemesi gibi davranışlar beklenirken anlama basamağında ise önceki bilgileri yorumlaması, açıklaması beklenir. Bu iki basamakta yoğunlaşmış etkinliklerle öğrencinin sadece dersi dinlemeye yönelik bir pozisyonda olduğu sonucuna ulaşılabilir. Her bilişsel düzeye ait etkinlik bulunmasına rağmen 7. sınıf ders kitapları, içinde en az üst düzey düşünme becerilerine ait etkinliğin olduğu ders kitabıdır. İncelenen kitaplar arasında anlama basamağına ait coğrafya etkinliklerinin en fazla olduğu ders kitabı olduğu da görülmüştür.

B3 kodlu ders kitabı olan Ekoyay Yayıncılık'a ait 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı tüm ders kitapları içerisinde en çok etkinliğe sahip olan ders kitabıdır. Toplam 86 coğrafya etkinliğinin yer aldığı bu kitapta; 29 hatırlama, 37 anlama, 7 uygulama, 7 çözümlenme, 4 değerlendirme ve 2 tane de yaratma basamağında coğrafya etkinliğı bulunmaktadır. Bu ders kitabında da alt düzey düşünme becerilerine (hatırlama, anlama, uygulama) yönelik coğrafya etkinliklerinin çok fazla olduğu görülmüştür. Üst düzey becerilere (çözümlenme, değerlendirme, yaratma) yönelik etkinliklerin genele bakıldığında az olduğu görülse de incelenen kitaplar içinde üst düzeye becerilere yönelik coğrafya etkinliklerinin en fazla bu kitapta yer aldığı tespit edilmiştir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki 6. ve 7. sınıfa ait coğrafya kazanımları YBT'ye göre incelendiğinde en çok bilişsel basamağın alt düzey düşünme becerilerinden anlama basamağına ait olduğu belirlenmiştir. Üst düzey düşünme becerilerine yönelik toplam 8 kazanım olduğu belirlenmiştir.

İncelenen beş adet sosyal bilgiler ders kitabında 340 coğrafya etkinliğinin 102 tanesi hatırlama basamağında, 168 tanesi anlama basamağında, 23 tanesi uygulama basamağında, 19 tanesi çözümlenme basamağında, 20 tanesi değerlendirme basamağında, 8 tanesi ise yaratma basamağında yer almaktadır. Alt düzey becerilere yönelik 293 coğrafya etkinliğı varken, üst düzey düşünme becerilerine ait toplam 47 coğrafya etkinliğı olduğu sonucuna varılmıştır. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinliklerinin genellikle hatırlama ve anlama basamağında olduğu görülmüştür. Öğrencinin yaratıcılığını geliştirmesine, bir soruna çözüm üretmesine, bir durum

hakkındaki olayları analiz etmesine ve bu olayları değerlendirmesine yönelik becerilerin az olduğu görülmüştür.

Ders kitaplarında en fazla etkinliğin 86 adet etkinlikle B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı olan Ekoyay Yayıncılık'a ait olduğu görülmüştür. En az etkinlik ise 52 etkinlikle A2 kodlu 6. sınıf Anadol Yayıncılık'a aittir. 7. Sınıf ders kitaplarındaki etkinlik sayısı 6. sınıf ders kitaplarındaki coğrafya etkinliklerine göre genellikle daha yüksektir. Ancak MEB'e ait 7. sınıf ders kitabı olan B1 kodlu kitapta 53 etkinlik olması dikkat çekicidir.

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımları ve 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinlikleri karşılaştırıldığında; her kazanımla ilgili en az bir tane etkinlik olduğu belirlenmiştir. Kazanımların seviyesine birebir uygun etkinlik olduğu gibi alt veya üst seviye etkinlikler de bulunmaktadır.

Yapılandırmacı yaklaşım gereği öğrencinin daha aktif olması beklenen derslerde bu tarz etkinlikler yapılarak program felsefesiyle ders işlenişinin uyum sağlamadığı sonucuna varılabilir. 2005 yılında değişen eğitim felsefesine yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı hem 2005'te hem de 2018'de güncellenmiş; ders kitapları da bu değişimler ölçüsünde yenilenmiştir. Fakat araştırmadan elde edilen sonuçlara göre hem coğrafya kazanımları açısından bakıldığında hem de ders kitaplarında yer alan coğrafya etkinlikleri açısından bakıldığında öğrencinin aktif olabileceği kazanım ve etkinliklere fazla yer verilmediği görülmektedir.

Temel bilişsel süreç basamağı olan hatırlama basamağı olmadan öğrenme gerçekleşemeyeceği düşünüldüğünde; hatırlama basamağı diğer bilişsel süreç basamaklarının oluşabilmesi için gereklidir. Hatırlama basamağında öğrendiğimiz bilgileri yorumlayıp, sonuca varmamızı isteyen anlama basamağı da diğer üst düzey bilişsel düzey düşünme becerilerinin temelini oluşturmaktadır. Ancak incelenen beş adet sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan alt düzey düşünme becerilerine ait coğrafya etkinliklerinin diğer üst düzey bilişsel basamaklara göre daha fazla yer alması düzensiz bir dağılım olduğunu göstermektedir.

5.2. Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımları ve Tebliğler Dergisinde yayınlanan beş farklı sosyal bilgiler ders kitabındaki coğrafya etkinliklerine ait dokümanların incelenmesi sonucundan

hareketle bu çalışmanın alanyazındaki çalışmalar ile karşılaştırılmasına ilişkin tartışmaya yer verilmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle öğrencilerin eğitim öğretim ortamında aktif olup olmadığının sorgulanması, öğretim programlarındaki kazanımların benimsenen anlayışla ne derecede uyum sağladığı merak konusu olmuştur. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na göre 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda öğrenme alanları azalmıştır (Öztürk ve Kafadar, 2020, s. 122). 2017'de hazırlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programı taslağı üzerine yapılan çalışmada sosyal bilgilerin amaçlar bakımından 2005 öğretim programıyla aynı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gürel, 2017, s. 243). 2018 de güncellenen sosyal bilgiler dersi öğretim programında bir önceki programa nazaran kazanım sayılarında da genel bir düşüş olduğu görülmektedir (Önlen vd. 2020 s. 10). Öğretim programında kazanımların azalmasıyla ilgili diğer bir çalışmada sayısal olarak kazanım sayısında bir azalma olduğu görülse de içerik bakımından hala yoğunluğun devam ettiği sonucuna varılmıştır (Çoban ve Akşit, 2018, s. 503). Değişen öğretim programları arasındaki farkları görmek, yapılandırmacı yaklaşım felsefesinin eğitim anlayışımıza ve ders kitaplarına nasıl yansıdığına anlaşılması açısından önemlidir.

2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre incelenmesine yönelik yapılan araştırmada; 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'nin bilişsel süreç boyutları 5. ve 7. sınıflarda üst düzey bilişsel becerileri geliştirmeye yönelik artmışken, 6. sınıf düzeyinde üst düzey becerilerde yetersiz kaldığı görülmüştür (Önlen vd. 2020, s. 10). Bu çalışmada incelenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki coğrafya kazanımlarında ve yapılan bazı diğer çalışmalarda değerlendirme basamağının çözümlenme ve yaratma basamaklarına nispeten daha az olduğu sonucuna varılmıştır (Arı ve İnci, 2015, s. 44; Cangüven, 2019, s. 83).

Öğretim programlarına yönelik yapılan bir diğer çalışmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımların genellikle alt düzey düşünme becerilerine yönelik olduğu, en fazla kazanımın anlama basamağında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır (Büyükalın-Filiz ve Baysal, 2019, s. 251). Bu açıdan bakıldığında çalışmalarda yer alan bulgular genellikle birbirine uymaktadır fakat incelenen 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımlarından üçünde Büyükalın-Filiz ve Baysal'dan (2019, s. 247-249) farklı sonuçlar elde edilmiş ve başka bilişsel süreç basamakları seçilmiştir. Bu kazanımlar

“SB.6.3.2. Türkiye’nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.”, “SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.” ve “SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.” kazanımlarıdır. Büyükalan-Filiz ve Baysal (2019, s. 247-249) bu kazanımların YBT’nin bilişsel süreç basamaklarına dağılımını SB.6.3.2. için uygulama bilişsel basamağı, SB.6.5.1. için çözümlenme bilişsel basamağı ve SB.7.5.2. için çözümlenme bilişsel basamağı şeklinde yapmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın coğrafya kazanımlarının incelendiği bu araştırmada ise; SB.6.3.2. kazanımı için YBT’nin anlama bilişsel basamağı, SB.6.5.1. için anlama bilişsel basamağı, SB.7.5.2. için ise değerlendirme bilişsel basamağı seçilmiştir.

Öğretim programlarındaki kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisi’ne göre incelendiği farklı disiplinlere ait çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmaların birçoğunda üst düzey düşünme becerilerinin (çözümlenme, değerlendirme, yaratma) alt düzey düşünme becerilerine (hatırlama, anlama, uygulama) nazaran daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslan-Efe ve Efe, 2018, s. 8; Avcı, Aslangiray ve Özyalçın, 2021, s. 657; Çakmak, Kaçar ve Bulut, 2018, s. 154; Çerçi, 2018, s. 80; Kuzu, Çil ve Şimşek, 2019, s. 142; Sözcü ve Aydınöz, 2019, s. 49; Tuncil-Can, 2017, s. 48; Zorluoğlu, Şahintürk ve Bağrıyanık, 2017, s. 11). 10. sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programı’nda yer alan coğrafya kazanımlarının YBT’ye göre incelendiği çalışmada; programda yer alan coğrafya kazanımlarının YBT’nin alt düzey bilişsel basamaklarında yoğunlaştığı sonucuna ulaşılmıştır (İlhan ve Gülersoy 2019, s. 21).

Görüldüğü üzere farklı disiplinlerdeki öğretim programı kazanımlarının YBT’ye göre incelendiği çalışmaların sonuçları ile bu araştırmada incelenen 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’ndaki 6. ve 7. sınıf coğrafya kazanımlarının YBT’nin bilişsel süreç basamaklarına dağılımı açısından benzerlik gösterdiği görülmektedir. Aksi durumda olan bir çalışmada mevcuttur. 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımları YBT’ye göre incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre üst düzey bilişsel basamakların oranı alt düzey bilişsel basamaklara oranla daha yüksek çıkmıştır (Gezer, Şahin, Öner-Sünkür ve Meral, 2014, s. 445).

Dersin işlenişinde önemli bir yere sahip olan etkinlikler, bazı çalışmalarda ele alınmıştır. İlköğretim programlarındaki etkinlikleri inceleyen, Aykaç’a göre (2007, s. 32) programlarında yer alan etkinlikler genellikle öğretmen merkezli etkinliklerdir. Yapılandırmacı anlayışın hâkim olduğu eğitim anlayışımıza ait ders kitaplarında

öğrencileri pasif konumda tutan etkinliklerin benimsenen anlayışa ters düştüğü söylenebilir. Ders kitaplarında yer alan etkinliklere yönelik yapılan çalışmalar bu görüşü destekler niteliktedir. Etkinliklerin düzensiz bir şekilde YBT'nin bilişsel beceri basamaklarına dağıldığı sonucuna ulaşan farklı disiplinlerden araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalarda alt düzey düşünme becerilerinin sürekli olarak öne çıktığı etkinliklerin öğrencinin son yıllarda vurgulanan yaratıcı düşünme, problemlere çözüm bulma gibi günümüzün önemli becerilerine ulaşmasını engelleyebileceği düşünülmektedir (Durukan ve Demir, 2017, s. 1627; Özkara, 2019, s. 224; Savaş, 2014, s. 97; Ulum, 2017, s. 90; Usluoğlu, 2020, s. 61; Yılmaz vd., 2021, s. 343). Yapılan bu araştırmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya kazanımlarına yönelik her ders kitabında en az bir coğrafya etkinliğinin olduğu görülmüştür. Can ve Ekim'in (2020, s. 260) 6. sınıf fen bilimleri ders kitabında bulunan etkinlikleri ve öğretim programını inceledikleri çalışmalarında ise her kazanıma ait etkinliğin ders kitabında bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki çalışma kazanım ve etkinlik eşleşmesi açısından bakıldığında farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Birçok değerlendirme aşamasında kullanılan Yenilenmiş Bloom Taksonomisi, sınav sorularının sınıflandırılmasında da kullanılmıştır. Araştırmalarda elde edilen bulgulara göre soruların genellikle alt düzey becerilerine yönelik olduğu görülmüş, içlerinde en çok hatırlama ve anlama basamaklarına yer verildiği kanaatine varılmıştır. Öğretmenlerin genellikle ezbere yönelik sorular sorduğu belirlenmiştir. Branşların değişmesine rağmen tutumun değişmediği; ölçme ve değerlendirme etkinliklerinde de alt düzey basamaklara olan alışkanlığın sürdürüldüğü görülmüştür. (Arı ve İnci, 2015, s. 44; Arseven vd. 2016, s. 255; Ayvacı ve Türkoğan, 2010, s. 22; Şanlı ve Pınar, 2017, s. 957). Oran ve Karalı (2019, s. 98) ile Yılmaz ve Gazel'in (2017, s. 183) yaptığı değerlendirme sorularının OBT'ye göre incelendiği çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmış ve alt düzey düşünme becerilerine yönelik değerlendirme sorularının daha fazla olduğu görülmüştür.

Yapılan alanyazın araştırmasında ders disiplinleri ve incelenen veri kaynakları farklı olsa da bu çalışmalardaki bulgular genel olarak uyumludur. Bu durum öğretim programlarımızın her disiplin için belirli dönemlerde güncellenmiş olmasına rağmen etkinlik ve kazanım boyutu açısından beklenen seviyeye gelmediğini gösterebilir. Genellikle alt düzey düşünme becerilerine yönelik yazılmış kazanımlar ve bu kazanımlar doğrultusunda hazırlanmış ders kitabı etkinlikleri, ders kitabı değerlendirme soruları ile yazılı sınav soruları olduğu görülmektedir.

5.3. Öneriler

Ulaşılan bu sonuçlardan hareketle, program hazırlayıcılara, ders kitabı yazarlarına ve araştırmacılara şu önerilerde bulunulabilir:

Program hazırlayıcılara yönelik öneriler:

1. Öğretim programlarında yer alan kazanımların; hem yapılandırmacı yaklaşımın gereklerini yerine getiren hem de çağımızın etkin vatandaşlarını yetiştirmek için önemli olan üst düzey düşünme becerilerini geliştiren bir bakış açısıyla yeniden ele alınması sağlanabilir. Bu şekilde, coğrafya kazanımlarının daha ortaokul yıllarında ezberci yaklaşımı teşvik eden bir yapıdan, süreç odaklı ve beceri temelli bir ders işleme yapısını teşvik eden bir yapıya transferinde en başta gelen olumsuz sebeplerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olunabilir.
2. Programlarda yer alan kazanımların, YBT'nin her bilişsel seviyesine uygun kazanımlardan oluşması sağlanabilir. Her bilişsel seviyeye uygun kazanımlar yazılırken, bilişsel süreç basamaklarının dengeli bir dağılım göstermesi gözetilebilir. Böylece öğretmenlerin bir sınıftaki farklı düzeyde hazır bulunuşluluk gösteren öğrencilere daha çok hitap etmeleri sağlanabilir.

Ders kitabı yazarlarına yönelik öneriler:

1. Ders kitapları yazılırken, yazarlar tarafından kazanımların bu şekildeki bir taksonomik analizinin yapılması ve düzeylerinin belirlenmesi, kitaplarda yer verilecek etkinliklerin doğru kazanım seviyelerine göre oluşturulmasına yardımcı olabilir. Böylece daha çok programa uygun ders kitapları yazma imkânı olabilir.
2. Ders kitaplarındaki etkinlikler yazılırken, coğrafya dersini ezbere dayalı kılan ve sadece bilgiyi hatırlama, belleğinden çağırma gibi düzeyleri kapsama yerine, analiz, sentez, değerlendirme gibi öğrencilerin kendini geliştirebilmelerine olanak sağlayan üst düzey düşünme becerilerine yönelik olması, benimsenen eğitim felsefesini de temele alma bakımından daha anlamlı olabilir.
3. A1 kodlu 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında; SB.6.5.2. ve SB.6.7.1. kazanımları için YBT bilişsel süreç basamaklarına eşdeğer etkinliklerin yazılması, A2 kodlu 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında; SB.6.2.4.,

SB.6.2.5., SB.6.3.3., SB.6.5.2., SB.6.7.1., SB.6.7.2. ve SB.6.7.3. kazanımlarının YBT bilişsel süreç basamaklarına eşdeğer etkinliklerin yazılması, B1 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında; SB.7.5.2. kazanımının YBT bilişsel süreç basamağına uygun etkinlik yazılması, B2 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında; SB.7.5.2.ve SB.7.7.2. kazanımlarının YBT bilişsel süreç basamaklarına eşdeğer etkinliklerin yazılması ve son olarak B3 kodlu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında; SB.7.5.2. coğrafya kazanımının YBT bilişsel süreç basamağına eşdeğer coğrafya etkinliklerinin yazılması önerilmektedir. Böylece kazanımlar ve ders kitaplarındaki etkinliklerin YBT bilişsel süreç basamakları açısından birbirini karşılamaları sağlanmış olacaktır.

Araştırmacılara yönelik öneriler:

1. Sosyal bilgiler dersindeki coğrafya konularının işlenmesinde ezbere dayalı öğretimi teşvik eden başka ne gibi etkenler olduğunun araştırılması, kazanımların bu durumlardaki rolü ve etkisinin ortaya konulması önerilebilir. Bu amaçla sınıf içi ders işleme süreçlerinde öğretmenlerin ilgili kazanımların YBT düzeylerine göre ders işleme durumlarının hangi düzeyde olduğu araştırılabilir.
2. Ders kitaplarındaki etkinliklerin YBT üst düzey bilişsel basamaklardaki becerilerin gelişmesindeki rolüne vurgu yapılarak; bu konu hakkında farklı ölçütler kullanılan araştırmalar yapılabilir.
3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya kazanımları ve bunların ders kitaplarındaki etkinlikleri, YBT'nin bilgi boyutu basamaklarına göre incelenebilir.
4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan coğrafya dışında kalan diğer kazanımlar ve bunların ders kitaplarındaki etkinlikleri de YBT'nin hem bilgi boyutu hem de bilişsel süreç boyutuna göre incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Açıl, Ö., Güvenç, H., Hayta, A. ve Kılıç, S. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. [e-kitap sürümü]. https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.816/index.html#/main/dashboard/3/1/0 adresinden erişilmiştir.
- Adams, N. E. (2015). Bloom's Taxonomy of cognitive learning objectives, *J Med Libr Assoc*, 103(3), 152–153.
- Akay, Y. ve Kocabaş, A. (2013). Sınıf öğretmenlerinin aktif öğrenmeyi nasıl algıladıklarına ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 91-110.
- Akbaba, B. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel kullanımı. B. Akbaba (Ed), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler içinde* (s. 234-279). Ankara: Pegem Akademi.
- Altun, A. (2013). Yapılandırmacı yaklaşım, sosyal bilgiler programları ve ders kitapları. B. Akbaba (Ed), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler içinde* (s. 1-28). Ankara: Pegem Akademi.
- Amer, A. (2006). Reflections on Bloom's revised taxonomy. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 4(1), 213-230.
- Anderson, L W., Krathwohl, D., Airasian, P, W., Cruikshank, K, A., Mayer, R.E., Pintrich, P, R., Raths, J., & Wittrock, M. C. (2001), Anderson, L W., Krathwohl, D. (Ed), *A taxonomy for learning, teaching and assesing: a Revision of Bloom's Taxonomy of educational objectives*. [e-kitap sürümü]. <https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Anderson-Krathwohl%20A%20taxonomy%20for%20learning%20teaching%20and%20Oassessing.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Anderson, L.W., Krathwohl, D.R., Airasian, P, W., Cruikshank, K, A., Mayer, R.E., Pintrich, P, R., Raths, J., & Wittrock, M. C. (2018). *Öğrenme öğretim ve değerlendirme ile ilgili bir sınıflama: Bloom'un eğitimin hedefleri ile ilgili sınıflamasının güncelleştirilmiş biçimi* (3. baskı), (D.A. Özçelik, Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Arı, A. (2013). Bilişsel alan sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, Solo, Fink, Dettmer Taksonomileri ve uluslararası alanda tanınma durumları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 259-290.

- Arı, A. ve İnci, T. (2015). Sekizinci sınıf fen ve teknoloji dersine ilişkin ortak sınav sorularının değerlendirilmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 17-50.
- Arseven, A., Şimşek, U. ve Güden, M. (2016). Coğrafya dersi yazılı sınav sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisi'ne göre analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40(1), 243-258.
- Artvinli, E. (2007). *2005 yılı 9. sınıf coğrafya öğretim programı: öğretmenler açısından uygulanabilirlik düzeyi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Artvinli, E. (2010). Coğrafya derslerini yapılandırmak: aksiyon (eylem) araştırmasına dayalı bir ders tasarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 21, 184-218.
- Artvinli, E. ve Kaya, N. (2010). 1992 Uluslararası coğrafya eğitimi bildirgesi ve Türkiye'deki yansımaları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 22, 93-127.
- Aslan-Efe, H. ve Efe, R. (2018). 9. sınıf biyoloji dersi öğretim programındaki kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre karşılaştırılması: 2013, 2017 ve 2018 yılları. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 7(3), 1-10.
- Atalay, İ. (2005). *Genel beşerî ve ekonomik coğrafya*, İzmir: Meta Basım.
- Avcı, F., Aslangiray, H. ve Özyalçın, B. (2021). 2018 fen bilimleri öğretim programı kazanımlarının konu alanları ve sınıf düzeyi açısından Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre analizi ve değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 643-660.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim programında yer alan etkinliklerin öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi (Sinop İli Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 19-35.
- Ayvacı, H. Ş. ve Türkdoğan, T. (2010). Yeniden yapılandırılan Bloom Taksonomisine göre fen ve teknoloji dersi yazılı sorularının incelenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(1), 13-25.
- Azer, H. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Ekoyay Eğitim Yayıncılık. [e-kitap sürümü]. https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.816/index.html#/main/dashboard/3/1/0 adresinden erişilmiştir.
- Babadoğan, C. (2005, Ocak). Stil odaklı öğretim ve ders tasarımı. *Özel Okullar ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu*, Antalya.

- Baş, T. ve Akturan, U. (2017). Doküman incelemesi. T. Baş ve U. Akturan (Ed), *Nitel araştırma yöntemleri: sosyal bilimlerde bilgisayar destekli içinde* (s. 119-128). Ankara: Seçkin.
- Beyreli, L. ve Sönmez, H. (2017). Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmaların odaklandığı araştırma konuları. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(2), 213-229.
- Bloom, B. S., Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956), B. S. Bloom (Ed), *Taxonomy of educational objectives*. <https://www.uky.edu/~rsand1/china2018/texts/Bloom%20et%20al%20-Taxonomy%20of%20Educational%20Objectives.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Bümen, N. T. (2006). Program geliştirmede bir dönüm noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi. *Eğitim ve Bilim*, 31(142), 3-14.
- Büyükalın-Filiz, S. (2009). Soru cevap yöntemi eğitiminin öğretmenlerin soru sorma bilgisi ve soru sorma tekniklerine etkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(3), 167-195.
- Büyükalın-Filiz, S. ve Baysal, S. B. (2019). Analysis of social studies curriculum objectives according to revised Bloom taxonomy. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 20(1), 234-253.
- Can, Ş. ve Ekim, A. G. (2020). 6. sınıf fen bilimleri ders kitabında bulunan etkinliklerin fen öğretim programındaki hedef ve kazanımlarla ilişkisinin ve yeterliliğinin incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(32), 249-265.
- Cangüven, H. D. (2019). *2013 ve 2018 fen bilimleri öğretim programlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Cansız-Aktaş, M. (2015). Nitel veri toplama araçları. M. Metin (Ed), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Çakmak, Z., Kaçar, T. ve Bulut, B. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomi boyutlarına göre analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 72, 145-156.

- Çalışkan, H. ve Yıldız, M. (2008). 1998 ve 2004 programlarına göre hazırlanan ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının analizi. *TSA Dergisi*, 12(1), 75-88.
- Çepni, S. ve Ayvacı, H. Ş. (2019). Fen ve teknoloji eğitiminde ölçme ve değerlendirme. S. Çepni (Ed), *Fen ve teknoloji eğitimi kuramdan uygulamaya* içinde (s. 366-387). Ankara: Pegem Akademi.
- Çerçi, A. (2018). Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının (5, 6, 7, 8. sınıf) Yenilenen Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 6(2), 70-81.
- Çetin, S. ve Çakır, M. (2013). 2007 biyoloji öğretim programındaki ölçme ve değerlendirme anlayışının ortaöğretim ders kitaplarına yansımalarının değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 104-113.
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286.
- Çiftçi, B. ve Akça, D. (2019). 2005 ve 2018 sosyal bilgiler öğretim programlarının coğrafi beceri ve coğrafi kazanım alanlarının karşılaştırılması. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 33-59.
- Çiftçi, M. ve Kaplan, K. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabı etkinliklerinde kullanılan görsel materyal türlerinin öğretim programına uygunluğu. *International Journal of Language Academy*, 6(5), 183-192.
- Çoban, O. ve Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 479-505.
- Danabaş, F. ve Tay, B. (2020). 1968, 2005 ve 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarına göre hazırlanan ders kitaplarının kavramlar açısından incelenmesi, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(25), 120-141.
- Demir, T. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında dil ve anlatım. B. Akbaba (Ed), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (s. 105-144). Ankara: Pegem Akademi.
- Demircioğlu, E. (2011). *Tarih öğretmenlerinin dokuzuncu sınıf tarih ders kitabındaki görseller hakkındaki görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Demircioğlu, E. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi ve ders kitapları. D. Dilek (Ed), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 578-599). Ankara: Pegem Akademi.

- Demirel, Ö. (2000). *Plandan uygulamaya öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirkaya, H. (2008). Coğrafya öğretiminde eleştirel düşünme stratejileri ve sorgulama yoluyla öğrenmenin kullanımı, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(1), 89-116.
- Demirkaya, H. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde ders kitabı. R. Sever, E. Koçoğlu (Ed), *Sosyal bilgiler öğretiminde eğitim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde* (s. 89-104). Ankara: Pegem Akademi.
- Dinç, E. ve Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Doğan, Y. ve Torun, F. (2018). Sosyal bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor?. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125.
- Dursun, F. ve Eşgi, N. (2008). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretimi ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 21-34.
- Durukan, E. ve Demir, E. (2017). 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine göre sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 1619-1629.
- Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 23-40.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Examination of social studies textbooks in terms of approaches of values education. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(2), 1547-1558.
- Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 293-304.
- Forehand, M. (2005). Bloom's Taxonomy: Original and Revised. in emerging perspectives on learning, teaching, and technology (e-Book). <https://www.d41.org/cms/lib/IL01904672/Centricity/Domain/422/BloomsTaxonomy.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Frechtling, J. (2002). An overview of quantitative and qualitative data collection methods. *The 2002 user friendly handbook for project evaluation* içinde (s. 43-62). <https://www.nsf.gov/pubs/2002/nsf02057/nsf02057.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Gezer, M., Şahin, İ. F., Öner-Sünkür, M. ve Meral, E. (2014). 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 433-455.
- Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 197-210.
- Göçer, A. (2014). *Süreç (performans) ve sonuç (ürün) değerlendirme yöntem ve araçlarıyla Türkçe eğitiminde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gökler, Z. S., Aypay, A. ve Arı, A. (2012). İlköğretim İngilizce dersi hedefleri kazanımları SBS soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 1(2), 114-133.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Güler, A., Halıcıoğlu, B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma*. Ankara: Seçkin.
- Gülersoy, E. A. (2013). İdeal ders kitabı arayışında sosyal bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2(1), 8-26.
- Gültekin, G., Akpınar M., Nohutcu M., Özerdoğan, P. ve Aygün S. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. [e-kitap sürümü]. https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.816/index.html#/main/dashboard/3/1/0 adresinden erişilmiştir.
- Gültekin, M. ve Burak, D. (2019). 4. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının Bloom ve Revize Bloom Taksonomilerine göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 121-140.
- Gümüş, E. (2004). Ortaöğretim coğrafya ders kitaplarına bir bakış. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 83-87.
- Gürel, D. (2017, Ocak). *2017 taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme*. I. Uluslararası Sınırsız Eğitim ve Araştırma Sempozyumu'nda Sunulan Bildiri. Tam Metin Bildiri Kitabı içinde (s. 236-246).

- İlhan, A. ve Gülersoy, A. E. (2019). 10. sınıf coğrafya dersi öğretim programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendirilmesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, 24(39), 10-28.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni öğrenme anlayışının ışığında sosyal bilgiler ders kitapları. C. Öztürk (Ed), *Sosyal bilgiler öğretimi: demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (s. 367-401). Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi: hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaçar, T. ve Taşkiran, C. (2020). 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan etkinliklerin sorgulamaya dayalı öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 1751-1779.
- Karakaş-Yıldırım, Ö. (2020). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki yazma etkinliklerinin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 315-325.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Karatay, H. ve İpek, O. (2017). Türkçe dersi kitaplarında yazım öğretimi ve sözcüklerin doğru yazımına yönelik etkinlik önerileri. *International Journal of Language Academy*, 5(8), 246-263.
- Karatekin, K. ve Sönmez, Ö. F. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde neden coğrafya?. (Ed), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s. 151-177). Ankara: Pegem Akademi.
- Kavak, Ö. (2020). *Türkçe derslerinde 'erdemlerimiz' temasındaki sevgi kavramının işlenmesinde aktif öğrenme tekniklerinin anlama becerisi üzerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Keçe, M. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme öğretme süreci. B. Akbaba (Ed), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler* içinde (s. 29-50). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2003). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıçoğlu, E. (2020). Ortaokul matematik ders kitabı etkinliklerinde soyutlama becerisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 628-650.

- Kızılcıaoğlu A. ve Taş, H. (2007). İlköğretim ikinci kademedeki coğrafya eğitimi ve öğretimi: öğrenme alanları ve kazanım boyutu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 16, 93-108.
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim coğrafya ders kitapları değerlendirme ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 19-33.
- Kızılcıaoğlu, A. (2006). İlköğretimin birinci kademesinde coğrafya eğitimi ve öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 14, 81-106.
- Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: an overview, *Theory Into Practices*, 41(4), 212-218.
- Kuzu, O., Çil, O. ve Şimşek, A. S. (2019). 2018 matematik dersi öğretim programı kazanımlarının Revize edilmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 129-147.
- Kyriacou, C. (2007). Essential teaching skills (Third Edition). Nelson Thornes. United Kingdom. <https://epdf.tips/essential-teaching-skills-third-edition.html> adresinden erişilmiştir.
- Maskan, A., Maskan, M. ve Atabay, K. (2007). İlköğretim 4. sınıf fen ve teknoloji ders kitabının değerlendirme ölçütleri yönünden incelenmesi. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9, 22-32.
- Mayer, R. E. (2002). A taxonomy for computer-based assessment of problem solving. *Computers in Human Behavior*, 18(6), 623-632.
- Memişoğlu, H. ve Karacabey, İ. (2021). Sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel kullanım durumunun incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(65), 92-105.
- Meydan, A. (2013). Sosyal bilgilerde coğrafyanın yeri ve önemi. R. Turan, K. Ulusoy (Ed), *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s. 158-172). Ankara: Pegem Akademi.
- Michael, W. B., & Coffman, W. E. (1956). Book reviews: taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals, handbook i: cognitive domain, B. S. Bloom (Ed), New York: Longmans, Green and Company, 1956. *Educational and Psychological Measurement*, 16(3), 401-405. doi:10.1177/001316445601600310
- Millî Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliğinde değişiklik yapılmasına dair yönetmelik. (2012, 12 Eylül). *Resmî Gazete* (Sayı 28409). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> adresinden erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005). *4 ve 5. sınıf sosyal bilgiler programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Ocak, G. ve Yurtseven, R. (2009). Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının yapılandırmacı yaklaşıma göre değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 94-109.
- Oran, M. ve Karalı, M. A. (2019). Ortaokul 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı değerlendirme sorularının Bloom Taksonomisinde bilişsel alan basamaklarına göre incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 88-104.
- Ormell, C. P. (1974). Bloom's Taxonomy and the objectives of education. *Educational Research*, 17(1), 3-18. doi:10.1080/0013188740170101
- Öcal, A. ve Yiğittir, S. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Kırıkkale Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 51-61.
- Öner, G. ve Memişoğlu, H. (2018). Sosyal bilgilerde yerel coğrafya öğretimi: Öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(3), 193-218.
- Önlen, M., Tatan, M. ve İbret, Ü. B. (2020). 2005-2018 sosyal bilgiler öğretim programı 5, 6 ve 7. sınıf kazanımlarının Yenilenen Bloom Taksonomisine göre karşılaştırmalı analizi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 1-13.
- Özcan, E. (2019). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının aktif öğrenme modeliyle öğretilmesine ilişkin bir eylem araştırması. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 2(1), 58-74.
- Özdemir, S, M., Altıok, S. ve Baki, N. (2015). Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine göre sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 363-375.
- Özden, M. ve Saban, A. (2019). Nitel araştırmalarda paradigma ve teorik temeller. A. Saban ve A. Ersoy (Ed), *Eğitimde nitel araştırma desenleri içinde* (s. 1-31). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özkaral, T. C. (2019, Ekim). *7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan soruların üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi*. II. Uluslararası Coğrafya Kongresi içinde, Eskişehir.

- Özsoy-Sümengen, F. (2010). *2007-2008 öğretim yılı ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının pedagojik açıdan incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztürk, C. ve Kafadar, T. (2020). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 112-126.
- Sağdıç, M. (2020). Türkiye’de ilköğretim okullarında coğrafya öğretiminin tarihsel gelişimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 395-412.
- Savaş, Ö. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin güncellenmiş Bloom sınıflamasına göre üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Seçgin, F. (2021). Kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme becerisine yönelik kazanımların sosyal bilgiler dersi öğrenme alanları ve ders kitaplarına yansımaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(50), 190-208.
- Seyidoğlu, N. ve Acun, İ. (2019). Sosyal bilgiler 6. ve 7. sınıf derslerinde kırsal yerleşme şartlarına göre tasarlanmış etkinliklerin verimliliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(224), 415-444.
- Sivan, A., Leung, R. W., Woon, C. C., & Kember, D. (2000). An implementation of active learning and its effect on the quality of student learning. *Innovations in education and training international*, 37(4), 381-389. <https://doi.org/10.1080/135580000750052991>
- Sözcü, U. ve Aydınözü, D. (2019). 9. sınıf coğrafya dersi öğretim programı kazanımlarının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 24(42), 41-50.
- Şahin, C. (2003). *Coğrafya öğretimi, sorunları ve çözüm önerileri*. Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, E. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.
- Şanlı, C. ve Pınar, A. (2017). Sosyal bilgiler dersi sınav sorularının yenilenen Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Elementary Education Online*, 16(3), 949-959.

- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209-225.
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Tonga, D. ve Aksoy, B. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında ölçme ve değerlendirme. B. Akbaba (Ed), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler içinde* (s. 431-456). Ankara: Pegem Akademi.
- Tuncil-Can, R. (2017). *4. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının program etkinliklerinin ve ders kitaplarının yapılandırıcılık açısından değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Tutkun, Ö. F., Demirtaş, Z., Arslan, S. ve Gür-Erdoğan, D. (2015). Revize Bloom Taksonomisinin genel yapısı: gerekçeler ve değişiklikler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 32(3), 57-62.
- Ulum, H. (2017). *MEB ilkokul 2, 3 ve 4. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Usluoğlu, B. (2020). *İlkokul 3 ve 4. sınıf matematik ders kitaplarındaki etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Üçışık, S. ve Demirci, A. (2002). 21.yüzyılda çağdaş coğrafya bilimi ve temel unsurları. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 5, 117-133.
- Ün-Açıkgöz, K. (2014). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayınevi
- Wilson L. O. (2001). Anderson and Krathwohl Bloom's Taxonomy Revised understanding the new version of Bloom's taxonomy. <https://quincycollege.edu/wp-content/uploads/Anderson-and-Krathwohl-Revised-Blooms-Taxonomy.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Yanpar-Şahin, T. ve Soner, Y. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

- Yıldırım, C., Kaplan, F., Kuru, H. ve Yılmaz, M. (2019). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı*. [e-kitap sürümü]. https://ders.eba.gov.tr/ders/proxy/VCollabPlayer_v0.0.828/index.html#/main/dashboard/3/1/0 adresinden erişilmiştir.
- Yılmaz, A. A. ve Gazel, A. (2017). Yeniden yapılandırılan Bloom Taksonomisine göre fen ve teknoloji dersi yazılı sorularının incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 173-186.
- Yılmaz, A., Akbaba, F. D., Halıpınar, F. M., Oral, S. ve Ulusoy-Ünlü, A.(2021). Okul öncesi eğitim etkinlik kitabının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 343-385.
- Zorluoğlu, S. L., Şahintürk, A., ve Bağrıyanık, K. E. (2017). 2013 yılı fen bilimleri öğretim programı kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre analizi ve değerlendirilmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 1-15.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı SOYADI : Ruşen BÜKEN

Eğitim Durumu

Lise	Şanlıurfa Akabe Toki Lisesi	2013
Lisans	Adıyaman Üniversitesi	2018

Yabancı Dil

İngilizce: Okuma (Çok iyi), Yazma (İyi), Konuşma (Orta)

Sertifikalar

TÜBİTAK 2204 Bilimsel Danışmanlık Eğitimi Sertifikası